

WYBÓR PISM
ELEGIKÓW RZYMSKICH

LWÓW

KSIEGARNIA L. CHMIELEWSKIEGO
1911

WYBÓR

PISM ELEGIKÓW RZYMSKICH

KATULLA, TYBULLA, PROPERCYUSZA

I OWIDYUSZA

DO UŻYTKU W GIMNAZJACH POLSKICH

WYDAŁ

KS. PROF. S. KARCHUT.

Cena egz. opr. Kor. 180.

LWÓW

NAKŁADEM KSIĘGARNI L. CHMIELEWSKIEGO

1911.

ODBITO W DRUKARNI »POLONIA« WE LWOWIE
pod zarządem Józefa Raczyńskiego.

T R E Ś Ć.

	Stronica
Wstęp	VII
Pochodzenie i znaczenie słowa »elegia«	VII
Elegia grecka	IX
Elegia rzymska	X
Przedstawiciele elegii rzymskiej	XI
C. Corn. Gallus	XI
C. Valerius Catullus	XII
Albius Tibullus	XIV
Sextus Propertius	XV
P. Ovidius Naso	XVII
Miary wierszowe pism elegików rzymskich	XVIII

C. Valerius Catullus.

c. 1. Dedykacya Korn. Neposowi	1
--	---

Pieśni, odnoszące się do stosunku poety z Lesbiją.

c. 51. Czar miłości	1
„ 2. Do wróbla Lesbii	2
„ 3. Na śmierć wróbla Lesbii	2
„ 109. Gorąca modlitwa	3
„ 72. Kiedyś a teraz	3
„ 87. i 75. Rozłam między rozumem a sercem	3
„ 85. Miłość i nienawiść	3
„ 76. Ostatnia walka w sercu	3

Pieśni ze stosunków towarzyskich i rozmaitych zdarzeń w życiu poety.

c. 50. Do Licyniusza Kalwusa	4
„ 14. Do Licyniusza Kalwusa	4
„ 96. Do Licyniusza Kalwusa — słowa pocieszenia	6
„ 9. Do Weraniusza	6
„ 35. Do Cecyliusza	6
„ 30. Do Alfenusa	7
„ 73. Niewdzięcznemu	7

	Stronica
c. 65. Do Hortenzjusza Hortalusa	7
„ 101. Na grobie brata	8
„ 68. Do Maniusza Alliusza	8
„ 49. Do Cycerona	12
„ 93. Do Cezara	12
„ 44. Przeciw lichemu mowcy	12
„ 22. Zarozumiały literat	13
„ 84. Spiritus asper	14
„ 46- W powrocie z Bitynii — na wiosnę	14
„ 4. Wyśluzona łódka	14
„ 31. Sirmio	15

Z przekładów i naśladowań poetów aleksan-
dryjskich.

c. 62. Pieśń weselna	16
„ 64. Aryadna na wyspie Dii	17

Albius Tibullus.

Księga I.

1. Szczęście życia wiejskiego	24
3. Do Messali — z wyspy Korcyry	26
7. Messali w dzień urodzin	28
10. Wojna a pokój	30

Księga II.

1. Święto oczyszczenia pól	32
2. Kornutusowi w dzień urodzin	34

Księga IV.

3. Trwoga miłości	35
4. Troski Ceryntusa o chorą kochankę	35
13. Ty dla mnie nadewszystko w świecie	36
Epigram Domicyusza Marsusa	37

Sextus Propertius.

Księga I.

22. Miejsce urodzenia poety	38
1. Pierwsza miłość	38
5. Cierpienia miłości. — Przestroga	39
7. Do poety Pontyka	40
11. Cyntya w Bajach	41
15. Obojętność Cyntyi	42
18. Żale na samotności w lesie	42

Księga II.

1. Przedmiot pieśni	43
3. Zalety Cyntyi	46
10. Wzlot do wyższych celów	47
26. Senne widziadło	47
31. Przedsionek świątyni Apollina	48
34. Każdy według sił. — Pochwała Wergiliusza	49

Księga III.

3. Poeta na górze Muz	49
4. Do Augusta	51
4. Co miłe pocie	52
9. Do Mecenasa	53
13. Na śmierć Marcella	54

Księga IV.

4. Tarpea	55
6. Na zwycięstwo pod Akcyum	58
11. Kornelia	60

P. Ovidius Naso.

E libris Tristium.

IV. 10. Żywot poety	64
I. 1. Idź, mała książeczko, do Rzymu!	67
„ 2. Burza na morzu	71
„ 3. Ostatnia noc w Rzymie	74
III. 3. Poeta chory do swojej żony	76
„ 7. Nieśmiertelność poety	79
„ 10. Zima w Tomi	79
„ 12. Wiosna w Rzymie	81
IV. 1. Muza pocieszeniem	83
„ 6. I czas nie koi cierpienia	83

E libris Amorum.

1. 15. Sława poety żyć będzie wiecznie	85
III. 9. Na śmierć Tybulla	86
„ 15. Miłosne pieśni, żegnajcie!	88

Ex Arte amatoria.

II. 113—145. Piękność przemija	88
--	----

Ex epistulis ex Ponto.

I. 3. Tęsknota za ojczyzną. Do Rufina	89
---	----

VI

	Stronica
I. 4. Do swojej żony	90
„ 6. Nadzieja	90
III. 3. Do Maksymusa Kotty	91

Ex epistulis Heroidum.

Penelopa do Uliksesa	94
Słowniczek imion własnych	97

WSTĘP.

1. Pochodzenie i znaczenie słowa „elegia“.

Rzymianie, naród nawskróś praktyczny i trzeźwy, zajęci ciągle wojnami i sprawami państwa, nie odznaczali się wcale zamięłowaniem do poezyi a tem bardziej wyższym polotem i fantazją, przeto słusznie można o nich powiedzieć, że wszystkie niemal płody ich twórczości literackiej to mniej lub więcej niewolnicze naśladownictwo wzorów greckich. Wskutek tego Rzymianie stali się pośrednikami między kulturą helleńską a nowożytną, albowiem ich legiony podbiły cały w starożytności bliżej znany świat, a ustrój państwowy, romanizując narody, poniósł między nie zdobycze greckiego ducha w łacińskim słowie.

Do utworów literackich, najsamodzielniej przez Rzymian uprawianych, należy między innymi, wcale nielicznymi utworami przedewszystkiem elegia, którą oni wprowadzić przyjęli od Greków, lecz sami udoskonalili ją później tak pięknie, że, jak z dumą podnosi Kwintyliusz (Instit. orator. X. 1. 93.), można ich uważać za godnych współzawodników Greków.

Nazwa elegii pochodzi prawdopodobnie od wyrazu ἔλεγος, używanego zazwyczaj w licz. mn. ἔλεγος=pieśni żałosne, jednak pochodzenia tego słowa nie rozumieli nawet sami starożytni, dlatego i dziś trudno coś pew-

nego o tem powiedzieć. Większa część uczonych wprowadza początek nazwy elegii od słów ἔ ἐ λέγ' ἔ ἐ λέγε, które wygłaszano jako refrain w pieśniach, ułożonych w heksametrach a śpiewanych przez małoazyatyckich Jończyków na pogrzebach zmarłych. A ponieważ pentametr jako wiersz krótszy w połączeniu z heksametrem jest niejako do niego refrainem, przeto nazywano pentametr ἐλεγείον scil. μέτρον, a poematy, pisane w takich dystychach, ἐλεγεία albo ἡ ἐλεγεία scil. ποίησις. Najprawdopodobniej dostało się słowo „elegia“ do małoazyatyckich Jończyków przez Frygię z Armenii, gdzie wyraz elēgn oznaczał trzcinę albo flet, przy którego dźwiękach śpiewano pieśni żałobne nad zmarłymi. Według tego więc oznaczał wyraz ἔλεγος tak pierwotnie, jak i dziś, pieśń żalosną, lecz pojęcie elegii przestąpiło u starożytnych te ciasne granice bardzo wcześniej tak, iż wyrazem τὰ ἐλεγεία albo ἡ ἐλεγεία (ποίησις) nazywano każdy poemat, napisany w tak zwanych dystychach elegijnych, t. j. w heksametrach, połączonych z pentametrami, bez względu na treść. W ten sposób powstały ze względu na treść rozmaite rodzaje elegii, jak polityczna, gnomiczna (przysłowiowa), erotyczna (miłosna), trenodyczna (żałobna) i sympotyeczna (biesiadna). Elegia tworzy przejście od poezji epickiej do lirycznej, lecz nie jest to jeszcze czysta liryka uczucia, gdyż poeta elegijny ma, podobnie jak poeta epicki, jeszcze pewną podstawę obiektywną, rozmaite zdarzenia albo stosunki z życia spokojnego lub wojennego, z powodu których wypowiada swoje uczucia i wyprowadza refleksye. Ta pośredniość elegii między eposem a liryką czystą widoczna także w jej formie metrycznej, heksametrze, połączonym z pentametrem, bo heksametr, wiersz poważny i spokojny, należy do poezji epickiej, a pentametr, ze swemi dwiema kataleksami, nadający się do wyrażenia uczuć duszy wzruszonej, jest wierszem poezji lirycznej.

Przez połączenie tych dwóch wierszy położono pierwszą podstawę do utworzenia strofy lirycznej, która potem rozwinęła się w tak różnych formach, jak to

można dziś widzieć we fragmentach z liryków greckich i w odach Horacego.

Ponieważ elegia rzymska rozwinęła się na wzorach greckich, wypada przynajmniej w krótkości poznać rozwój elegii greckiej.

2. Elegia grecka.

W historii elegii greckiej dadzą się rozróżnić trzy okresy: joński, attycki i aleksandryjski.

Za wynalazcę elegii uważają powszechnie Kallinosa z Efezu ok. r. 700. przed Chr., jednak jego elegia występuje już nie jako pieśń żałosna, lecz polityczna. W swoich elegiach wzywał on ziomeków bądźto do wojny z hordami kimmeryjskimi, które w tym czasie zalały Azyę M., bądźteż do wojny z sąsiednią Magnezją. Zarówno polityczną jest elegia Tyrtajosa, który swojemi embateryami zagrzewał Spartan w wojnie z Messeńczykami, tudzież elegie Archilochosa z wyspy Paros, którego niektórzy nazywają także ojcem elegii, uważając zachowaną w fragmencie jego elegię na śmierć szwagra Paryjczyka Peryklesa, który zginął w falach morza, za najdawniejszy poemat elegijny.

Z Solonem, autorem sławnej elegii (Σαλαμίν), która kończy się powszechnie znanemi słowami:

ἴομεν εἰς Σαλαμῖνα μαχησόμενοι περὶ νῆσου
ἡμερτῆς χαλεπὸν τ' αἰσχρὸς ἀπωσόμενοι,

wchodzi elegia w okres attycki. Elegia Solona jest gromiczna, a uprawiali ją dalej Fykilides z Miletu Teognis z Megary i Ksenofanes z Kolofonu, założyciel filozoficznej szkoły eleackiej. W tym okresie dał Mimnermos z Kolofonu ok. r. 600. przed Chr. początek elegii erotycznej; twórcą trenodycznej elegii był Simonides z Keos ok. r. 500., który w swoich epigramach wielbił bohaterskie czyny swych ziomeków w wojnach perskich; najślawniejsze z tych epigramów są epigra-

my na cześć poległych pod Maratonem Ateńczyków¹⁾, w Termopilach Greków²⁾ i Leonidas³⁾).

Ostatni elegik tego okresu Antimachos z Kolofonu ok. r. 400. przed Chr. jest przez swoją elegię erotyczną p. t. *Λύδη* poprzednikiem elegików aleksandryjskich, których utwory odznaczają się uczonością, lekkimi wzmiankami o dawnych zdarzeniach mitycznych, rzadziej używanymi wyrazami i sztucznymi rytmemi.

Do elegików aleksandryjskich należą Filetas z Kos ok. r. 300. przed Chr., Hermezyanaks z Kalofonu, uczeń i przyjaciel wymienionego, Euforyon z Chalkis, ur. r. 276. przed Chr., Kallimachos z Kireny ok. r. 250., autor poematu *Ἀΐτια*, na wzór których tworzył Properecyusz swoje *Origines*, a pieśń 66. Katulla jest swobodnym przekładem Kallimachowego *Ἰλλόκαμος* (warkocz) *Βερβενίχης*.

Ostatni przedstawiciel elegików tego okresu Partenios z Nicei, autor *Metamorfoz*, który w wojnie z Mitrydatesem r. 73. przed Chr. dostał się jako jeńiec do Rzymu, był nauczycielem rzymskiego elegika Korneliusza Gallusa i połączył w ten sposób bezpośrednio elegię rzymską z grecką.

3. Elegia rzymska.

Z pomiędzy rozmaitych rodzajów poezji elegia odpowiadała najbardziej charakterowi Rzymian. Do wysokiego przejęcia się czystą liryką uczucia byli Rzymianie, jak powiedziano wyżej, za trzeźwi i za praktyczni, a do tworzenia epopei brakowało im narodowych podań bohaterskich i własnej mitologii antropomorficznej, która poetom greckim tyle dała natchnienia

1) Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι χρυσοφόρων Μήδων ἐστώρεσαν δόναμιν.

2) Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριακοσίαις ἐμάχοντο ἐκ Πελοποννήσου χιλιᾶδες τέτορες.

3) Ὡ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους, ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

i treści: pozostała więc tylko elegia i w niej okazali się Rzymianie wcale niepośledniejszymi od swych mistrzów.

Kto wprowadził elegię do rzymskiej literatury, nie wiadomo. Elegijną miarę wierszową spotykamy nasamprzód w kilku epigramach Enniusza, tego samego, który u Rzymian pierwszy użył heksametru. Najdawniejsze zachowane elegie znajdują się między pismami Katulla, możliwe więc, że pierwszy rzymski poeta liryczny był zarazem i pierwszym elegikiem. Przyczyną zaś, że starożytni nie zaliczali go do elegików, była prawdopodobnie ta okoliczność, że on raczej swemi mniejszemi pieśniami lirycznymi, aniżeli elegiami uczynił swoje imię nieśmiertelnem. Kwintyliian (*Instit. orator.* X. I.) i Owidyusz (*De vita sua* v. 53.) wspominają tylko o czterech elegikach, a mianowicie o Gallusie, Tybullu, Propercyuszu i Owidyuszu. My zaliczamy tutaj także Katulla, a ponieważ po Gallusie nie doszło nic do nas, przeto mamy kanon elegików, złożony także z czterech poetów, Katulla, Tybulla, Propercyusza i Owidyusza.

4. Przedstawiciele elegii rzymskiej.

Uwzględniając kanon elegików starożytnych, nie od rzeczy będzie wspomnieć nasamprzód także o Korneliuszu Gallusie, mimo że jego dzieła nie zachowały się do naszych czasów.

C. Cornelius Gallus urodził się w r. 69. przed Chr. w Forum Iulii w Gallii Narboneńskiej. Mimo swego pochodzenia ze stanu niższego został jako ulubieniec Augusta pierwszym prefektem nowoutworzonej w r. 30. przed Chr. prowincyi Egiptu, lecz, straciwszy wskutek oszczerstwa jego łaskę, pozbawił się sam życia r. 26. przed Chr. Gniew Augusta przeciw niemu był tak wielki, że jego przyjaciel Wergiliusz, który wspomina o nim w swoich eklogach 6. i 10., uważał przy drugiem opracowaniu swoich *Georgik* za konieczne

umieszczoną na końcu tego utworu pochwałę Gallusa zastąpić opowiadaniem o pasterzu Arysteuszu (Georg. IV. 315.—358.).

Gallus naśladował uczonego poetę aleksandryjskiego Euforyona i tłómaczył go na język łaciński, a w czterech księgach swoich „Amores“ wyśpiewał swą miłość do Wolturnii — Cyterydy (Volturnia — Cytheris) pod imieniem Likorydy (Lycoris). Jego styl, jak powiada Kwintylian, był twardy, t. j. nie osiągnął jeszcze tej gładkości, jaką widzimy u jego następców.

C. Valerius Catullus, syn bogatego i znakomitego obywatela, urodził się w Weronie między r. 87.-84. przed Chr. Ojciec jego miał posiadłość ziemską nad brzegami jeziora Garda na półwyspie Sirmionie, gdzie poeta szukał nieraz schronienia w przykrych chwilach życia, np. po śmierci swego jedyne go brata w Troadzie lub po powrocie z Bitynii. Oprócz tej majątności wspomina Catullus jeszcze o drugiej niedaleko Tyburu. Zamiłowanie do poezji obudziło się w nim wcześniej i dlatego postanowił spróbować sił na tem polu. Celem uzupełnienia swego wykształcenia udał się Catullus według ówczesnego zwyczaju już w pierwszych latach młodości do Rzymu. Tutaj wszedł w krąg utalentowanych poetów i mowców i zajmował się pilnie utworami poetów aleksandryjskich a oprócz tego Saffoną, Archilochosem, Eurypidesem i Homerem, wskutek czego otrzymał imię poety uczonego (poeta doctus). Z tego czasu pochodzą bądźto jego przekłady bądźżeż przeróbki z poetów aleksandryjskich, jak Coma Berenices, Attis, Epithalamium Pelei et Thetidis. Do kręgu jego przyjaciół należeli znaczniejsi mężowie tego czasu, jak C. Asinius Pollio,*) tragic, historyk i mowca, historyk Corn. Nepos, któremu poeta dedykował zbiór

*) Założył pierwszą bibliotekę publiczną w świątyni bogini Libertas w Rzymie i zaprowadził t. zw. recitationes, t. j. odczytywanie utworów piśmiennych w kręgu zaproszonych przyjaciół i krytyków, co było pierwszą drogą, jaką utwory literackie dochodziły do wiadomości społeczeństwa.

swoich drobnych wierszy (*nugae* c. 1.), poeta Quintilius Varus, którego śmierć oplakuje Horacy w C. I. 24., Q. Hortensius Hortalus, poeta i mowca, poeta Helvius Cinna, autor mitologicznego eposu *Zmyrna*, C. Licinius Macer Calvus, poeta i główny przedstawiciel t. zw. attyckiego kierunku w wymowie. Największy wpływ na rozbudzenie poetyckiego ducha Katulla miała Clodia, siostra P. Klodyusza Pulchra, trybuna ludowego, przeciwnika Cyclerona. W r. 60. przed Chr. wyszła ona za mąż za swego krewnego Kwintusa Cecyliusza Celera, lecz owdowiała już w r. 59. Według zwyczaju ówczesnych poetów rzymskich nazwał ją Katullus greckiem imieniem Lesbja, które przypomina lesbijską poetkę Safonę i pod względem prozody — Clōdīa-Lēsbiā — pokrywa się z jej imieniem łacińskiem w zupełności. Miłość ku niej wydała szereg pieśni, którym Katullus zawdzięcza w głównej mierze swoją sławę poety lirycznego. Żeby z powodu niewierności Lesbii wyleczyć się ostatecznie z miłości ku niej, przyłączył się Katullus w r. 57. przed Chr. do przybocznej kohorty propretora G. Memmiusza, gdy tenże wybierał się jako namiestnik do Bitynii, lecz, nie znalazłszy w tej podróży zadowolenia, odłączył się, złożył w powrocie ofiarę na grobie brata na przylądku retejskim (*Rhoeteum*) w Troadzie i żył potem jakiś czas w swojej majątności na półwyspie Sirmionie. Wtedy to pojechał się z nim Cezar, którego Katullus jako szczerzy republikanin nie szczędził w swoich zjadliwych epigramach. Był to rok 54. przed Chr., a że żaden jego poemat nie wspomina o zdarzeniach późniejszych, przeto można przyjąć, że umarł właśnie w tym roku.

Spuścizna literacka po Katullu składa się z 116 pieśni, które dadzą się podzielić ze względu na treść na trzy części: 1) pieśni, odnoszące się do stosunku jego z Lesbją, 2) pieśni, wzięte ze stosunków towarzyskich i rozmaitych zdarzeń w życiu poety i 3) przekłady i naśladownictwa z poetów aleksandryjskich, jak *Epithalamium Pelei et Thetidis*, *Coma Berenices*, elegia do Maniusza Alliusza i inne.

W Katullu widzimy poetę, który odmiennie od reszty poetów rzymskich odznacza się głębokiem uczuciem i wielką namiętnością w miłości, nienawiści i smutku. Szczerość uczucia idzie u niego w parze z prostotą języka, który jest wolny od wszelkiego krasomowstwa i napuszystości, widocznej mniej lub więcej u wszystkich innych poetów rzymskich, i zbliża się w niejednym do języka codziennego. Stąd to tak częste u niego wyrazy i zwroty podobne do używanych przez komedyopisarzy jakoteż zamięlowanie do wyrazów zdrobniałych. Archaizmów niewiele, gdyż Katullus należy do okresu przejściowego literatury rzymskiej w okres klasyczny.

Albius Tibullus, potomek bogatej rodziny rycerskiej, urodził się w Lacyum w okolicy miasta Pedum koło Tyburu ok. r. 54. przed Chr. Tam wychował się po wczesnej śmierci ojca pod opieką swej matki i siostry i przejął się ckliwą miłością do przyrody i życia wiejskiego, która przebija się z jego elegii. Jako rzymski rycerz obowiązany do długoletniej służby wojskowej towarzyszył M. Waleryuszowi Messali Korwinusowi, mowcy, wodzowi i, podobnie jak Mecenasa, opiekunowi poetów, w licznych jego wyprawach wojennych. Z poetów kółka Mecenasowego najbliższym stał Horacy, a Owidyusz poświęcił mu piękne wspomnienie pośmiertne w *Amor.* III. 9. Elegikiem uczyniła go ok. r. 30. miłość do wyzwolenicy Planii, którą ówczesnym zwyczajem poetów rzymskich nazywa ze względu na Dianę, urodzoną na wyspie Delos, grekiem imieniem Delia (Dēlīa), równem łacińskiemu Plānīa pod względem znaczenia (δῆλος=planus) i prozody. Od imienia tej Delii, która wkońcu okazała się poecie niewierną, ma nazwę I. księga jego elegii. W ks. II. występuje już inna ubóstwiana, mianowicie Nemezis, lecz stosunek Tybulla do niej nie był tak serdeczny, jak do Delii. Oprócz miłości przedmiotem poezji Tybulla jest idylliczny spokój i cicha, pokojowa praca rolnika. Przeklina wojnę i wynalazcę oręża, tęskni za złotym wiekiem, rajem ludzkości, wielbi proste obyczaje

i szczerą pobożność przodków, a to wszystko płynie mu widocznie z serca i z przekonania. Jest to poeta wolny od wszelkiej uczoneści, która wskutek wpływu literatury aleksandryjskiej była wadą innych ówczesnych poetów rzymskich. Umarł w kwiecie wieku r. 19. przed Chr.

Pisma Tybulla składają się dziś z czterech ksiąg, gdyż do dwóch pierwszych ksiąg jego elegii dołączono jako księgę trzecią i czwartą także elegie miłosne kuzynki Messali, nazwanej pseudonimem Sulpicia, elegie nieznanego bliżej poety Lygdamusa i innych jeszcze poetów z kółka Messali, a wreszcie jego własne elegie 2.—7. i 13. w ks. IV.

Tybullus nadał elegii rzymskiej formę wykończoną; jego wiersz płynie dźwięcznie, nastrój pieśni jest spokojny i umiarkowany, a język miękki i wdzięczny. Umie on po mistrzowsku wprowadzać równocześnie kilka motywów i łączyć je w harmonijną całość. Przez połączenie poezji sielankowej z miłosną utworzył nowy, Grekom nieznaną rodzaj poezji. Prostota i naturalność stanowią główną zaletę utworów Tybulla.

Sextus Propertius, urodzony ok. r. 47. przed Chr. koło Assisium w Umbryi, pochodził ze znakomitego i zamożnego rodu. Jego ziemską posiadłość doznała znacznego uszczuplenia na korzyść weteranów Oktawiana. W 17. r. życia przeniósł się do Rzymu, gdzie wszedł w bliższe stosunki i zawiązał przyjaźń z poetą epickim Pontykiem, autorem Tebaidy (Thebaïs), jambografem Juliuszem Bassusem, L. Wolkacyuszem, kuzynem konsula z r. 33. przed Chr., Gallusem, Owidyuszem i Wergiliuszem. W Rzymie przywiązała go do siebie utalentowana i piękna dziewczyna Hostia, którą poeta według Apollina, urodzonego na górze Cynthus na wyspie Delos, nazywa w swoich elegiach Cynthi-ą i taką zapalał ku niej miłością, iż pomimo jej niewierności zachował ją w pamięci aż do śmierci. Wprawdzie złorzeczy jej wkońcu, jednak jego słowa «Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit» I. 12. 20. prawdziwe zostały na zawsze. Ta to Cyntya uczyniła

go wielkim poetą, a imię jej powtarza się ustawicznie w trzech pierwszych księgach jego elegii.

Pojawienie się pierwszej księgi zwróciło nań uwagę Mecenasa i od tego czasu wszedł Propercyusz do kółka poetów, którymi opiekował się Mecenasa. Mecenasa nakłaniał Propercyusza do opiewania czynów Augusta w epopei, lecz on, nie czując w sobie sił do tego, starał się spełnić to życzenie, jużto wplatując w elegiach miłosnych wzmianki o czynach i zasługach Augusta, jużto poświęcając temu celowi niektóre osobne elegie, jak na poświęcenie świątyni Apollina w r. 28. przed Chr. i na śmierć młodego Marcella. Napisanie epopei pozostawił Wergiliuszowi, którego cenił wysoko i jego Eneidę jeszcze przed ogłoszeniem gorąco ziomkom zalecał słowami:

‘Cedite Romani scriptores, cedite Grai;

nescio quid maius nascitur Iliade’ II. 34, 7—8.

Mimo to prawdopodobnie dzięki wpływowi Mecenasa znajdują się wśród jego pieśni także t. zw. elegie rzymskie, np. na zwycięstwo pod Akcyum, o zdradzeniu zamku kapitolńskiego przez Tarpeę i inne. Na wzór Kallimachowych *Ātaz* (Origines) zamierzał Propercyusz podać poetyckie objaśnienie świętych miejsc, podań, uroczystości i zwyczajów rzymskich, lecz śmierć, która zaskoczyła go prawdopodobnie w r. 16. przed Chr. przerwała to dzieło. Plan ten podjął znowu Owidyusz w swoich *Fasti*, lecz go także do końca nie doprowadził. Na końcu całego zbioru utworów Propercyusza umieszczona jest t. zw. królowa elegii Cornelia, napisana na przedwczesną śmierć Kornelii, żony Pawła Emiliusza Lepida, córki Skrybonii, drugiej żony Augusta.

Pisma Propercyusza odznaczają się gorącem, namiętnem i prawdziwem uczuciem a przytem uczonością poetów aleksandryjskich, do których naśladowania sam się przyznaje, a nawet nazywa siebie rzymskim Kallimachem IV. 1,64. Ta zależność od wymienionych poetów objawia się głównie w bogatym nagromadzeniu materiału mitologicznego, często poruszanego tylko

z lekka, co dla współczesnych było zrozumiałe, lecz dla czytelników teraźniejszych niemałą sprawia trudność. Zrozumienie utworów tego poety utrudnia także styl twardy, przesadna jędrność w wyrażeniu i wielka swoboda w łączeniu słów i zdań. Był to autor w starożytności bardzo czytany: na ścianach domów w Pompejach znaleziono wiersze, wyjęte z jego utworów.

Do największej doskonałości pod względem języka i formy doprowadził elegię rzymską **P. Ovidius Naso**, ur. r. 43. przed Chr. w Sulmonie w kraju Pelignów. Za nieznane nam jakieś przewinienie skazany przez cesarza Augusta na wygnanie do miasta Tomi nad morzem Czarnem umarł tam w r. 17. po Chr.

Oprócz poematów epickich: **Metamorphoseon lib. XV** (Przemiany) i **Fastorum lib. VI** (Poetycki kalendarz Rzymu), dydaktycznych: **De medicamine faciei** (jak pielęgnować piękność ciała), **Artis amatoriae lib. III** (jak można pozyskać względy kobiet, względnie mężczyzn), **Remedia amoris** (jak trzymać na wodzy żądę miłości), tragedyi **Medea**, naśladowanej za Kallimachem, satyrycznego poematu złorzeczenia **Ibis** (Ἴβις) i poematu o rybach p. t. **Halieutica** pozostawił Owidyusz także poematy elegijne, jak **Amorum lib. III**, w których opiewa jakąś kobietę pod zmyślonem imieniem Korynny, **Heroidum liber** (21 listów kobiet z wieku bohaterskiego do swych oddalonych mężów lub przyjaciół), **Tristium lib. V** (elegie żałosne, pisane bądźto w drodze do Tomi bądź też tam na miejscu) i **Epistularum ex Ponto l. IV**, które treścią podobne są do poprzednich, różnią się zaś tem, że poeta nazywa już po imieniu osoby, do których zwraca się w tych listach.

Pisma Owidyusza odznaczają się w ogólności nadzwyczajnym wdziękiem, lekkością i poletem myśli, chociaż tu i owdzie razi w nich rozwlekłość, przesada i uganianie się za dowcipnemi antitezami. Wiersz zato jest nadzwyczaj lekki i potoczny. Już w starożytności zaliczano Owidyusza do najgieniańszych poetów rzymskich.

5. Miary wierszowe pism elegików rzymskich.

Miarą wierszową w pismach Tybulla, Propercyusza i Owidyusza jest dystych elegijny, a u Katulla oprócz niego w cc. 65. 68. 72. 73. 76. 84. 85. 87.—75. 93. 96. 101. 109. znajdują się jeszcze miary wierszowe następujące:

Hexameter dactylicus: cc. 62. 64.

Versus Phalaecius: cc. 1. 2. 3. 9. 14. 35. 46. 49.

Trimeter iambicus albo senarius: c. 4.

Choliambus (σολιζων, χολόζ=kulawy), mimiambus
lub versus Hipponacteus: cc. 22. 31. 44.

Metrum Sapphicum minus: c. 51.

Metrum Asclepiadeum maius: c. 30.

Hexameter dactylicus, zwany także wierszem bohaterским (herous) dlatego, że używano go w poezji epickiej, która opiewała pierwotnie czyny starożytnych bohaterów, składa się z sześciu stóp daktylicznych (— ∪ ∪ daktyl), że zaś w wierszach daktylicznych stopa jest zarazem miarą wiersza (metrum), nazywa się ten wiersz także heksametrem.

Wzór metryczny heksametru jest:

21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32

Zamiast daktyłów występują nieraz spondeje (— spondej), lecz w piątej stopie rzadko. Wiersz ze spondejem w stopie piątej nazywa się versus spondiacus. Na końcu wiersza jest zgłoska obojętna (syllaba anceps), t. zn. krótka lub długa. Ponieważ heksametr jako wiersz dłuższy trudno wymówić jednym tchem, znajduje się w nim mniej więcej w środku przestanek, który stopę przecina i nazywa się średniówką (caesura), albo przypada na końcu stopy i nazywa się rozdzieleniem (diaeresis). Główne przestanki w heksametrze są: 1) Średniówka pięciocząstkowa (caes. penthemimeres), t. j. po piątej półstopie:

$\frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} || \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2}$, 2) średniówka siedmiocząstkowa (caes. hephthemimeres), t. j. po siódmej półstopie:

$\frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \parallel \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \parallel \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2} \cup \frac{1}{2}$, lecz wtedy znajduje się jeszcze średniówka poboczna po trzeciej

półstopie (caes. trithemimeres), 3) średniówka po trzecim trocheju ($\chi\alpha\tau\alpha\ \tau\rho\acute{\iota}\tau\omicron\nu\ \tau\rho\omicron\chi\alpha\iota\omicron\nu$)), t. j. po pierwszej krótkiej zgłosce stopy trzeciej:

 i 4) rozdzielenie (diaeresis) po czwartej stopie na końcu wyrazu, które schodzi się ze znakiem pisarskim:

[illegible]

Distichon elegiacum jest to połączenie heksametru daktylicznego z pentametrem. Wzór metryczny pentametru jest: $\text{—} \cup \cup \text{—} \cup \text{—} || \text{—} \cup \cup \text{—} \cup \cup \text{—}$

Jest to więc heksametr daktyliczny katalektyczny w trzeciej i szóstej stopie. Po trzeciej stopie znajduje się dyereza, która dzieli pentametr na dwie równe części. W pierwszej połowie mogą być także spondeje, lecz w drugiej same daktyle

W dystychach elegijnych heksametry ze spondejami w stopie piątej miejsca mieć nie powinny, a że Katullus na to sobie pozwalał, spotkał go zarzut ze strony Cycerona. Dystych powinien zawierać w sobie myśl pełną, lecz Katullus odstępuje od tego jeszcze często, zato Tybullus i Propertycusz starają się o to pilnie, a u Owidjusza jest już dystych po największej części całością w sobie zamkniętą.

Versus Phalaecius hendecasyllabus, nazwany tak od swego wynalazcy, grecko-aleksandryjskiego poety Falajkosa (Φάλακκος).

Wzór metryczny jest:

Jest to pentapodya logaedyzna*) z daktylem w drugiej stopie. W pierwszej stopie zamiast trocheju ($\text{—} \text{~}$) może być spondej ($\text{—} \text{—}$) albo jamb ($\text{~} \text{—}$). Z przestanków spotyka się albo średniówkę po arzie stopy trzeciej albo po drugiej stopie rozdzielenie.

Trimeter iambicus albo **senarius** składa się z sześciu stóp jambicznych, z których co dwie są miarą wiersza i stąd pochodzi jego nazwa trimeter, chociaż stóp

*) Logaedycznymi nazywają się wiersze, których człony albo szeregi rytmiczne ($\kappa\omega\lambda\alpha$) mają stopy różnorodzajowe ($\pi\acute{o}\delta\epsilon\varsigma \mu\iota\kappa\tau\omicron\iota$). Takimi właśnie są wiersze, w których występują trocheje i daktyle.

znajduje się w nim sześć. Metryczny wzór tego wiersza w formie najprawidłowszej, która właśnie występuje u Katulla, jest: $\cup - \cup \pm \cup || - \cup || \pm \cup - \cup \cup$. Ostatnia zgłoska jest obojętna. Średniówka bywa penthemimeres lub hephthemimeres, t. j. po tezie trzeciej, względnie czwartej stopy.

Choliambus albo **mimiambus**, zwany także **versus Hipponacteus** od imienia swego wynalazcy, greckiego jambografa Hipponaksa ok. r. 540. przed Chr., ma wzór: $\cup \pm \cup \pm \cup || \pm \cup || \pm \cup \pm \cup \cup$. Jest to trimeter iambicus, którego szósta stopa przechodzi w trochej. Na trzeciej zgłosce od końca zatrzymywano się prawdopodobnie dłużej przy wygłaszaniu wiersza. Średniówka, jak w trymetrze jambicznym.

Metrum Sapphicum minus, nazwane tak od imienia Saffony, lesbijskiej poetki z VI. w. przed Chr., tworzy strofę, składającą się z następujących czterech wierszy:

$$\begin{array}{ccccccc} \pm & \cup & - & - & \pm & || & \cup & \cup & \pm & \cup & - & \cup \\ \pm & \cup & - & - & \pm & || & \cup & \cup & \pm & \cup & - & \cup \\ \pm & \cup & - & - & \pm & || & \cup & \cup & \pm & \cup & - & \cup \\ \pm & \cup & \cup & \cup & \pm & \cup & \pm & \cup & \end{array}$$

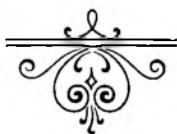
Trzy razy powtarza się tutaj **versus Sapphicus minor**, t. j. jedenastozgłoskowa pentapodya logaedyczna akatalektyczna z daktylem w trzeciej stopie. Średniówka przypada po arzie trzeciej stopy. Czwarta zgłoska tego wiersza jest zawsze długa, wskutek czego zamiast trocheju występuje spondej w drugiej stopie. Trzeci wiersz łączy się czasem z czwartym ciaśniej przez elizyę albo rozerwanie słowa, z którego początek należy do wiersza trzeciego, koniec zaś zaczyna wiersz czwarty. Czwarty wiersz strofy **versus Adonius***) jest dypodyą logaedyczną, albo można go też uważać za dypodyę daktyliczną katalektyczną

Ta nazwa pochodzi od końcowego wiersza w pieśniach na śmierć Adonisa, ulubieńca Wenery: ὦ τὸν Ἀδωνιν'.

Metrum Asclepiadeum maius, nazwane tak od imienia swego wynalazcy, poety Asklepiadesa, tworzy stopę przez powtórzenie trzy razy wiersza asklepiadejskiego większego, którego wzór metryczny jest:

— — — — — | — — — — — | — — — — —

Części składowe wiersza tego są: 1) versus Pherecrateus alter catalecticus (od imienia poety Ferekratesa), trypodya logaedyczna katalektyczna z daktylem w drugiej stopie, 2) dipodia dactylica catalectica i 3) versus Pherecrateus primus catalecticus z daktylem w stopie pierwszej.

C. Valerius Catullus.

1. Dedykacya Korn. Neposowi.

Quoi dono lepidum novum libellum
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas
Iam tum, cum ausus es unus Italorum 5
Omne aevum tribus explicare chartis
Doctis, Iuppiter, et laboriosis.
Quare habe tibi, quidquid hoc libelli
Qualecumque; quod, o patrona virgo,
Plus uno maneat perenne saeclo. 10

Pieśni, odnoszące się do stosunku poety z Lesbią.

51. Czar miłości.

Ille mi par esse deo videtur,
Ille, si fas est, superare divos,
Qui sedens adversus identidem te
Spectat et audit
Dulce ridentem, misero quod omnis 5
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, adspexi, nihil est super mi
Vocis in ore.
Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma demanat, sonitu suopte 10
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.

Otium, Catulle, tibi molestum est:
 Otio exsultas nimiumque gestis.
 Otium et reges prius et beatas
 Perdidit urbes.

1

2. Do wróbla Lesbii.

Passer, deliciae meae puellae,
 Quicum ludere, quem in sinu tenere,
 Quoi primum digitum dare adpetenti
 Et acris solet incitare morsus,
 Cum desiderio meo nitenti
 Carum nescio quid lubet iocari
 Et solaciolum sui doloris,
 Credo uti gravis adquiescat ardor:
 Tecum ludere sicut ipsa possem
 Et tristis animi levare curas!

5

10

3. Na śmierć wróbla Lesbii.

Lugete, o Veneres Cupidinesque
 Et quantum est hominum venustiorum.
 Passer mortus est meae puellae,
 Passer, deliciae meae puellae,
 Quem plus illa oculis suis amabat:
 Nam mellitus erat suamque norat
 Ipsam tam bene, quam puella matrem,
 Nec sese a gremio illius movebat,
 Sed circumsiliens modo huc modo illuc
 Ad solam dominam usque pipiabat.
 Qui nunc it per iter tenebricosum
 Illuc, unde negant redire quemquam.
 At vobis male sit, malae tenebrae
 Orci, quae omnia bella devoratis:
 Tam bellum mihi passerem abstulistis.
 O factum male! io miselle passer!
 Tua nunc opera meae puellae
 Flendo turgiduli rubent ocelli.

5

10

15

109. Gorąca modlitwa.

Iucundum, mea vita, mihi proponis amorem
 Hunc nostrum inter nos perpetuumque fore.
 Di magni, facite, ut vere promittere possit
 Atque id sincere dicat et ex animo,
 Ut liceat nobis tota producere vita
 Aeternum hoc sanctae foedus amicitiae.

5

72. Kiedyś a teraz.

Dicebas quondam solum te nosse Catullum,
 Lesbia, nec prae me velle tenere Iovem.
 Dilexi tum te non tantum, ut vulgus amicam,
 Sed pater ut gnatos diligit et generos.
 Nunc te cognovi: quare, etsi impensius uror,
 Multo mi tamen es vilior et levior.
 Qui potis est? inquis. quod amantem iniuria talis
 Cogit amare magis, sed bene velle minus.

5

87. i 75. Rozłam między rozumem a sercem.

Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
 Vere, quantum a me Lesbia amata mea es.
 Nulla fides nullo fuit unquam in foedere tanta,
 Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
 Nunc est mens diducta tua, mea Lesbia, culpa.
 Atque ita se officio perdidit ipsa suo,
 Ut iam nec bene velle queat tibi, si optima fias,
 Nec desistere amare, omnia si facias.

5

85. Miłość i nienawiść.

Odi et amo. quare id faciam, fortasse requiris.
 Nescio, sed fieri sentio et excrucior.

76. Ostatnia walka w sercu.

Si qua recordanti benefacta priora voluptas
 Est homini, cum se cogitat esse pium,
 Nec sanctam violasse fidem, nec foedere in ullo

Divum ad fallendos numine abusum homines,
 Multa parata manent in longa aetate, Catulle, 5
 Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
 Nam quaecumque homines bene cuiquam aut dicere
 [possunt
 Aut facere, haec a te dictaque factaque sunt:
 Omnia quae ingratae perierunt credita menti.
 Quare iam te cur amplius excrucies? 10
 Quin tu animo offirmas atque istinc teque reducis
 Et dis invitis desinis esse miser?
 Difficile est longum subito deponere amorem.
 Difficile est, verum hoc qua lubet efficias:
 Una salus haec est, hoc est tibi pervincendum: 15
 Hoc facias, sive id non pote sive pote.
 O di, si vestrum est misereri, aut si quibus umquam
 Extremam iam ipsa morte tulistis opem,
 Me miserum adspicite et, si vitam puriter egi,
 Eripite hanc pestem perniciemque mihi. 20
 Hei mihi, subrepens imos ut torpor in artus
 Expulit ex omni pectore laetities.
 Non iam illud quaero, contra ut me diligat illa,
 Aut, quod non potis est, esse pudica velit:
 Ipse valere opto et taetrum hunc deponere morbum. 25
 O di, reddite mi hoc pro pietate mea.

Pieśni ze stosunków towarzyskich i rozmaitych zdarzeń w życiu poety.

50. Do Licyniusza Kalwusa.

Hesterno, Licini, die otiosi
 Multum lusimus in meis tabellis,
 Ut convenerat esse delicatos.
 Scribens versiculos uterque nostrum
 Ludebat numero modo hoc modo illoc, 5
 Reddens mutua per iocum atque vinum
 Atque illinc abii tuo lepore
 Incensus, Licini, facetiisque,
 Ut nec me miserum cibus iuaret,

Nec somnus tegeret quiete ocellos, 10
 Sed toto indomitus furore lecto
 Versarer cupiens videre lucem,
 Ut tecum loquerer simulque ut essem.
 At defessa labore membra postquam
 Semimortua lectulo iacebant, 15
 Hoc, iucunde, tibi poëma feci,
 Ex quo perspiceres meum dolorem.
 Nunc audax cave sis, precesque nostras,
 Oramus, cave despuas, ocelle,
 Ne poenas Nemesis reposcat a te. 20
 Est vemens dea: laedere hanc caveto.

14. Do Licyniusza Kalwusa.

Ni te plus oculis meis amarem,
 Iucundissime Calve, munere isto
 Odissem te odio Vatiniano:
 Nam quid feci ego quidve sum locutus,
 Cur me tot male perderes poëtis? 5
 Isti di mala multa dent clienti,
 Qui tantum tibi misit impiorum.
 Quod si, ut suspicor, hoc novum ac repertum
 Munus dat tibi Sulla litterator,
 Non est mi male, sed bene ac beate, 10
 Quod non dispereunt tui labores.
 Di magni, horribilem et sacrum libellum,
 Quem tu scilicet ad tuum Catullum
 Misti, continuo ut die periret,
 Saturnalibus, optimo dierum! 15
 Non non hoc tibi, salse, sic abibit:
 Nam, si luxerit, ad librariorum
 Curram scrinia, Caesios, Aquinos,
 Suffenum, omnia colligam venena
 Ac te his suppliciis remunerabor, 20
 Vos hinc interea valete, abite
 Illuc, unde malum pedem attulistis,
 Saecli incommoda, pessimi poëtae.

96. Do Licyniusza Klawusa — słowa pocieszenia.

Si quicquam mutis gratum acceptumve sepulcris
 Accidere a nostro, Calve, dolore potest,
 Quo desiderio veteres renovamus amores
 Atque olim missas flemus amicitias,
 Certe non tanto mors immatura dolori est
 Quintiliae, quantum gaudet amore tuo.

5

9. Do Weraniusza.

Verani, omnibus e meis amicis
 Antistans mihi milibus trecentis,
 Venistine domum ad tuos penates
 Fratresque unanimos anumque matrem?
 Venisti. o mihi nuntii beati!
 Visam te incolumem audiamque Hiberum
 Narrantem loca, facta, nationes,
 Ut mos est tuus, applicansque collum
 Iucundum os oculosque saviabor.
 O quantum est hominum beatiorum,
 Quid me laetius est beatiusve?

5

10

35. Do Cecyliusza.

Poëtae tenero, meo sodali
 Velim Caecilio, papyre, dicas,
 Veronam veniat, Novi relinquens
 Comi moenia Lariumque litus:
 Nam quasdam volo cogitationes
 Amici accipiat sui meique.
 Quare, si sapiet, viam vorabit,
 Quamvis candida milies puella
 Euntem revocet manusque collo
 Ambas iniciens roget morari,
 Quae nunc, si mihi vera nuntiantur,
 Illum deperit impotente amore:
 Nam quo tempore legit incohatam
 Dindymi dominam, ex eo misellae
 Ignes interiorum edunt medullam.

5

10

15

Ignosco tibi, Sapphica puella
 Musa doctior: est enim venuste
 Magna Caecilio incohata mater.

30. Do Alfenusa.

Alphene immemor atque unanimis false sodalibus,
 Iam te nil miseret, dure, tui dulcis amiculi?
 Iam me prodere, iam non dubitas fallere, perfide?
 Nec facta impia fallacum hominum caelicolis placent:
 Quae tu neglegis ac me miserum deseris in malis. 5
 Eheu quid faciant, dic homines, cuive habeant fidem?
 Certe tute iubebas animam tradere, inique, me
 Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.
 Idem nunc retrahis te ac tua dicta omnia factaque
 Ventos inrita ferre ac nebulas aërias sinis. 10
 Si tu oblitus es, at di meminerunt, meminit Fides,
 Quae, te ut paeniteat postmodo facti, faciet, tui.

73 Niewdzięcznemu.

Desine de quoquam quicquam bene velle mereri
 Aut aliquem fieri posse putare pium.
 Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne:
 Immo etiam taedet, taedet obestque magis,
 Ut mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget, 5
 Quam modo qui me unum atque unicum amicum
 [habuit.

65. Do Hortenzyusza Hortalusa.

Etsi me adsiduo defectum cura dolore
 Sevocat a doctis, Hortale, virginibus,
 Nec potis est dulces Musarum expromere fetus
 Mens animi: tantis fluctuat ipsa malis: —
 Namque mei nuper Lethaeo gurgite fratris 5
 Pallidulum manans alluit unda pedem,
 Troia Rhoeteo quem subter litore tellus
 Ereptum nostris obterit ex oculis.
 Alloquar, audiero numquam tua facta loquentem,

Numquam ego te, vita frater amabilior 10
 Adspiciam posthac. at certe semper amabo,
 Semper maesta tua carmina morte canam,
 Qualia sub densis ramorum concinit umbris
 Daulias absumpti fata gemens Ityli: —
 Sed tamen in tantis maeroribus, Hortale, mitto 15
 Haec expressa tibi carmina Battiadae,
 Ne tua dicta vagis nequiquam credita ventis
 Effluxisse meo forte putes animo,
 Ut missum sponsi furtivo munere malum
 Procurrit casto virginis e gremio, 20
 Quod miserae oblitae molli sub veste locatum,
 Dum adventu matris prosilit, excutitur;
 Atque illud prono praeceps agitur decursu,
 Huic manat tristi conscius ore rubor.

101. Na grobie brata.

Multas per gentes et multa per aequora vectus
 Advenio has miseras, frater, ad inferias,
 Ut te postremo donarem munere mortis
 Et mutam nequiquam adloquerer cinerem,
 Quandoquidem fortuna mihi te te abstulit ipsum, 5
 Heu miser indigne frater adempte mihi.
 Nunc tamen interea haec, prisco quae more parentum
 Tradita sunt, tristis munera ad inferias,
 Accipe fraterno multum manantia fletu
 Atque in perpetuum, frater, ave atque vale. 10

68. Do Maniusza Alliusza.

Quod mihi fortuna casuque oppressus acerbo
 Conscriptum hoc lacrimis mittis epistolium,
 Naufragum ut eiectum spumantibus aequoris undis
 Sublevem et a mortis limine restituum,
 Quem neque sancta Venus molli requiescere somno 5
 Desertum in lecto caelibe perpetitur,
 Nec veterum dulci scriptorum carmine Musae
 Oblectant, cum mens anxia pervigilat:
 Id gratum est mihi, me quoniam tibi dicis amicum

Muneraque et Musarum hinc petis et Veneris. 10
 Sed tibi ne mea sint ignota incommoda, Mani,
 Neu me odisse putes hospitis officium,
 Accipe, quis merseer fortunae fluctibus ipse,
 Ne amplius a misero dona beata petas.
 Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est, 15
 Iucundum cum aetas florida ver ageret,
 Multa satis lusi: non est dea nescia nostri,
 Quae dulcem curis miscet amaritiem.
 Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
 Abstulit. o misero frater adempte mihi, 20
 Tu mea, tu moriens fregisti commoda, frater,
 Tecum una tota est nostra sepulta domus,
 Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
 Quae tuus in vita dulcis alebat amor.
 Cuius ego interitu tota de mente fugavi 25
 Haec studia atque omnes delicias animi.
 Quare, quod scribis Veronae turpe Catullo
 Esse, quod hic, quisquis de meliore nota est,
 Frigida deserto tepefactet membra cubili,
 Id, Mani, non est turpe, magis miserum est. 3
 Ignoscas igitur, si, quae mihi luctus ademit,
 Haec tibi non tribuo munera, cum nequeo.
 Nam, quod scriptorum non magna est copia apud me,
 Hoc fit, quod Romae vivimus: illa domus,
 Illa mihi sedes, illic mea carpitur aetas: 35
 Huc una ex multis capsula me sequitur.
 Quod cum ita sit, nolim statuas nos mente maligna
 Id facere aut animo non satis ingenuo,
 Quod tibi non utriusque petenti copia posta est:
 Ultro ego deferrem, copia si qua foret. 40
 Non possum reticere, deae, qua me Allius in re
 Iuverit aut quantis iuverit officiis,
 Ne fugiens saeculis obliviscentibus aetas
 Illius hoc caeca nocte tegat studium:
 Sed dicam vobis, vos porro dicite multis 45
 Milibus et facite haec charta loquatur anus

• • • • •

Notescaque magis mortuus atque magis,
 Nec tenuem texens sublimis aranea telam
 In deserto Alli nomine opus faciat.
 Nam, mihi quam dederit duplex Amathusia curam, 50
 Scitis, et in quo me corruerit genere,
 Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes
 Lymphaque in Oetaeis Malia Thermopylis,
 Maesta neque adsiduo tabescere lumina fletu
 Cessarent tristique imbre madere genae, 55
 Qualis in aërii perlucens vertice montis
 Rivus muscoso prosilit e lapide,
 Qui cum do prona praeceps est valle volutus,
 Per medium densi transit iter populi,
 Dulce viatori lasso in sudore levamen, 60
 Cum gravis exustos aestus hiulcat agros.
 Hic, velut in nigro iactatis turbine nautis
 Lenius adspirans aura secunda venit
 Iam prece Pollucis, iam Castoris implorata,
 Tale fuit nobis Alius auxilium. 65
 Is clausum lato patefecit limite campum,
 Isque domum nobis isque dedit dominae,
 Ad quam communes exerceremus amores.
 Quo mea se molli candida diva pede
 Intulit et trito fulgentem in limine plantam 70
 Innixa arguta constituit solea,
 Coniugis ut quondam flagrans advenit amore
 Protesilaeam Laodamia domum
 Inceptam frustra, nondum cum sanguine sacro
 Hostia caelestis pacificasset eros. 75
 Nil mihi tam valde placeat, Rhamnusia virgo,
 Quod temere invitis suscipiatur eris.
 Quam ieiuna pium desideret ara cruorem,
 Docta est amisso Laodamia viro, 80
 Quem scibant Parcae non longo tempore abisse,
 Si miles muros isset ad Iliacos: 82
 Nam tum Helenae raptu primores Argivorum 87
 Coeperat ad sese Troia ciere viros,
 Troia, nefas, commune sepulcrum Asiae Europaeque,
 Troia, virum et virtutum omnium acerba cinis, 90

Quaene etiam nostro letum misarabile fratri
 Attulit. hei misero frater adempte mihi,
 Hei misero fratri iucundum lumen ademptum,
 Tecum una tota est nostra sepulta domus,
 Omnia tecum una perierunt gaudia nostra, 95
 Quae tuus in vita dulcis alebat amor.
 Quem nunc tam longe non inter nota sepulcra
 Nec prope cognatos compositum cineres,
 Sed Troia obscena, Troia infelice sepultum
 Detinet extremo terra aliena solo. 100
 Ad quam tum properans fertur simul undique pubes
 Graia penetralis deseruisse focos,
 Ne Paris abducta gavisus libera moecha
 Otia pacato degeret in thalamo.
 Quo tibi tum casu, pulcherrima Laodamia, 105
 Ereptum est vita dulcius atque anima
 Coniugium: tanto te absorbens vertice amoris
 Aestus in abruptum detulerat barathrum,
 Quale ferunt Grai Pheneum prope Cylleneum
 Siccare emulsa pingue palude solum, 110
 Quod quondam caesis montis fodisse medullis
 Audit falsiparens Amphitryoniades,
 Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta
 Perculit imperio deterioris eri,
 Pluribus ut caeli tereretur ianua divis 115
 Hebe nec longa virginitate foret.
 Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
 Qui tum te indomitam ferre iugum docuit:
 Nam neque tam carum confecto aetate parenti
 Una caput seri nata nepotis alit, 120
 Qui, cum divitiis vix tandem inventus avitis
 Nomen testatas intulit in tabulas,
 Impia derisi gentilis gaudia tollens
 Suscitatur a cano volturium capiti:
 Nec tantum niveo gavisus est ulla columbo 125
 Compar, quae multo dicitur improbius
 Oscula mordenti semper decerpere rostro,
 Quam quae praecipue multivola est mulier:
 Sed tu horum magnos vicisti sola furores,

Ut semel es flavo conciliata viro.	130
Aut nihil aut paulo cui tum concedere digna	
Lux mea se nostrum contulit in gremium,	
Quam circumcursans hinc illinc saepe Cupido	
Fulgebat crocina candidus in tunica.	
Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,	135
Rara verecundae furta feremus erae.	
Hoc tibi, quod potui, confectum carmine munus	137
Pro multis, Alli, redditur officiis,	150
Ne vestrum scabra tangat robigine nomen	
Haec atque illa dies atque alia atque alia.	
Huc addent divi quam plurima, quae Themis olim	
Antiquis solita est munera ferre piis.	
Sitis felices et tu simul et tua vita	155
Et domus, in qua nos lusimus et domina,	
Et qui principio nobis terram dedit aufert,	
A quo sunt primo mi omnia nata bona,	
Et longe ante omnes mihi quae me carior ipso est,	
Lux mea, qua viva vivere dulce mihi est.	160

49. Do Cyclerona.

Disertissime Romuli nepotum,	
Quot sunt quotque fuere, Marce Tulli,	
Quotque post aliis erunt in annis,	
Gratias tibi maximas Catullus	
Agit, pessimus omnium poëta,	5
Tanto pessimus omnium poëta,	
Quanto tu optimus omnium patronus.	

93. Do Cezara.

Nil nimium studeo, Caesar, tibi velle placere
Nec scire, utrum sis albus an ater homo.

44. Przeciw Ilchemu mowcy.

O funde noster seu Sabine seu Tiburs —
Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
Cordi Catullum laedere, at quibus cordi est,

Quovis Sabinum pignore esse contendunt —
 Sed seu Sabine sive verius Tiburs, 5
 Fui libenter in tua suburbana
 Villa malamque pectore expuli tussim,
 Non immerenti quam mihi meus venter,
 Dum sumptuosas appeto, dedit, cenas.
 Nam, Sestianus dum volo esse conviva, 10
 Orationem in Antium petitozem
 Plenam veneni et pestilentiae legi.
 Hic me gravido frigida et frequens tussis
 Quassavit, usque dum in tuum sinum fugi
 Et me recuravi otioque et urtica. 15
 Quare refectus maximas tibi grates
 Ago, meum quod non es ulta peccatum.
 Nec deprecor iam, si nefaria scripta
 Sesti recepso, quin gravedinem et tussim
 Non mi, sed ipsi Sestio ferat frigus, 20
 Qui tum vocat me, cum malum librum legi.

22. Zarozumiały literat.

Suffenus iste, Vare, quem probe nosti,
 Homo est venustus et dicax et urbanus
 Idemque longe plurimos facit versus.
 Puto esse ego illi milia aut decem aut plura
 Perscripta, nec sic, ut fit, in palimpseston 5
 Relata: chartae regiae, novi libri,
 Novi umbilici, lora, rubra membrana,
 Directa plumbo et pumice omnia aequata.
 Haec cum legas tu, bellus ille et urbanus
 Suffenus unus caprimulgus aut fossor 10
 Rursus videtur: tantum abhorret ac mutat.
 Hoc quid putemus esse? qui modo scurra
 Aut si quid hac re tristius videbatur,
 Idem infaceto est infacetiore rure,
 Simul poemata attigit, neque idem umquam 15
 Aequae est beatus ac poema cum scribit:
 Tam gaudet in se tamque se ipse miratur.
 Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam,

Quem non in aliqua re videre Suffenum
 Possis. suus cuique attributus est error:
 Sed non videmus, manticae quod in tergo est.

20

84. Spiritus asper.

Chommoda dicebat, si quando commoda vellet
 Dicere, et insidias Arrius hinsidias,
 Et tum mirifice sperabat se esse locutum,
 Cum, quantum poterat, dixerat hinsidias,
 Credo, sic mater, sic liber avunculus eius,
 Sic maternus avus dixerat atque avia.
 Hoc misso in Syriam requierant omnibus aures:
 Audibant eadem haec leniter et leviter.
 Nec sibi postilla metuebant talia verba,
 Cum subito adfertur nuntius horribilis
 Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
 Iam non Ionios esse, sed Hionios.

5

10

46. W powrocie z Bitynii — na wiosnę.

Iam ver egelidos refert tepores,
 Iam caeli furor aequinoctialis
 Iucundis Zephyri silescit auris.
 Linquantur Phrygii, Catulle, campi
 Nicaeaeque ager uber aestuosae:
 Ad claras Asiae volemus urbes!
 Iam mens praetrepidans avet vagari,
 Iam laeti studio pedes vigescunt:
 O dulces comitum valete coetus,
 Longe quos simul a domo profectos
 Diversae variae viae reportant.

5

10

4. Wysłużona łódka.

Phaselus ille, quem videtis, hospites,
 Ait fuisse navium celerrimus
 Neque ullius natantis impetum trabis
 Nequisse praeterire, sive palmulis
 Opus foret volare sive linteo.

5

Et hoc negat minacis Adriatici
 Negare litus insulasve Cycladas
 Rhodumque nobilem horridamque Thraciam
 Propontida trucemve Ponticum sinum,
 Ubi iste post phaselus antea fuit 10
 Comata silva: nam Cytorio in iugo
 Loquente saepe sibilum edidit coma.
 Amastri Pontica et Cytore buxifer,
 Tibi haec fuisse et esse cognitissima
 Ait phaselus: ultima ex origine 15
 Tuo stetisse dicit in cacumine,
 Tuo imbuisse palmulas in aequore
 Et inde tot per impotentia freta
 Erum tulisse, laeva sive dextera
 Vocaret aura, sive utrumque Iuppiter 20
 Simul secundus incidisset in pedem;
 Neque ulla vota litoralibus deis
 Sibi esse facta, cum veniret a mari
 Novissime hunc ad usque limpidum lacum.
 Sed haec prius fuere: nunc recondita 25
 Senet quiete seque dedicat tibi,
 Gemelle Castor et gemelle Castoris.

31. Sirmio.

Paeninsularum, Sirmio, insularumque
 Ocelle, quascumque in lipientibus stagnis
 Marique vasto fert uterque Neptunus,
 Quam te libenter quamque laetus invisio,
 Vix mi ipse credens Thyniam atque Bithynos 5
 Liquisse campos et videre te in tuto!
 O quid solutis est beatius curis,
 Cum mens onus reponit ac peregrino
 Labore fessi venimus larem ad nostrum
 Desideratoque adquiescimus lecto. 10
 Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
 Salve, o venusta Sirmio, atque ero gaude:
 Gaudete vosque, o Libuae lacus undae:
 Ridete, quidquid est domi cachinnorum.

Z przekładów i naśladowań poetów aleksandryjskich.

62. Pieśń weselna.

Vesper adest: iuvenes, consurgite: Vesper Olympo
Exspectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere iam tempus, iam pingues linquere mensas:
Iam veniet virgo, iam dicetur Hymenaeus.

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae. 5
Cernitis, innuptae, iuvenes? consurgite contra.
Nimirum Oetaeos ostendit Noctifer ignes.
Si certe est: viden ut perneciter exsiluere?
Non temere exsiluere; canent, quod vincere par est.

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae. 10
Non facilis nobis, aequales, palma parata est;
Adscipite, innuptae secum ut meditata requirunt.
Non frustra meditantur: habent, memorabile quod sit.
Nec mirum, penitus quae tota mente laborant.
Nos alio mentes, alio divisimus aures: 15
Iure igitur vincemur: amat victoria curam.
Quare nunc animos saltem convertite vestros:
Dicere iam incipient, iam respondere decebit.

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae.
Hespere, qui caelo fertur crudelior ignis? 20
Qui natam possis complexu avellere matris,
Complexu matris retinentem avellere natam
Et iuveni ardenti castam donare puellam.
Quid faciunt hostes capta crudelius urbe?

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae. 25
Hespere, qui caelo lucet iucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes conubia flamma,
Quae pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec iunxere prius, quam se tuus extulit ardor.
Quid datur a divis felici optatius hora? 30

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae.
Hesperus e nobis, aequales, abstulit unam.

.
Namque tuo adventu vigilat custodia semper.
Nocte latent fures, quos idem saepe revertens,

Hespere, mutato comprehendis nomine Eous. 35
At libet innuptis ficto te carpere questu.

Quid tum, si carpunt, tacita quem mente requirunt? 37

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae. 48

Ut vidua in nudo vitis quae nascitur arvo,
Numquam se extollit, numquam mitem educat uvam, 50

Sed tenerum prono deflectens pondere corpus

Iam iam contingit summum radice flagellum,

Hanc nulli agricolae, nulli coluere iuveni;

At si forte eadem est ulmo coniuncta marita,

Multi illam agricolae, multi coluere iuveni: 55

Sic virgo,

Cum par conubium maturo tempore adepta est,

Cara viro magis et minus est invisae parenti.

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae.

At tu ne pugna cum tali coniuge, virgo. 60

Non aequum est pugnare, pater cui tradidit ipse,

Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est:

Tertia pars patri, pars est data tertia matri,

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus, 65

Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.

.

Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae.

64. Aryadna na wyspie Dii.

Haec vestis priscis hominum variata figuris 50

Heroum mira virtutes indicat arte.

Namque fluentisono prospectans litore Diae

Thesea cedentem celeri cum classe tuetur

Indomitos in corde gerens Ariadna furores,

Necdum etiam sese, quae visit, visere credit, 55

Ut pote fallaci quae tum primum excita somno

Desertam in sola miseram se cernat arena.

Immemor at iuvenis fugiens pellit vada remis,

Inrita ventosae linquens promissa procellae.

Quem procul ex alga maestis Minois ocellis 60

Saxea ut effigies bacchantis prospicit euhoe,

Prospicit et magnis curarum fluctuat undis,
 Non flavo retinens subtilem vertice mitram,
 Non contacta levi velatum pectus amictu,
 Non tereti strophio lactentes vincta papillas, 65
 Omnia quae toto delapsa e corpore passim
 Ipsius ante pedes fluctus salis adludebant.
 Sic neque tum mitrae neque tum fluitantis amictus
 Illa vicem curans toto ex te pectore, Theseu,
 Toto animo, tota pendebat perdita mente. 70
 Ah misera, adsiduis quam luctibus externavit
 Spinosas Erycina serens in pectore curas
 Illa tempestate, ferox quo ex tempore Theseus
 Egressus curvis e litoribus Piraei
 Attigit iniusti regis Gortynia tecta. 75
 Nam perhibent olim crudeli peste coactam
 Adrogeoneae poenas exsolvere caedis
 Electos iuvenes simul et decus innuptarum
 Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.
 Quis augusta malis cum moenia vexarentur, 80
 Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
 Proicere optavit potius, quam talia Cretam
 Funera Cecropiae nec funera portarentur.
 Atque ita nave levi nitens ac lenibus auris
 Magnanimum ad Minoa venit sedesque superbas. 85
 Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo
 Regia, quam suavis exspirans castus odores
 Lectulus in molli complexu matris alebat,
 Quales Eurotae progignunt flumina myrtus
 Aurave distinctos educit verna colores, 90
 Non prius ex illo flagrantia declinavit
 Lumina, quam cuncto concepit corpore flammam
 Funditus atque imis exarsit tota medullis.
 Heu misere exagitans immiti corde furores,
 Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces, 95
 Quaeque regis Golgos quaeque Idalium frondosum,
 Qualibus incensam iactastis mente puellam
 Fluctibus in flavo saepe hospite suspirantem!
 Quantos illa tulit languenti corde timores!
 Quanto saepe magis fulgore expalluit auri! 100

Cum saevum cupiens contra contendere monstrum
 Aut mortem oppeteret Theseus aut praemia laudis.
 Non ingrata tamen frustra munuscula divis
 Promittens tacito suscepit vota labello.
 Nam velut in summo quatientem bracchia Tauro 105
 Quercum aut conigeram sudanti cortice pinum
 Indomitus turbo contorquens flamine robur
 Eruit (illa procul radicitus exturbata
 Prona cadit late, qua est impetus, omnia frangens),
 Sic domito saevum prostravit corpore Theseus 110
 Nequiquam vanis iactantem cornua ventis.
 Inde pedem sospes multa cum laude reflexit
 Errabunda regens tenui vestigia filo,
 Ne labyrinthis e flexibus egredientem
 Tecti frustraretur inobservabilis error. 115
 Sed quid ego a primo digressus carmine plura
 Commemorem, ut linquens genitoris filia vultum,
 Ut consanguineae complexum, ut denique matris,
 Quae misera in gnata deperdita laetabatur,
 Omnibus his Thesei dulcem praeoptavit amorem, 120
 Aut ut vecta rati spumosa ad litora Diae
 Venerit, aut ut eam devinctam lumina somno
 Liquerit immemori discedens pectore coniunx?
 Saepe illam perhibent ardenti corde furem
 Clarisonas imo fudisse e pectore voces, 125
 Ac tum praeruptos tristem conscendere montes,
 Unde aciem in pelagi vastos protenderet aestus,
 Tum tremuli salis adversas procurrare in undas
 Mollia nudatae tollentem tegmina surae
 Atque haec extremis maestam dixisse querellis, 130
 Frigidulos udo singultus ore cientem:
 'Sicine me patriis avectam, perfide, ab oris,
 Perfide, deserto liquisti in litore, Theseu?
 Sicine discedens neglecto numine divum
 Immemor ah devota domum periuria portas? 135
 Nullane res potuit crudelis flectere mentis
 Consilium? tibi nulla fuit clementia praesto,
 Immite ut nostri vellet miserescere pectus?
 At non haec quondam blanda promissa dedisti

Voce mihi, non haec misere sperare iubebas, 140
 Sed conubia laeta, sed optatos hymenaeos:
 Quae cuncta aërii discerpunt inrita venti.
 Iam iam nulla viro iuranti femina credat,
 Nulla viri speret sermones esse fideles;
 Quis dum aliquid cupiens animus praegestit apisci, 145
 Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
 Sed simul ac cupidae mentis satiata libido est,
 Dicta nihil meminere, nihil periuria curant.
 Certe ego te in medio versantem turbine leti
 Eripui et potius germanum amittere crevi, 150
 Quam tibi fallaci supremo in tempore dessem.
 Pro quo dilaceranda feris dabor alitibusque
 Praeda neque iniecta tumulabor mortua terra.
 Quaenam te genuit sola sub rupe leaena?
 Quod mare conceptum spumantibus exspuit undis? 155
 Quae Syrtis, quae Scylla rapax, quae vasta Charybdis,
 Talia qui reddis pro dulci praemia vita?
 Si tibi non cordi fuerant conubia nostra,
 Saeva quod horrebas prisci praecepta parentis,
 At tamen in vestras potuisti ducere sedes, 160
 Quae tibi iucundo famularer serva labore,
 Candida permulcens liquidis vestigia lymphis
 Purpureave tuum consternens veste cubile.
 Sed quid ego ignaris nequiquam conqueror auris,
 Externata malo, quae nullis sensibus auctae 165
 Nec missas audire queunt nec reddere voces?
 Ille autem prope iam mediis versatur in undis,
 Nec quisquam adparet vacua mortalis in alga.
 Sic nimis insultans extremo tempore saeva
 Fors etiam nostris invidit questibus aures. 170
 Iuppiter omnipotens, utinam ne tempore primo
 Gnosia Cecropiae tetigissent litora puppes,
 Indomito nec dira ferens stipendia tauro
 Perfidus in Creta religasset navita funem,
 Nec malus hic celans dulci crudelia forma 175
 Consilia in nostris requiesset sedibus hospes!
 Nam quo me referam? quali spe perdita nitor?
 Idomeneosne petam montes? ah gurdite lato

Discernens ponti truculentum ubi dividit aequor?
 An patris auxilium sperem? quemne ipsa reliqui, 180
 Respersum iuvenem fraterna caede secuta?
 Coniugis an fido consoler memet amore,
 Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?
 Praeterea nullo litus, sola insula, tecto,
 Nec patet egressus pelagi cingentibus undis: 185
 Nulla fugae ratio, nulla spes: omnia muta,
 Omnia sunt deserta, ostentant omnia letum.
 Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
 Nec prius a fesso secedent corpore sensus,
 Quam iustam a divis exposcam prodita multam 190
 Caelestumque fidem postrema comprecser hora.
 Quare, facta virum multantes vindice poena
 Eumenides, quibus anguino redimita capillo
 Frons expirantis praeportat pectoris iras,
 Huc huc adventate, meas audite querellas, 195
 Quas ego, vae! misera extremis proferre medullis
 Cogor inops, ardens, amenti caeca furore.
 Quae quoniam verae nascuntur pectore ab imo,
 Vos nolite pati nostrum vanescere luctum,
 Sed, quali solam Theseus me mente reliquit, 200
 Tali mente, deae, funestet seque suosque.
 Has postquam maesto profudit pectore voces,
 Supplicium saevis exposcens anxia factis,
 Adnuat invicto caelestum numine rector,
 Quo tunc et tellus atque horrida contremuerunt 205
 Aequora concussitque micantia sidera mundus.
 Ipse autem caeca mentem caligine Theseus
 Consitus oblito dimisit pectore cuncta,
 Quae mandata prius constanti mente tenebat,
 Dulcia nec maesto sustollens signa parenti 210
 Sospitem Erechtheum se ostendit visere portum.
 Namque ferunt olim, classi cum moenia divae
 Linquentem gnatum ventis concrederet Aegeus,
 Talia complexum iuveni mandata dedisse:
 'Gnate mihi longa iucundior unice vita, 215
 Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
 Reddite in extrema nuper mihi fine senectae,

Quandoquidem fortuna mea ac tua fervida virtus
 Eripit invito mihi te, cui languida nondum
 Lumina sunt gnati cara saturata figura: 220
 Non ego te gaudens laetanti pectore mittam,
 Nec te ferre sinam fortunae signa secundae,
 Sed primum multas expromam mente querellas,
 Canitiem terra atque infuso pulvere foedans,
 Inde infecta vago suspendam lintea malo, 225
 Nostros ut luctus nostraeque incendia mentis
 Carbasus obscurata decet ferrugine Hibera.
 Quod tibi si sancti concesserit incola Itoni,
 Quae nostrum genus ac sedes defendere Erechthei
 Adnuat, ut tauri respergas sanguine dextram, 230
 Tum vero facito ut memori tibi condita corde
 Haec vigeant mandata, nec ulla oblitteret aetas,
 Ut simul ac nostros invisent lumina colles,
 Funestam antennae deponant undique vestem
 Candidaque intorti sustollant vela rudentes, 235
 Quam primum cernens ut laeta gaudia mente
 Agnoscam, cum te reducem aetas prospera sistet!
 Haec mandata prius constanti mente tenentem
 Thesea ceu pulsae ventorum flamine nubes
 Aërium nivei montis liquere cacumen. 240
 At pater, ut summa prospectum ex arce petebat,
 Anxia in adsiduos absumens lumina fletus,
 Cum primum infecti conspexit lintea veli,
 Praecipitem sese scopulorum e vertice iecit,
 Amissum credens immiti Thesea fato. 245
 Sic funesta domus ingressus tecta paterna
 Morte ferox Theseus, qualem Minoidi luctum
 Obtulerat mente immemori, talem ipse recepit.
 Quae tum prospectans cedentem maesta carinam
 Multiplices animo volvebat saucia curas. 250
 At parte ex alia florens volitabat Iacchus
 Cum thiaso Satyrorum et Nysigenis Silenis,
 Te quaerens, Ariadna, tuoque incensus amore.

 Quae tum alacres passim lymphata mente furebant
 Euhoe bacchantes, euhoe capita inflectentes. 255.

Harum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos,
Pars e divolso iactabant membra iuvenco,
Pars sese tortis serpentibus incingebant,
Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
Orgia, quae frustra cupiunt audire profani, 260
Plangebant aliae proceris tympana palmis
Aut tereti tenuis tinnitus aere ciebant,
Multis raucisonos efflabant cornua bombos
Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.
Talibus amplifice vestis decorata figuris 265
Pulvinar complexa suo velabat amictu.

Albius Tibullus.

Księga I.

1. Szczęście życia wiejskiego.

Divitias alius fulvo sibi congerat auro Et teneat culti iugera multa soli, Quem labor adsiduus vicino terreat hoste, Marta cui somnos classica pulsa fugent:	
Me mea paupertas vita traducat inerti, Dum meus adsiduo luceat igne focus.	5
Ipse seram teneras maturo tempore vites Rusticus et facili grandia poma manu: Nec spes destituat, sed frugum semper acervos Praebeat et pleno pingua musta lacu.	10
Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris Seu vetus in trivio florida sertā lapis: Et quodcumque mihi pomum novus educat annus, Libatum agricolae ponitur ante deo.	
Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea, quae templi pendeat ante fores, Pomosisque ruber custos ponatur in hortis, Terreat ut saeva falce Priapus aves:	15
Vos quoque, felicis quondam, nunc pauperis agri Custodes, fertis munera vestra, Lares:	20
Tunc vitula innumeros lustrabat caesa iuvenco: Nunc agna exigui est hostia parva soli: Agnā cadet vobis, quam circum rustica pubes Clamet ¹ io messes et bona vina date ² :	
Iam modo iam possim contentus vivere parvo Nec semper longae deditus esse viae,	25

Sed canis aestivos ortus vitare sub umbra
 Arboris ad rivos praetereuntis aquae.
 Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentes
 Aut stimulo tardos increpuisse boves, 30
 Non agnamve sinu pigeat fetumve capellae
 Desertum oblita matre referre domum.
 At vos exiguo pecori, furesque lupique,
 Parcite: de magno est praeda petenda grege.
 Hic ego pastoremque meum lustrare quotannis 35
 Et placidam soleo spargere lacte Palem.
 Adsitis, divi, nec vos de paupere mensa
 Dona nec e puris spernite fictilibus.
 Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis
 Pocula de facili composuitque luto. 40
 Non ego divitias patrum fructusque requiro,
 Quos tulit antiquo condita messis avo:
 Parva seges satis est, satis est, requiescere lecto
 Si licet et solito membra levare toro.
 Quam iuvat immites ventos audire cubantem 45
 Et dominam tenero continuisse sinu
 Aut, gelidas hibernus aquas cum fuderit Auster,
 Securum somnos imbre iuvante sequi!
 Hoc mihi contingat: sit dives iure, furorem
 Qui maris et tristes ferre potest pluvias. 50
 O quantum est auri pereat potiusque smaragdi,
 Quam fleat ob nostras ulla puella vias.
 Te bellare decet terra, Messala, marique,
 Ut domus hostiles praeferat exuvias:
 Me retinent vinctum formosae vincla puellae 55
 Et sedeo duras ianitor ante fores.
 Non ego laudari curo, mea Delia: tecum
 Dum modo sim, quaeso segnis inersque vocer.
 Te spectem, suprema mihi cum venerit hora,
 Te teneam moriens deficiente manu. 60
 Flebis et arsuro positum me, Delia, lecto
 Tristibus et lacrimis oscula mixta dabis.
 Flebis: non tua sunt duro praecordia ferro
 Vineta neque in tenero stat tibi corde silex.
 Illo non iuvenis poterit de funere quisquam 65

Lumina, non virgo, sicca referre domum.
 Tu Manes ne laede meos, sed parce solutis
 Crinibus et teneris, Delia, parce genis.
 Interea, dum fata sinunt, iungamus amores :
 Iam veniet tenebris Mors adoperta caput, 70
 Iam subrepet iners aetas, nec amare decebit,
 Dicere nec cano blanditias capite.
 Nunc levis est tractanda Venus, dum frangere postes
 Non pudet et rixas conseruisse iuvat.
 Hic ego dux milesque bonus: vos signa tubaeque, 75
 Ite procul, cupidis vulnera ferte viris;
 Ferte et opes: ego composito securus acervo
 Despiciam dites despiciamque famem.

3. Do Messall — z wyspy Korcyr.

Ibitis Aegaeas sine me, Messala, per undas,
 O utinam memores ipse cohorsque mei:
 Me tenet ignotis aegrum Phacacia terris:
 Abstineas avidas, Mors, precor, atra, manus.
 Abstineas, Mors atra, precor: non hic mihi mater, 5
 Quae legat in maestos ossa perusta sinus,
 Non soror, Assyrios cineri quae dedat odores
 Et fleat effusis ante sepulera comis,
 Delia non usquam; quae, me cum mitteret urbe,
 Dicitur ante omnes consuluisse deos. 10
 Illa sacras pueri sortes ter sustulit, illi
 Rettulit e trinis omina certa puer.
 Cuncta dabant reditus: tamen est deterrita numquam,
 Quin fleret nostras respiceretque vias.
 Ipse ego solator, cum iam mandata dedissem, 15
 Quaerebam tardas anxius usque moras:
 Aut ego sum causatus aves aut omina dira
 Saturnive sacram me tenuisse diem.
 O quotiens ingressus iter mihi tristia dixi
 Offensum in porta signa dedisse pedem! 20
 Audeat invito ne quis discedere Amore,
 Aut sciat egressum se prohibente deo.
 Quid tua nunc Isis mihi, Delia, quid mihi prosunt

Illa tua totiens aera repulsa manu?
 Nunc, dea, nunc succurre mihi (nam posse mederi 25
 Picta docet templis multa tabella tuis),
 Ut mea votivas persolvens Delia voces
 Ante sacras lino tecta fores sedeat
 Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes
 Insignis turba debeat in Pharia. 30
 At mihi contingat patrios celebrare Penates
 Reddereque antiquo menstrua tura Lari.
 Quam bene Saturno vivebant rege, priusquam
 Tellus in longas est patefacta vias!
 Nondum caeruleas pinus contempserat undas 35
 Effusum ventis praebueratque sinum,
 Nec vagus ignotis repetens compendia terris
 Presserat externa navita merce ratem.
 Illo non validus subiit iuga tempore taurus,
 Non domito frenos ore momordit equus, 40
 Non domus ulla fores habuit, non fixus in agris,
 Qui regeret certis finibus arva, lapis.
 Ipsae mella dabant quercus ultroque ferebant
 Obvia securis ubera lactis oves.
 Non acies, non ira fuit, non bella, nec ense 45
 Immiti saevus duxerat arte faber.
 Nunc Iove sub domino caedes et vulnera semper,
 Nunc mare, nunc leti mille repente viae.
 Parce, pater, timidum non me periuria terrent,
 Non dicta in sanctos impia verba deos. 50
 Quod si fatales iam nunc explevimus annos,
 Fac lapis inscriptis stet super ossa notis:
 'Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus,
 Messalam terra dum sequiturque mari'.
 Sed me, quod facilis tenero sum semper Amori, 55
 Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
 Hic choreae cantusque vigent passimque vagantes
 Dulce sonant tenui gutture carmen aves,
 Fert casiam non culta seges totosque per agros
 Floret odoratis terra benigna rosis: 60
 At iuvenum series teneris immixta puellis
 Ludit et adsidue proelia miscet Amor.

Illic est, cuicumque rapax mors venit amanti,
 Et gerit insigni myrtea sorta coma.
 At scelerata iacet sedes in nocte profunda 65
 Abdita, quam circum flumina nigra sonant:
 Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
 Saevit et huc illuc impia turba fugit:
 Tum niger in porta serpentum Cerberus ore
 Stridet et aeratas excubat ante fores. 70
 Illic Iunonem temptare Ixionis ausi
 Versantur celeri noxia membra rota
 Porrectusque novem Tityos per iugera terrae
 Adsidas atro viscere pascit aves.
 Tantalus est illic et circum stagna: sed acrem 75
 Iam iam poturi deserit unda sitim:
 Et Danaï proles, Veneris quod numina laesit,
 In cava Lethaeas dolia portat aquas.
 Illic sit, quicumque meos violavit amores
 Optavit lentas et mihi militias. 80
 At tu casta, precor, mancas sanctique pudoris
 Adsideat custos sedula semper anus.
 Haec tibi fabellas referat positaque lucerna
 Deducat plena stamina longa colu,
 At circa gravibus pensis adfixa puella 85
 Paullatim somno fessa remittat opus.
 Tum veniam subito nec quisquam nuntiet ante,
 Sed videar caelo missus adesse tibi.
 Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos
 Obvia nudato, Delia, curre pede. 90
 Hoc precor, hunc illum nobis Aurora nitentem
 Luciferum roseis candida portet equis.

7. Messali w dzień urodzin.

Hunc cecinere diem Parcae fatalia nentes
 Stamina non ulli dissoluenda deo;
 Hunc fore, Aquitanas qui posset fundere gentes,
 Quem tremeret forti milite victus Atax.
 Evenere; novos pubes Romana triumphos 5
 Vidit et evinctos brachia capta duces:

At te victrices lauros, Messala, gerentem
 Portabat nitidis currus eburnus equis.
 Non sine me est tibi partus honos: Tarbella Pyrene
 Testis et Oceani litora Santonici, 10
 Testis Arar Rhodanusque celer magnusque Garonna
 Carnutis et flavi caerulea lympa Liger.
 An te, Cydne, canam, tacitis qui leniter undis
 Caeruleus placidis per vada serpis aquis,
 Quantus et aetherio contingens vertice nubes 15
 Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas?
 Quid referam, ut volitet crebras intacta per urbes
 Alba Palaestino sancta columba Syro
 Utque maris vastum prospectet turribus aequor
 Prima ratem ventis credere docta Tyrus, 20
 Qualis et, arentes cum findit Sirius agros,
 Fertilis aestiva Nilus abundet aqua?
 Nile pater, quam possim te dicere causa
 Aut quibus in terris oculuisse caput?
 Te propter nullos tellus tua postulat imbres 25
 Arida nec pluvio supplicat herba Iovi.
 Te canit atque suum pubes miratur Osirim
 Barbara, Memphiten plangere docta bovem.
 Primus aratra manu sollerti fecit Osiris
 Et teneram ferro sollicitavit humum, 30
 Primus inexpertae commisit semina terrae
 Pomaque non notis legit ab arboribus.
 Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
 Hic viridem dura caedere falce comam:
 Illi iucundos primum matura sapores 35
 Expressa incultis uva dedit pedibus.
 Ille liquor docuit voces inflectere cantu
 Movit et ad certos nescia membra modos,
 Bacchus et agricolae magno confecta labore
 Pectora tristitiae dissoluenda dedit. 40
 Bacchus et adflictis requiem mortalibus adfert,
 Crura licet dura compede pulsa sonent.
 Non tibi sunt tristes curae nec luctus, Osiri,
 Sed chorus et cantus et levis aptus amor,
 Sed varii flores et frons redimita corymbis, 45

Fusa sed ad teneros lutea palla pedes
 Et Tyriae vestes et dulcis tibia cantu
 Et levis occultis conscia cista sacris.
 Huc ades et centum ludis geniumque choreis
 Concelebra et multo tempora funde mero: 50
 Illius et nitido stillent unguenta capillo
 Et capite et collo mollia sarta gerat.
 Sic venias hodiernae: tibi dem turis honores
 Liba et Mopsopio dulcia melle feram.
 At tibi succrescat proles, quae facta parentis 55
 Augeat et circa stet veneranda senem.
 Nec taceat monumenta viae, quem Tuscula tellus
 Candidaque antiquo detinet Alba Lare.
 Namque opibus congesta tuis hic glareas dura
 Sternitur, hic apta iungitur arte silex. 60
 Te canit agricola, magna cum venerit urbe
 Serus inoffensum rettuleritque pedem.
 At tu, natalis multos celebrande per annos,
 Candidior semper candidiorque veni.

10. Wojna a pokój.

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses?
 Quam ferus et vere ferreus ille fuit!
 Tum caedes hominum generi, tum proelia nata,
 Tum brevior dirae mortis aperta via est.
 An nihil ille miser meruit, nos ad mala nostra 5
 Vertimus, in saevas quod dedit ille feras?
 Divitis hoc vitium est auri nec bella fuerunt,
 Faginus adstabat cum scyphus ante dapes.
 Non arces, non vallus erat somnumque petebat
 Securus varias dux gregis inter oves. 10
 Tunc mihi vita foret, vulgi nec tristia nossem
 Arma nec audissem corde micante tubam:
 Nunc ad bella trahor et iam quis forsitan hostis
 Haesura in nostro tela gerit latere.
 Sed patrii servate Lares: aluistis et idem, 15
 Cursarem vestros cum tener ante pedes.
 Neu pudeat prisco vos esse e stipite factos:

Sic veteris sedes incoluistis avi.
 Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu
 Stabat in exigua ligneus aede deus. 20
 Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam
 Seu dederat sanctae spicea sarta comae:
 Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat
 Postque comes purum filia parva favum.
 At nobis aerata, Lares, depellite tela, 25
 Hostia erit plena rustica porcus hara.
 Hanc pura cum veste sequar myrtoque canistra
 Vincta geram, myrto vinctus et ipse caput.
 Sic placeam vobis: alius sit fortis in armis
 Sternat et adversos Marte favente duces, 30
 Ut mihi potanti possit sua dicere facta
 Miles et in mensa pingere castra mero.
 Quis furor est atram bellis accersere mortem?
 Imminet et tacito clam venit illa pede.
 Non seges est infra, non vinea culta, sed audax 35
 Cerberus et Stygiae navita turpis aquae:
 Illic perscissisque genis ustoque capillo
 Errat ad obscuros pallida turba lacus.
 Quin potius laudandus hic est, quem prole parata
 Occupat in parva pigra senecta casa! 40
 Ipse suas sactatur oves, at filius agnos,
 Et calidam fesso comparat uxor aquam.
 Sic ego sim liceatque caput candescere canis
 Temporis et prisci facta referre senem.
 Interea Pax arva colat. Pax candida primum 45
 Duxit araturos sub iuga curva boves,
 Pax aluit vites et sucos condidit uvae,
 Funderet ut nato testa paterna merum:
 Pace bidens vomerque nitent, at tristia duri
 Militis in tenebris occupat arma situs. 50
 Rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
 Uxorem plastro progeniemque domum.
 Sed Veneris tunc bella calent, scissosque capillos
 Femina perfractas conqueriturque fores:
 Flet teneras subtusa genas, sed victor et ipse 55
 Flet sibi dementes tam valuisse manus.

At lascivus Amor rixae mala verba ministrat
 Inter et iratum lentus utrumque sedet.
 A, lapis est ferrumque, suam quicumque puellam
 Verberat: e caelo deripit ille deos. 60
 Sit satis e membris tenuem perscindere vestem,
 Sit satis ornatus dissoluisse comae,
 Sit lacrimas movisse satis: quater ille beatus,
 Quo tenera irato flere puella potest.
 Sed manibus qui saevus erit, scutumque sudemque 65
 Is gerat et miti sit procul a Venere.
 At nobis, Pax alma, veni spicamque teneto,
 Perfluat et pomis candidus ante sinus.

Księga II.

1. Święto oczyszczenia pól.

Quisquis adest, faveat: fruges lustramus et agros,
 Ritus ut a prisco traditus exstat avo.
 Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva
 Pendeat, et spicis tempora cinge, Ceres.
 Luce sacra requiescat humus, requiescat arator, 5
 Et grave suspenso vomere cesset opus.
 Solvite vincla iugis: nunc ad praesepia debent
 Plena coronato stare boves capite.
 Omnia sint operata deo: non audeat ulla
 Lanificam pensis imposuisse manum. 10
 Casta placent superis: pura cum veste venite
 Et manibus puris sumite fontis aquam.
 Cernite, fulgentes ut eat sacer agnus ad aras
 Vinetaque post olea candida turba comas.
 Di patrii, purgamus agros, purgamus agrestes: 15
 Vos mala de nostris pellite limitibus,
 Neu seges eludat messem fallacibus herbis,
 Neu timeat celeres tardior agna lupos.
 Tunc nitidus plenis confisus rusticus agris
 Ingeret ardenti grandia ligna foco 20
 Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni,
 Ludet et ex virgis exstruet ante casas.

Eventura precor: viden, ut felicibus extis
 Significet placidos nuntia fibra deus?
 Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos 25
 Consulis et Chio solvite vincla cado.
 Vina diem celebrent: non festa luce madere
 Est rubor errantes et male ferre pedes.
 Sed 'bene Messalam' sua quisque ad pocula dicat
 Nomen et absentis singula verba sonent. 30
 Gentis Aquitanae celebrer Messala triumphis
 Et magna intonsis gloria victor avis,
 Huc ades adspiraque mihi, dum carmine nostro
 Redditur agricolis gratia caelitibus.
 Rura cano rurisque deos. his vita magistris 35
 Desuevit querna pellere glande famem:
 Illi compositis primum docuere tigillis
 Exiguam viridi fronde operire domum!
 Illi etiam tauros primi docuisse feruntur
 Servitium et plastro supposuisse rotam. 40
 Tum victus abiere feri, tum consita pomus,
 Tum bibit inriguas fertilis hortus aquas,
 Aurea tum pressos pedibus dedit uva liquores
 Mixtaque securo est sobria lympha mero.
 Rura ferunt messes, calidi cum sideris aestu 45
 Deponit flavas annua terra comas.
 Rure levis verno flores apis ingerit alveo,
 Compleat ut dulci sedula melle favos.
 Agricola adsiduo primum satiatus aratro
 Cantavit certo rustica verba pede 50
 Et satur arenti primum est modulatus avena
 Carmen, ut ornatos diceret ante deos:
 Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti
 Primus inexperta duxit ab arte choros.
 Huic datus a pleno, memorabile munus, ovili 55
 Dux pecoris hircus: duxerat hircus oves.
 Rure puer verno primum de flore coronam
 Fecit et antiquis imposuit Laribus.
 Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
 Molle gerit tergo lucida vellus ovis. 60
 Hinc et femineus labor est, hinc pensa colusque,

Fusus et adposito pollice versat opus ;
 Atque aliqua adsidue textrix operata Minervam
 Cantat et adplauso tela sonat latere.
 Ipse quoque inter agros interque armenta Cupido 65
 Natus et indomitas dicitur inter equas.
 Illic indocto primum se exercuit arcu :
 Hei mihi, quam doctas nunc habet ille manus !
 Nec pecudes, velut ante, petit : fixisse puellas
 Gestit et audaces perdomuisse viros. 70
 A miseri, quos hic graviter deus urget ! at ille
 Felix, cui placidus leniter adflat Amor.
 Sancte, veni dapibus festis, sed pone sagittas
 Et procul ardentes hic, precor, abde faces.
 Vos celebrem cantate deum pecorique vocate 75
 Voce : palam pecori, clam sibi quisque vocet.
 Aut etiam sibi quisque palam : nam turba iocosa
 Obstrepat et Phrygio tibia curva sono.
 Ludite : iam Nox iungit equos currumque sequuntur
 Matris lascivo sidera fulva choro, 80
 Postque venit tacitus furvis circumdatus alis
 Somnus et incerto Somnia nigra pede.

2. Kornutusowi w dzień urodzin.

Dicamus bona verba (venit natalis) ad aras :
 Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.
 Urantur pia tura focis, urantur odores,
 Quos tener e terra divite mittit Arabs.
 Ipse suos genius adsit visurus honores, 5
 Cui decorent sanctas mollia certa comas.
 Illius puro destillent tempora nardo
 Atque satur libo sit madeatque mero
 Adnuat et, Cornute, tibi, quodcumque rogabis.
 En age, quid cessas ? adnuit ille : roga. 10
 Auguror, uxoris fidos optabis amores :
 Iam reor hoc ipsos edidicisse deos.
 Nec tibi malueris, totum quaecumque per orbem
 Fortis arat valido rusticus arva bove,

Nec tibi, gemmarum quidquid felicibus Indis 15
 Nascitur, Eoi qua maris unda rubet.
 Vota cadunt: utinam strepitantibus advolet alis
 Flavaque coniugio vincula portet Amor,
 Vincula, quae maneant semper, dum tarda senectus
 Inducat rugas inficiatque comas. 20
 Sic veniat natalis avis prolemque ministret
 Ludat et ante tuos turba novella pedes.

Księga IV.

3. Trwoga miłości.

Parce meo iuveni, seu quis bona pascua campi
 Seu colis umbrosi devia montis aper,
 Nec tibi sit duros acuisse in proelia dentes:
 Incolumem custos hunc mihi servet Amor.
 Sed procul abducit venandi Delia cura: 5
 O pereant silvae deficientque canes!
 Quis furor est, quae mens, densos indagine colles
 Claudentem teneras laedere velle manus?
 Quidve iuvat furtim latebras intrare ferarum
 Candidaque hamatis crura notare rubis? 10
 Sed tamen, ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,
 Ipsa ego per montes retia torta feram,
 Ipsa ego velocis quaeram vestigia cervi
 Et demam celeri ferrea vincla cani.
 Nunc sine me sit nulla Venus, sed lege Dianae, 15
 Caste puer, casta retia tange manu:
 Et quaecumque meo furtim subrepat amori,
 Incidat in saevas diripienda feras.
 At tu venandi studium concede parenti
 Et celer in nostros ipse recurre sinus. 20

4. Troski Ceryntusa o chorą kochankę.

Huc ades et tenerae morbos expelle puellae,
 Huc ades, intonsa Phoebe superbe coma.

Crede mihi, propera, nec te iam, Phoebe, pigebit
 Formosae medicas adplicuisse manus.
 Effice, ne macies pallentes occupet artus 5
 Neu notet informis pallida membra color,
 Et quodcumque mali est et quidquid triste timemus,
 In pelagus rapidis evehat amnis aquis.
 Sancte, veni tecumque feras, quicumque saporis
 Quicumque et cantus corpora fessa levant : 10
 Neu iuvenem torque, metuit qui fata puellae
 Votaque pro domina vix numeranda facit.
 Interdum vovet, interdum, quod langueat illa,
 Dicit in aeternos aspera verba deos.
 Pone metum, Cerinthe: deus non laedit amantes. 15
 Tu modo semper ama: salva puella tibi est.
 Nil opus est fletu: lacrimis erit aptius uti,
 Si quando fuerit tristior illa tibi.
 At nunc tota tua est, te solum candida secum
 Cogitat et frustra credula turba sedet. 20
 Phoebe, fave: laus magna tibi tribuetur in uno
 Corpore servato restituisse duos.
 Iam celebrer, iam laetus eris, cum debita reddet
 Certatim sanctis laetus uterque focus.
 Tum te felicem dicet pia turba deorum, 25
 Optabunt artes et sibi quisque tuas.

13. Ty dla mnie nadewszystko w świecie.

Tu mihi sola places nec iam te praeter in urbe
 Formosa est oculis ulla puella meis.
 Atque utinam posses uni mihi bella videri!
 Displiceas aliis: sic ego tutus ero.
 Nil opus invidia est, procul absit gloria vulgi: 5
 Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.
 Sic ego secretis possum bene vivere silvis,
 Qua nulla humano sit via trita pede.
 Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
 Lumen et in solis tu mihi turba locis. 10
 Nunc licet e caelo mittatur amica Tibullo,

Mittetur frustra deficietque Venus.
Haec tibi sancta tuae Iunonis numina iuro,
Quae sola ante alios est tibi magna deos.
Quid facio demens? heu heu mea pignora cedo. 10
Iuravi stulte: proderat iste timor.
Nunc tu fortis eris, nunc tu me audacius ures:
Hoc peperit misero garrula lingua malum.
Iam faciam, quodcumque voles, tuus usque manebo
Nec fugiam notae servitium dominae, 15
Sed Veneris sanctae considam vinctus ad aras.
Haec notat iniustos supplicibusque favet.

Epigram Domicyusza Marsusa.

Te quoque Vergilio comitem non aequa, Tibulle,
Mors iuvenem campos misit ad Elysios,
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores
Aut caneret forti regia bella pede.

Sextus Propertius.

Księga 1.

22. Miejsce urodzenia poety.

Qualis et unde genus, qui sint mihi, Tulle, Penates,
Quaeris pro nostra semper amicitia.
Si Perusina tibi patriae sunt nota sepulcra,
Italiae duris funera temporibus,
Cum Romana suos egit discordia cives 5
(Sic mihi praecipue, pulvis Etrusca, dolor :
Tu proiecta mei perpessa es membra propinqui.
Tu nullo miseri contegis ossa solo):
Proxima supposito contingens Umbria campo
Me genuit terris fertilis uberibus. 10

1. Pierwsza miłość.

Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis
Contactum nullis ante cupidinibus,
Tum mihi constantis deiecit lumina fastus
Et caput impositis pressit Amor pedibus,
Donec me docuit castas odisse puellas 5
Improbis et nullo vivere consilio;
Et mihi iam toto furor hic non deficit anno,
Cum tamen adversos cogor habere deos.
Milanion nullos fugiendo, Tulle, labores
Saevitiam durae contudit Iasidos. 10

Nam modo Partheniis amens errabat in antris
 Ibat et hirsutas ille videre feras;
 Ille etiam Hylaei percussus vulnere rami
 Saucius Arcadiis rupibus ingemuit.
 Ergo velocem potuit domuisse puellam: 15
 Tantum in amore preces et benefacta valent.
 In me tardus Amor non ullas cogitat artes
 Nec meminit notas, ut prius, ire vias.
 At vos, deductae quibus est fallacia lunae
 Et labor in magicis sacra piare focis, 20
 En agedum dominae mentem convertite nostrae
 Et facite, illa meo palleat ore magis.
 Tunc ego crediderim vobis et sidera et amnes
 Posse Cytaines ducere carminibus.
 Aut vos, qui sero lapsum revocatis, amici, 25
 Quaerite non sani pectoris auxilia.
 Fortiter et ferrum saevos patiemur et ignes,
 Sit modo libertas, quae velit ira, loqui.
 Ferte per extremas gentes et ferte per undas,
 Quo non ulla meum femina norit iter. 30
 Vos remanete, quibus facili deus adnuat aure,
 Sitis et in tuto semper amore pares.
 In me nostra Venus noctes exercet amaras
 Et nullo vacuus tempore deficit amor.
 Hoc, moneo, vitate malum: sua quemque moretur 35
 Cura neque adsueto mutet amore locum.
 Quod si quis monitis tardas adverterit aures,
 Heu referet quanto verba dolore mea!

5. Cierpienia miłości. — Przestroga.

Invide, tu tandem voces compesce molestas
 Et sine nos cursu, quo sumus, ire pares.
 Quid tibi vis, insane? meae sentire furores?
 Infelix, properas ultima nosse malla
 Et miser ignotos vestigia ferre per ignes 5
 Et bibere e tota toxica Thessalia.
 Non est illa vagis similis collata puellis;

Molliter irasci non solet illa tibi.
 Quod si forte tuis non est contraria votis,
 At tibi curarum milia quanta dabit! 10
 Non tibi iam somnos, non illa relinquet ocellos;
 Illa feros animis alligat una viros.
 Ah mea contemptus quotiens ad limina cures,
 Cum tibi singultu fortia verba cadent,
 Et tremulus maestis orietur fletibus horror 15
 Et timor informem ducet in ore notam
 Et, quaecumque voles, fugient tibi verba querenti
 Et poteris, qui sis aut ubi, nosse miser.
 Tum grave servitium nostrae cogere puellae
 Discere et exclusum quid sit abire domum; 20
 Nec iam pallorem totiens mirabere nostrum,
 Aut cur sim toto corpore nullus ego.
 Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti;
 Nescit Amor priscis cedere imaginibus.
 Quod si parva tuae dederis vestigia culpa, 25
 Quam cito de tanto nomine rumor eris!
 Non ego tum potero solacia ferre roganti,
 Cum mihi nulla mei sit medicina mali,
 Sed pariter miseri socio cogemur amore
 Alter in alterius mutua flere sinu. 30
 Quare, quid possit mea Cynthia, desine, Galle,
 Quaerere; non impune illa rogata venit.

7. Do poetry Pontyka.

Dum tibi Cadmeae dicuntur, Pontice, Thebae
 Armaque fraternae tristia militiae
 Atque, ita sim felix, primo contendis Homero,
 Sint modo fata tuis mollia carminibus:
 Nos, ut consuemus, nostros agitamur amores 5
 Atque aliquid duram quaerimus in dominam:
 Nec tantum ingenio, quantum servire dolori
 Cogor et aetatis tempora dura queri.
 Hic mihi conteritur vitae modus, haec mea fama est,
 Hinc cupio nomen carminis ire mei. 10

Me laudent doctae solum placuisse puellae,
 Pontice, et iniustas saepe tulisse minas:
 Me legat adsidue post haec neglectus amator
 Et prosint illi cognita nostra mala.
 Te quoque si certo puer hic concusserit arcu, 15
 Quod nolim nostros evoluisse deos,
 Longe castra tibi, longe miser agmina septem
 Flebis in aeterno surda iacere situ
 Et frustra cupies mollem componere versum,
 Nec tibi subiciet carmina serus Amor. 20
 Tum me non humilem mirabere saepe poëtam:
 Tunc ego Romanis praeferar ingeniis
 Nec poterunt iuvenes nostro reticere sepulcro
 'Ardoris nostri magne poëta iaces'.
 Tu cave nostra tuo contemnas carmina fastu: 25
 Saepe venit magno fenore tardus Amor.

11. Cyntya w Bajach.

Ecquid te mediis cessantem, Cynthia, Baiis,
 Qua iacet Herculeis semita litoribus,
 Et modo te Protei mirantem subdita regno
 Proxima Misenis aequora nobilibus
 Nostri cura subit memores, ah, ducere noctes? 5
 Ecquis in extremo restat amore locus?
 An te nescio quis simulatis ignibus hostis
 Sustulit e nostris, Cynthia, carminibus?
 Atque utinam mage te, remis confisa minutis,
 Parvula Lucrina cymba morëtur aqua, 10
 Aut teneat clausam tenui Teuthrantis in unda
 Alternae facilis cedere lympa manu,
 Quam vacet alterius blandos audire susurros
 Molliter in tacito litore compositam,
 Non quia perspecta non es mihi cognita fama, 15
 Sed quod in hac omnis parte veretur amor.
 Ignoscas igitur, si quid tibi triste libelli
 Attulerint nostri; culpa timoris erit.
 Ah mihi non maior carae custodia matris

Aut sine te vitae cura sit ulla meae. 20
 Tu mihi sola domus, tu, Cynthia, sola parentes,
 Omnia tu nostrae tempora laetitiae.
 Seu tristis veniam, seu contra laetus amicis,
 Quidquid ero, dicam: 'Cynthia causa fuit'.
 Tu modo quam primum corruptas desere Baias. 25
 Ah, pereant Baiae, crimen amoris, aquae!

15. Obojętność Cyntyi.

Saepe ego multa tuae levitatis dura timebam,
 Hac tamen excepta, Cynthia, perfidia.
 Adspice, me quanto rapiat fortuna periclo;
 Tu tamen in nostro lenta timore venis
 Et potes hesternos manibus componere crines 5
 Et longa faciem quaerere desidia
 Nec minus Eois pectus variare lapillis,
 Ut formosa novo quae parat ire viro.
 At non sic Ithaci digressu mota Calypso
 Desertis olim fleverat aequoribus; 10
 Multos illa dies incomptis maesta capillis
 Sederat, iniusto multa locuta salo
 Et, quamvis numquam post haec visura, dolebat
 Illa tamen, longae conscia laetitiae.
 Nec sic Aesoniden rapientibus anxia ventis 15
 Hypsipyle vacuo constitit in thalamo!
 Hypsipyle nullos post illos sensit amores,
 Ut semel Haemonio tabuit hospitio.
 Alpheisiboea suos ulta est pro coniuge fratres
 Sanguinis et cari vincula rupit amor. 20
 Coniugis Euadne miseros elata per ignes
 Occidit, Argivae fama pudicitiae.
 Quarum nulla tuos potuit convertere mores,
 Tu quoque uti fieres nobilis historia.

18. Żale na samotności w lesie.

Haec certe deserta loca et taciturna querenti
 Et vacuum Zephyri possidet aura nemus;

Hic licet occultos proferre impune dolores,
 Si modo sola queant saxa tenere fidem.
 Unde tuos primum repetam, mea Cynthia, fastus? 5
 Quod mihi das flendi, Cynthia, principium?
 Qui modo felices inter numerabar amantes,
 Nunc in amore tuo cogor habere notam.
 Quid tantum merui? quae te mihi carmina mutant?
 An nova tristitiae causa puella tuae? 10
 Sic mihi te referas levis, ut non altera nostro
 Limine formosos intulit ulla pedes.
 Quamvis multa tibi dolor hic meus aspera debet,
 Non ita saeva tamen venerit ira mea,
 Ut tibi sim merito semper furor et tua flendo 15
 Lumina deiectis turpia sint lacrimis.
 An quia parva damus mutato signa colore
 Et non ulla meo clamat in ore fides?
 Vos eritis testes, si quos habet arbor amores,
 Fagus et Arcadio pinus amica deo. 20
 Ah, quotiens teneras resonant mea verba ub umbras,
 Scribitur et vestris Cynthia corticibus!
 En tua quot peperit nobis iniuria curas,
 Quae solum tacitis cognita sunt foribus!
 Omnia consuevi timidus perferre superbae 25
 Iussa neque arguto facta dolore queri.
 Pro quo divini fontes et frigida rupes
 Et datur inculto tramite dura quies,
 Et quodcumque meae possunt narrare querellae,
 Cogor ad argutas dicere solus aves. 30
 Sed qualiscumque es, resonent mihi 'Cynthia' silvae,
 Nec deserta tuo nomine saxa vacent.

Księga II.

1. Przedmiot pieśni.

Quaeritis, unde mihi totiens scribantur amores,
 Unde meus veniat mollis in ora liber.
 Non haec Calliope, non haec mihi cantat Apollo:

Ingenium nobis ipsa puella facit.
 Sive illam Cois fulgentem incedere cogis, 5
 Hoc totum e Coa veste volumen erit:
 Seu vidi ad frontem sparsos errare capillos,
 Gaudet laudatis ire superba comis:
 Sive lyrae carmen digitis percussit eburnis,
 Miramur, facilis ut premat arte manus: 10
 Seu cum poscentes somnum declinat ocellos,
 Invenio causas mille poëta novas:
 Seu nuda erepto mecum luctatur amictu,
 Tum vero longas condimus Iliadas:
 Seu quidquid fecit sive est quodcumque locuta, 15
 Maxima de nihilo nascitur historia.
 Quod mihi si tantum, Maecenas, fata dedissent,
 Ut possem heroas ducere in arma manus,
 Non ego Titanas canerem, non Ossam Olympo
 Impositam, ut caeli Pelion esset iter, 20
 Non veteres Thebas nec Pergama, nomen Homeri,
 Xerxis et imperio bina coisse vada,
 Regnave prima Remi, aut animos Carthaginis altae,
 Cimbrorumque minas et bene facta Mari:
 Bellaque resque tui memorarem Caesaris et tu 25
 Caesare sub magno cura secunda fores.
 Nam quotiens Mutinam aut civilia busta, Philippos,
 Aut canerem Siculae classica bella fugae,
 Eversosque focos antiquae gentis Etruscae
 Et Ptolomaei litora capta Phari, 30
 Aut canerem Aegyptum et Nilum, cum attractus in urbem
 Septem captivis debilis ibat aquis,
 Aut regum auratis circumdata colla catenis,
 Actiaque in Sacra currere rostra Via,
 Te mea Musa illis semper contexeret armis, 35
 Et sumpta et posita pace fidele caput.
 Theseus infernis, superis testatur Achilles,
 Hic Ixioniden, ille Menoetiaden.
 Sed neque Phlegraeos Iovis Enceladique tumultus
 Intonet angusto pectore Callimachus, 40
 Nec mea conveniunt duro praecordia versu,
 Caesaris in Phrygios condere nomen avos.

Navita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves,
Nos contra angusto versantes proelia lecto: 45
Qua pote quisque, in ea conterat arte diem.
Laus in amore mori, laus altera, si datur uno
Posse frui: fruar o solus amore meo!
Si memini, solet illa leves culpare puellas
Et totam ex Helena non probat Iliada. 50
Seu mihi sunt tangenda novercae pocula Phaedrae,
Pocula privigno non nocitura suo,
Seu mihi Circaeο pereundum est carmine, sive
Colchis Iolciacis urat aëna focis,
Una meos quoniam praedata est femina sensus, 55
Ex hac ducentur funera nostra domo.
Omnes humanos sanat medicina dolores:
Solut amor morbi non amat artificem.
Tarda Philoctetae sanavit crura Machaon,
Phoenicis Chiron lumina Phillyrides, 60
Et deus exstinctum Cressis Epidaurius herbis
Restituit patriis Androgeona focis,
Mysus et Haemonia iuvenis, qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.
Hoc si quis vitium poterit mihi demere, solus 65
Tantaleae poterit tradere poma manu:
Dolia virgineis idem ille repleverit urnis,
Ne tenera adsidua colla graventur aqua:
Idem Caucasea solvet de rupe Promethei
Bracchia et a medio pectore pellet avem. 70
Quandocumque igitur vitam mea fata reposcent
Et breve in exiguo marmore nomen ero,
Maecenas, nostrae spes invidiosa iuventae
Et vitae et morti gloria iusta meae,
Si te forte meo ducet via proxima busto, 75
Esseda caelatis siste Britannia iugis
Taliaque inlacrimans mutae iace verba favillae:
'Huic misero fatum dura puella fuit'.

3. Zalety Cyntyi.

Qui nullam tibi dicebas iam posse nocere,
 Haesisti; cecidit spiritus ille tuus.
 Vix unum potes, infelix, requiescere mensem
 Et turpis de te iam liber alter erit.
 Quaerebam, sicca si posset piscis arena 5
 Nec solitus ponto vivere torvus aper,
 Aut ego si possem studiis vigilare severis;
 Differtur, numquam tollitur ullus amor.
 Nec me tam facies, quamvis sit candida, cepit
 (Lilia non domina sint magis alba mea; 10
 Ut Maeotica nix minio si certet Hiberno,
 Utque rosae puro lacte natant folia),
 Nec de more comae per levia colla fluentes
 Non oculi, geminae, sidera nostra, faces,
 Nec si qua Arabio lucet bombyce puella 15
 (Non sum de nihilo blandus amator ego),
 Quantum quod posito formose saltat Iaccho,
 Egit ut euhantes dux Ariadna choros,
 Et quantum Aeolio cum temptat carmina plectro,
 Par Aganippeae ludere docta lyrae, 20
 Et sua cum antiquae committit scripta Corinnae
 Carminaque Erinnes non putat aequa suis.
 Num tibi nascenti primis, mea vita, diebus
 Candidus argutum sternuit omen Amor?
 Haec tibi contulerunt caelestia munera divi, 25
 Haec tibi ne matrem forte dedisse putes.
 Gloria Romanis una es tu nata puellis;
 Post Helenam haec terris forma secunda redit.
 Hac, ego nunc mirer, si flagrat nostra iuventus?
 Pulchrius hac fuerat, Troia, perire tibi. 30
 Olim mirabar, quod tanti ad Pergama belli
 • Europae atque Asiae causa puella fuit:
 Nunc, Pari, tu sapiens et tu, Menelae, fuisti,
 Tu quia poscebas, tu quia lentus eras.
 Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achilles, 35
 Vel Priamo belli causa probanda fuit.
 Si quis vult fama tabulas anteire vetustas,

Hic dominam exemplo ponat in arte meam:
 Sive illam Hesperiiis, sive illam ostendet Eois,
 Uret et Eoos, uret et Hesperios.

40

10. Wzlot do wyższych celów.

Sed tempus lustrare aliis Heliconae choreis
 Et campum Haemonio iam dare tempus equo.
 Iam libet et fortes memorare ad proelia turmas
 Et Romana mei dicere castra ducis.
 Quod si deficient vires, audacia certe 5
 Laus erit; in magnis et voluisse sat est.
 Aetas prima canat veneres, extrema tumultus;
 Bella canam, quando scripta puella mea est.
 Nunc volo subducto gravior procedere vultu,
 Nunc aliam citharam me mea Musa docet. 10
 Surge, anima, ex humili iam carmine, sumite vires,
 Pierides; magni nunc erit oris opus.
 Iam negat Euphrates equitem post terga tueri
 Parthorum et Crassos se tenuisse dolet;
 India quin, Auguste, tuo dat colla triumpho 15
 Et domus intactae te tremit Arabiae;
 Et si qua extremis tellus se subtrahit oris,
 Sentiat illa tuas postmodo capta manus.
 Haec ego castra sequar; vates tua castra canendo
 Magnus ero. servent hunc mihi fata diem! 20
 Ut caput in magnis ubi non est tangere signis,
 Ponitur hic imos ante corona pedes,
 Sic nos nunc, inopes laudis conscendere carmen,
 Pauperibus sacris vilia tura damus.
 Nondum etiam Ascræos norunt mea carmina fontes, 25
 Sed modo Permessi flumine lavit Amor.

26. Senne widziadło.

Vidi te in somnis fracta, mea vita, carina
 Ionio lassas ducere rore manus

Et, quaecumque in me fueras mentita, fateri
 Nec iam humore graves tollere posse comas,
 Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen, 5
 Aurea quam molli tergore vexit ovis.
 Quam timui, ne forte tuum mare nomen haberet
 Atque tua labens navita fleret aqua!
 Quae tum ego Neptuno, quae tum cum Castore fratri
 Quaeque tibi excepi, iam dea, Leucothoë! 10
 At tu vix primas extollens gurgite palmas
 Saepe meum nomen iam peritura vocas.
 Quod si forte tuos vidisset Glaucus ocellos,
 Esses Ionii facta puella maris
 Et tibi ob invidiam Nereides increpitarent, 15
 Candida Nesae, caerula Cymothoë.
 Sed tibi subsidio delphinum currere vidi,
 Qui, puto, Arioniam vexerat ante lyram.
 Iamque ego conabar summo me mittere saxo,
 Cum mihi discussit talia visa metus. 20

31. Przedsionek świątyni Apollina.

Quaeris, cur veniam tibi tardior. aurea Phoebi
 Porticus a magno Caesare aperta fuit.
 Tanta erat in speciem Poenis digesta columnis,
 Inter quas Danai femina turba senis.
 Hic equidem Phoebus visus mihi pulchrior ipso 5
 Marmoreus tacita carmen hiare lyra
 Atque aram circum steterant armenta Myronis,
 Quattuor artifices, vivida signa, boves.
 Tum medium claro surgebat marmore templum
 Et patria Phoebus carius Ortygia. 10
 In quo solis erat supra fastigia currus
 Et valvae, Libyci nobile dentis opus,
 Altera deiectos Parnasi vertice Gallos,
 Altera maerebat funera Tantalidos.
 Deinde inter matrem deus ipse interque sororem 15
 Pythius in longa carmina veste sonat.

34. Każdy według sił. — Pochwała Wergiliusza.

Me iuvet hesternis positum languere corollis, Quem tetigit iactu certus ad ossa deus, Actia Vergilium custodis litora Phoebi Caesaris et fortes dicere posse rates ; Qui nunc Aeneae Troiani suscitāt arma	5
Iactaque Lavinis moenia litoribus. Cedite Romani scriptores, cedite Grai ; Nescio quid maius nascitur Iliade. Tu canis umbrosi subter pineta Galaesi Thyrsin et attritis Daphnin harundinibus,	10
Utque decem possint corrumpere mala puellas, Missus et impressis haedus ab uberibus. Tu canis Ascraei veteris praecepta poëtae, Quo seges in campo, quo viret uva iugo.	15
Tale facis carmen, docta testudine quale Cynthiaus impositis temperat articulis. Non tamen haec ulli venient ingrata legenti, Sive in Amore rudis sive peritus erit. Nec minor his animis aut sim minor ore ; canorus	20
Anseris indocto carmine cessit olor. Haec quoque perfecto ludebat Iasone Varro, Varro Leucadiae maxima flamma suae. Haec quoque lascivi cantarunt scripta Catulli, Lesbia quis ipsa notior est Helena.	25
Haec etiam docti confessa est pagina Calvi, Cum caneret miserae funera Quintiliae. Et modo formosa quam multa Lycoride Gallus Mortuus inferna vulnera lavit aqua ! Cynthia quin etiam versu laudata Properti, Hos inter si me ponere Fama volet.	30

Księga III.

3. Poeta na górze Muz.

Visus eram molli recubans Heliconis in umbra,
Bellerophontei qua fluit humor equi,
Reges, Alba, tuos et regum facta tuorum,

Tantum operis, nervis hiscere posse meis,
 Parvaque tam magnis admoram fontibus ora, 5
 Unde pater sitiens Ennius ante bibit,
 Et cecini Curios fratres et Horatia pila
 Regiaque Aemilia vecta tropaea rate
 Victricesque moras Fabii pugnamque sinistram
 Cannensem et versos ad pia vota deos 10
 Hannibalemque Lares Romana sede fugantes
 Anseris et tutum voce fuisse Iovem,
 Cum me Castalia speculans ex arbore Phoebus
 Sic ait aurata nixus ad antra lyra:
 'Quid tibi cum tali, demens, est flumine? quis te 15
 Carminis heroi tangere iussit opus?
 Non hinc ulla tibi speranda est fama, Properti;
 Mollia sunt parvis prata terenda rotis,
 Ut tuus in scamno iactetur saepe libellus,
 Quem legat exspectans sola puella virum. 20
 Cur tua praescriptos evecta est pagina gyros?
 Non est ingenii cymba gravanda tui.
 Alter remus aquas, alter tibi radat arenas;
 Tutus eris; medio maxima turba mari est'.
 Dixerat et plectro sedem mihi monstrat eburno, 25
 Qua nova muscoso semita facta solo est.
 Hic erat affixis viridis spelunca lapillis
 Pendebantque cavis tympana pumicibus.
 Orgia Musarum et Sileni patris imago
 Fictilis et calami, Pan Tegeaee, tui, 30
 Et Veneris dominae volucres, mea turba, columbae
 Tingunt Gorgoneo punica rostra lacu,
 Diversaeque novem sortitae rura puellae
 Exercent teneras in sua dona manus.
 Haec hederas legit in thyrsos, haec carmina nervis 35
 Aptat, at illa manu textit utraque rosam.
 E quarum numero me contigit una dearum
 (Ut reor a facie, Calliopea fuit):
 'Contentus niveis semper vectabere cygnis,
 Nec te fortis equi ducet ad arma sonus. 40
 Nil tibi sit rauco praeconia classica cornu
 Flare nec Aonium tingere Marte nemus,

Aut quibus in campis Mariano proelia signo
 Stent et Teutonicas Roma refringat opes,
 Barbarus aut Suebo perfusus sanguine Rhenus 45
 Saucia maerenti corpora vectet aqua.
 Quippe coronatos alienum ad limen amantes
 Nocturnaeque canes ebria signa fugae,
 Ut per te clausas sciat excantare puellas,
 Qui volet austeros arte ferire viros'. 50
 Talia Calliope lymphisque a fonte petitis
 Ora Philetaea nostra rigavit aqua.

4. Do Augusta.

Arma deus Caesar dices meditatur ad Indos
 Et freta gemmiferi findere classe maris.
 Magna, viri, merces: parat ultima terra triumphos:
 Tigris et Euphrates sub tua iura fluent:
 Sera, sed Ausoniis veniet provincia virgis: 5
 Adsuescent Latio Partha tropaea Iovi.
 Ite agite, expertae bello date lintea prorae
 Et solitum armigeri ducite munus equi.
 Omina fausta cano. Crassos clademque piate:
 Ite et Romanae consulite historiae. 10
 Mars pater et sacrae fatalia lumina Vestae,
 Ante meos obitus sit, precor, illa dies,
 Qua videam spoliis oneratos Caesaris axes,
 Ad vulgi plausus saepe resistere equos
 Inque sinu carae nixus spectare puellae 15
 Incipiam et titulis oppida capta legam,
 Tela fugacis equi et braccati militis arcus
 Et subter captos arma sedere duces.
 Ipsa tuam serva prolem, Venus: hoc sit in aevum,
 Cernis ab Aenea quod superesse caput. 20
 Praeda sit haec illis, quorum meruere labores:
 Me sat erit sacra plaudere posse Via.

5. Co mīle poecie.

O prima infelix fingenti terra Prometheo!
 Ille parum cauti pectoris egit opus:
 Corpora disponens mentem non vidit in arte.
 Recta animi primum debuit esse via.
 Nunc maris in tantum vento iactamur et hostem 5
 Quaerimus atque armis nectimus arma nova.
 Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas:
 Nudus ad infernas, stulte, vehere rates.
 Victor cum victis pariter miscebitur umbris:
 Consule cum Mario, capte Iugurtha, sedes. 10
 Lydus Dulichio non distat Croesus ab Iro.
 Optima mors, Parcae quae venit acta die.
 Me iuvat in prima coluisse Helicon a iuventa
 Musarumque choris implicuisse manus:
 Me iuvat et multo mentem vincere Lyaeo 15
 Et caput in verna semper habere rosa.
 Atque ubi iam Venerem gravis interceperit aetas
 Sparserit et nigras alba senecta comas,
 Tum mihi naturae libeat perdiscere mores,
 Quis deus hanc mundi temperet arte domum, 20
 Qua venit exorians, qua deficit, unde coactis
 Cornibus in plenum menstrua luna redit,
 Unde salo superant venti, quid flamine captet
 Eurys et in nubes unde perennis aqua,
 Sit ventura dies, mundi quae subruat arces, 25
 Purpureus pluvias cur bibit arcus aquas,
 Aut cur Perrhaebi tremuere cacumina Pindi,
 Solis et atratis luxerit orbis equis,
 Cur serus versare boves et plaustra Bootes,
 Pleiadum spisso cur coit igne chorus, 30
 Curve suos fines altum non exeat aequor,
 Plenus et in partes quattuor annus eat,
 Sub terris sint iura deum et tormenta nocentum,
 Tisiphones atro si furit angue caput,
 Aut Alcmaeoniae furiae aut ieiunia Phinei, 35
 Num rota, num scopuli, num sitis inter aquas,
 Num tribus infernum custodit faucibus antrum

Cerberus et Tityo iugera pauca novem,
 An ficta in miseras descendit fabula gentis
 Et timor haud ultra quam rogos esse potest. 40

9. Do Mecenasa.

Maecenas, eques Etrusco de sanguine regum,
 Intra fortunam qui cupis esse tuam,
 Quid me scribendi tam vastum mittis in aequor?
 Non sunt apta meae grandia vela rati.
 Turpe est, quod nequeas, capiti committere pondus 5
 Et pressum inflexo mox dare terga genu.
 Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta
 Fama nec ex aequo ducitur ulla iugo.
 Gloria Lysippo est animosa effingere signa,
 Exactis Calamis se mihi iactat equis; 10
 In Veneris tabula summam sibi poscit Apelles,
 Parrhasius parva vindicat arte locum,
 Argumenta magis sunt Mentoris addita formae,
 At Myos exiguum flectit acanthus iter,
 Phidiacus signo se Iuppiter ornat eburno, 15
 Praxitelen propria vindicat urbe lapis.
 Est quibus Eleae concurrit palma quadrigae
 Est quibus in celeres gloria nata pedes;
 Hic satus ad pacem, hic castrensibus utilis armis
 Naturae sequitur semina quisque suae. 20
 At tua, Maecenas, vitae praecepta recepi
 Cogor et exemplis te superare tuis.
 Cum tibi Romano dominas in honore secures
 Et liceat medio ponere iura foro,
 Vel tibi Medorum pugnaces ire per hastas 25
 Atque onerare tuam fixa per arma domum
 Et tibi ad effectum vires det Caesar et omni
 Tempore tam faciles insinuentur opes,
 Parcis et in tenues humilem te colligis umbras:
 Velorum plenos snbtrahis ipse sinus. 30
 Crede mihi, magnos aequabunt ista Camillos
 Iudicia et venies tu quoque in ora virum
 Caesaris et famae vestigia iuncta tenebis:

Maecenatis erunt vera tropaea fides. 35
 Non ego velifera tumidum mare findo carina:
 Tuta sub exiguo flumine nostra mora est.
 Non flebo in cineres arcem sedisse paternos
 Cadmi nec septem proelia clade pari,
 Nec referam Scaeas et Pergama, Apollinis arces, 40
 Et Danaum decimo vere redisse rates,
 Moenia cum Graio Neptunia pressit aratro
 Victor Palladiae ligneus artis equus.
 Inter Callimachi sat erit placuisse libellos
 Et cecinisse modis, dure poëta, tuis. 45
 Haec urant pueros, haec urant scripta puellas
 Meque deum clament et mihi sacra ferant.
 Te duce vel Iovis arma canam caeloque minantem
 Coeum et Phlegraeis Oromedonta iugis,
 Celsaque Romanis decerpta Palatia tauris 50
 Ordiam et caeso moenia firma Remo,
 Eductosque pares silvestri ex ubere reges,
 Crescet et ingenium sub tua iussa meum,
 Prosequar et currus utroque ab litore ovantes,
 Parthorum astutae tela remissa fugae, 55
 Castraque Pelusi Romano subruta ferro,
 Antonique graves in sua fata manus.
 Mollis tu coeptae fautor cape lora iuventae
 Dexteraque immissis da mihi signa rotis.
 Hoc mihi, Maecenas, laudis concedis et a te est, 60
 Quod ferar in partes ipse fuisse tuas.

18. Na śmierć Marcella.

Clausus ab umbroso qua ludit pontus Averno,
 Fumida Baiarum stagna tepentis aquae,
 Qua iacet et Troiae tubicen Misenus harena
 Et sonat Herculeo structa labore via, 5
 Hic ubi mortales, dexter cum quaereret urbes,
 Cymbala Thebano concrepuere deo
 (At nunc invisae magno cum crimine Baiae,
 Quis deus in vestra constitit hostis aqua?):
 Hic pressus Stygias vultum demisit in undas,

Errat et in vestro spiritus ille lacu.	10
Quid genus aut virtus aut optima profuit illi	
Mater et complexum Caesaris esse focos?	
Aut modo tam pleno fluitantia vela theatro	
Et per maternas omnia gesta manus?	
Occidit et misero steterat vigesimus annus:	15
Tot bona tam parvo clausit in orbe dies.	
I nunc, tolle animos et tecum finge triumphos	
Stantiaque in plausum tota theatra iuvent.	
Attalicas supera vestes atque omnia magnis	
Gemmea sint ludis: ignibus ista dabis.	20
Sed tamen hoc omnes, hoc primus et ultimus ordo:	
Est mala, sed cunctis ista terenda via est.	
Exoranda canis tria sunt latrantia colla,	
Scandenda est torvi publica cymba senis.	
Ille licet ferro cautus se condat et aere,	25
Mors tamen inclusum protrahit inde caput.	
Nirea non facies, non vis exemit Achillem,	
Croesum aut Pactoli quas parit umor opes.	
Hic olim ignaros luctus populavit Achivos,	
Atridae magno cum stetit alter amor.	30
At tibi, nauta, pias hominum qui traicis umbras,	
Huc animae portent corpus inane tuae:	
Qua Siculae victor telluris Claudius et qua	
Caesar, ab humana cessit in astra via.	

Księga IV.

4. Tarpea.

Tarpeium nemus et Tarpeiae turpe sepulcrum	
Fabor et antiqui limina capti Iovis.	
Lucus erat felix heredoso conditus antro	
Multaque nativis obstrepit arbor aquis,	
Silvani ramosa domus, quo dulcis ab aestu	5
Fistula poturas ire iubebat oves.	
Hunc Tatius fontem vallo praecingit acerno	
Fidaque suggesta castra coronat humo.	

Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
 Cum quateret lento murmure saxa Iovis 10
 Atque, ubi nunc terris dicuntur iura subactis,
 Stabant Romano pila Sabina foro?
 Murus erant montes: ubi nunc est curia saepta,
 Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
 Hinc Tarpeia deae fontem libavit: at illi 15
 Urgebat medium fictilis urna caput.
 Et satis una malae potuit mors esse puellae,
 Quae voluit flammās fallere, Vesta, tuas?
 Vidit harenosis Tatium proludere campis
 Pictaque per flavas arma levare iubas: 20
 Obstupuit regis facie et regalibus armis
 Interque oblitās excidit urna manus.
 Saepe illa immeritae causata est omina lunae
 Et sibi tinguendas dixit in amne comas:
 Saepe tulit blandis argentea lilia nymphis, 25
 Romula ne faciem laederet hasta Tati.
 Dumque subit primo Capitolia nubila fumo,
 Rettulit hirsutis brachia secta rubis
 Et sua Tarpeia residens ita flevit ab arce
 Vulnēra vicino non patiēda Iovi: 30
 Ignes castrorum et Tatiae praetoria turmae
 Et formosa oculis arma Sabina meis,
 O utinam ad vestros sedeam captiva Penates,
 Dum captiva mei conspicer esse Tati.
 Romani montes et montibus addita Roma 35
 Et valeat probro Vesta pudenda meo.
 Ille equus, ille meos in castra reportet amores,
 Cui Tatiūs dextrās collocat ipse iubas.
 Quid mirum in patrios Scyllam saevisse capillos
 Candidaque in saevos inguina versa canes? 40
 Proditā quid mirum fraterni cornua monstri
 Cum patuit lecto stamine torta via?
 Quantum ego sum Ausoniis crimen factura puellis,
 Improba virgineo lecta ministra foco!
 Pallados exstinctos si quis mirabitur ignes, 45
 Ignoscat: lacrimis spargitur ara meis.
 Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur urbe:

Tu cave spinosi rorida terga iugi.
 Lubrica tota via est et perfida: quippe tacentes
 Fallaci celat limite semper aquas. 50
 O utinam magicae nossem cantamina Musae!
 Haec quoque formoso lingua tulisset opem.
 Te toga picta decet, non quem sine matris honore
 Nutrit inhumanae dura papilla lupae.
 Sic, hospes, pariamne tua regina sub aula?} 55
 Dos tibi non humilis prodita Roma venit;
 Si minus, at raptae ne sint impune Sabinae:
 Me rape et alterna lege repende vices.
 Commissas acies ego possum solvere: nuptae,
 Vos medium palla foedus inite mea. 60
 Adde, Hymenaeae, modos, tubicen, fera murmura conde:
 Credite, vestra meus molliet arma torus.
 Et iam quarta canit venturam bucina lucem
 Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt.
 Experiar somnum, de te mihi somnia quaeram: 65
 Fac venias oculis umbra benigna meis'.
 Dixit et incerto permisit bracchia somno,
 Nescia se Furiis accubuisse novis.
 Nam Vesta, Iliacae felix tutela favillae,
 Culpam alit et plures condit in ossa faces. 70
 Illa ruit, qualis celerem prope Thermodonta
 Strymonis abscisso fertur aperta sinu.
 Urbi festus erat, dixere Parilia patres:
 Hic primus coepit moenibus esse dies:
 Annua pastorum convivia, lusus in urbe, 75
 Cum pagana madent fercula divitiis
 Cumque super raros faeni flammantis acervos
 Traicit immundos ebria turba pedes.
 Romulus excubias decrevit in otia solvi
 Atque intermissa castra silere tuba. 80
 Hoc Tarpeia suum tempus rata convenit hostem:
 Pacta ligat, pactis ipsa futura comes.
 Mons erat adscensu dubius festoque remissus:
 Nec mora, vocales occupat ense canes.
 Omnia praebebant somnos: sed Iuppiter unus 85
 Decrevit poenis invigilare tuis.

Prodiderat portaeque fidem patriamque iacentem
 Nubendique petit, quem velit ipsa, diem.
 At Tatius (neque enim sceleri dedit hostis honorem)
 'Nube' ait 'et regni scande cubile mei'. 90
 Dixit et ingestis comitum super obruit armis.
 Haec, virgo, officiis dos erat apta tuis.
 A duce Tarpeia mons est cognomen adeptus;
 O vigil, iniustae praemia sortis hebes.

6 Na zwycięstwo pod Akcyum.

Sacra facit vates: sint ora faventia sacris
 Et cadat ante meos icta iuvenca focos.
 Cera Philetaeis certet Romana corymbis
 Et Cyrenaeas urna ministret aquas.
 Costum molle date et blandi mihi turis honores 5
 Terque focum circa laneus orbis eat.
 Spargite me lymphis carmenque recentibus aris
 Tibia Mygdoniis libet eburna cadis.
 Ite procul fraudes, alio sint aëre noxae:
 Pura novum vati laurea mollit iter. 10
 Musa, Palatini referemus Apollinis aedem:
 Res est, Calliope, digna favore tuo.
 Caesaris in nomen ducuntur carmina: Caesar
 Dum canitur, quaeso, Iuppiter ipse, vaces.
 Est Phoebi fugiens Athamana ad litora portus, 15
 Qua sinus Ioniae murmura condit aquae,
 Actia Iuleae, pelagus, monimenta carinae,
 Nautarum votis non operosa via.
 Huc mundi coiere manus: stetit aequore moles
 Pineae: nec remis aqua favebat avis. 20
 Altera classis erat Teucro damnata Quirino
 Pilaque feminea turpiter acta manu:
 Hinc Augusta ratis plenis Iovis omine velis
 Signaque iam patriae vincere docta suae.
 Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus 25
 Armorum et radiis picta tremebat aqua,
 Cum Phoebus linquens stantem se vindice Delon
 (Nam tulit iratos mobilis una Notos)

Adstitit Augusti puppim super et nova flamma
 Luxit in obliquam ter sinuata facem. 30
 Non ille attulerat crines in colla solutos
 Aut testudineae carmen inerme lyrae,
 Sed quali adspexit Pelopeum Agamemnona vultu
 Egessitque avidis Dorica castra rogis,
 Aut qualis flexos solvit Pythona per orbis 35
 Serpentem, imbelles quem timuere lyrae.
 Mox ait 'o longa mundi servator ab Alba,
 Auguste, Hectoreis cognite maior avis,
 Vince mari: iam terra tua est. tibi militat arcus
 Et favet ex umeris hoc onus omne meis. 40
 Solve metu patriam, quae nunc te vindice freta
 Imposuit prorae publica vota tuae.
 Quam nisi defendes, murorum Romulus augur
 Ire Palatinas non bene vidit aves.
 Et nimium remis audent prope: turpe Latinos 45
 Principe te fluctus regia vela pati.
 Nec te, quod classis centenis remiget alis,
 Terreat: invito labitur illa mari.
 Quodque vehunt prorae Centaurica saxa minantes,
 Tigna cava et pictos experiere metus. 50
 Frangit et attolit vires in milite causa;
 Quae nisi iusta subest, excutit arma pudor.
 Tempus adest, committe rates: ego temporis auctor
 Ducam laurigera Iulia rostra manu'.
 Dixerat et pharetrae pondus consumit in arcus: 55
 Proxima post arcus Caesaris hasta fuit.
 Vincit Roma fide Phoebi, dat femina poenas:
 Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.
 At pater Idalio miratur Caesar ab astro:
 'Sum deus: est nostri sanguinis ista fides.' 60
 Prosequitur cantu Triton omnesque marinae
 Plauserunt circa libera signa deae.
 Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,
 Hoc unum, iusso non moritura die.
 Di melius! quantus mulier foret una triumphus, 65
 Ductus erat per quas ante Iugurtha vias!
 Actius hinc traxit Phoebus monimenta, quod eius

Una decem vicit missa sagitta rates.
 Bella satis cecini: citharam iam poscit Apollo
 Victor et ad placidos exuit arma choros. 70
 Candida nunc molli subeant convivia lūco,
 Blanditiaeque fluant per mea colla rosae,
 Vinaque fundantur prelis elisa Falernis,
 Perque lavet nostras spica Cilissa comas.
 Ingenium positis inritet Musa poëtis: 75
 Bacche, soles Phoebo fertilis esse tuo.
 Ille paludosos memoret servire Sugambros,
 Cepheam hic Meroën fuscaque regna canat,
 Hic referat sero confessum foedere Parthum:
 Reddat signa Remi, mox dabit ipse sua. 80
 Sive aliquid pharetris Augustus parcet Eois,
 Differat in pueros ista tropaea suos.
 Gaude, Crasse, nigras si quid sapis inter harenas:
 Ire per Euphraten ad tua busta licet'.
 Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec 85
 Iniciat radios in mea vina dies.

11. Kornelia.

Desine, Paulle, meum lacrimis urgere sepulcrum:
 Panditur ad nullas ianua nigra preces.
 Cum semel infernas intrarunt funera leges,
 Non exorato stant adamante viae.
 Te licet orantem fuscae deus audiat aulae: 5
 Nempe tuas lacrimas litora surda bibent.
 Vota movent superos: ubi portitor aera recepit,
 Obserat herbosos lurida porta rogos.
 Sic maestae cecinere tubae, cum subdita nostrum
 Detraheret lecto fax inimica caput. 10
 Quid mihi coniugium Paulli, quid currus avorum
 Profuit aut famae pignora tanta meae?
 Num minus immites habui Cornelia Parcas?
 En sum, quod digitis quinque levatur, onus.
 Damnatae noctes et vos vada lenta paludes, 15
 Et quaecumque meos implicat unda pedes,
 Immatura licet, tamen huc non noxia veni:

Det pater hic umbrae mollia iura meae.
 Aut si quis posita iudex sedet Aeacus urna,
 In mea sortita vindicet ossa pila: 20
 Adsideant fratres, iuxta et Minoida sellam
 Eumenidum intento turba severa foro.
 Sisyphe, mole vaces, taceant Ixionis orbes,
 Fallax Tantaleo corripere ore liquor,
 Cerberus et nullas hodie petat improbus umbras 25
 Et iaceat tacita lapsa catena sera.
 Ipsa loquar pro me: si fallo, poena sororum
 Infelixumeros urgeat urna meos.
 Si cui fama fuit per avita tropaea decori,
 Afra Numantinos regna loquuntur avos, 30
 Altera maternos exaequat turba Libones
 Et domus est titulis utraque fulta suis.
 Mox, ubi iam facibus cessit praetexta maritis
 Vinxit et acceptas altera vitta comas,
 Iungor, Paulle, tuo sic discessura cubili: 35
 In lapide hoc uni nupta fuisse legar.
 Testor maiorum cineres tibi, Roma, verendos,
 Sub quorum titulis, Africa, tonsa iaces,
 Te, Perseu, proavi simulantem pectus Achillis,
 Quique tuas proavo fregit Achille domos, 40
 Me neque censurae legem mollisse nec ulla
 Labe mea vestros erubuisse focos.
 Non fuit exuviis tantis Cornelia damnum,
 Quin erat et magnae pars imitanda domus.
 Nec mea mutata est aetas, sine crimine tota est: 45
 Viximus insignes inter utramque facem.
 Mi natura dedit leges a sanguine ductas,
 Ne possem melior iudicis esse metu.
 Quaelibet austeras de me ferat urna tabellas:
 Turpior adsessu non erit ulla meo, 50
 Vel tu, quae tardam movisti fune Cybeben,
 Claudia, turritae rara ministra deae,
 Vel cui, commissos cum Vesta reposceret ignes,
 Exhibuit vivos carbasus alba focos.
 Nec te, dulce caput, mater Scribonia, laesi: 55
 In me mutatum quid nisi fata velis?

Maternis laudor lacrimis urbisque querellis,
 Defensa et gemitu Caesaris ossa mea.
 Ille sua nata dignam vixisse sororem
 Increpat et lacrimas vidimus ire deo. 60
 Et tamen emerui generosos vestis honores,
 Nec mea de sterili facta rapina domo.
 Tu, Lepide, et tu, Paulle, meum post fata levamen:
 Condita sunt vestro lumina nostra sinu.
 Vidimus et fratrem sellam geminasse curulem; 65
 Consul quo factus tempore, rapta soror.
 Filia, tu specimen censurae nata paternae,
 Fac teneas unum nos imitata virum.
 Et serie fulcite genus: mihi cymba volenti
 Solvitur aucturis tot mea fata meis. 70
 Haec est feminei merces extrema triumphii,
 Laudat ubi meritum libera fama rogam.
 Nunc tibi commendo communia pignora natos:
 Haec cura et cineri spirat inusta meo.
 Fungere maternis vicibus, pater: illa meorum 75
 Omnis erit collo turba ferenda tuo.
 Oscula cum dederis tua flentibus, adice matris:
 Tota domus coepit nunc onus esse tuum.
 Et si quid doliturus eris, sine testibus illis:
 Cum venient, siccis oscula fallo genis. 80
 Sat tibi sint noctes, quas de me, Paulle, fatiges,
 Somniaque in faciem credita saepe meam;
 Atque ubi secreto nostra ad simulacra loqueris,
 Ut responsurae singula verba iace.
 Seu tamen adversum mutarit ianua lectum 85
 Sederit et nostro cauta vorerca toro,
 Coniugium, pueri, laudate et forte paternum:
 Capta dabit vestris moribus illa manus.
 Nec matrem laudate nimis: conlata priori
 Vertet in offensas libera verba suas. 90
 Seu memor ille mea contentus manserit umbra
 Et tanti cineres duxerit esse meos,
 Discite venturam iam nunc sentire senectam,
 Caelibis ad curas nec vacet ulla via.
 Quod mihi detractum est, vestros accedat ad annos: 95

Prole mea Paullum sic iuvet esse senem.
Et bene habet: numquam mater lugubria sumpsi:
Venit in exsequias tota caterva meas.
Causa perorata est. flentes me surgite, testes,
Dum pretium vitae grata rependit humus. 100
Moribus et caelum patuit: sim digna merendo,
Cuius honoratis ossa vehantur avis.

P. Ovidius Naso.

E libris Tristium.

IV. 10. Żywot poety.

Ille ego, qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
Quem legis, ut noris, accipe posteritas!
Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
Milia qui novies distat ab urbe decem.
Editus hic ego sum; nec non ut tempora noris, 5
Cum cecidit fato consul uterque pari.
Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres,
Non modo fortunae munere factus eques.
Nec stirps prima fui: genito sum fratre creatus,
Qui tribus ante quater mensibus ortus erat. 10
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Una celebrata est per duo liba dies.
Haec est armiferae festis de quinque Minervae,
Quae fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri curaque parentis 15
Imus ad insignes urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi iam puero caelestia sacra placebant
Inque suum furtim Musa trahebat opus. 20
Saepe pater dixit: 'studium quid inutile temptas?
Maeonides nullas ipse reliquit opes?'
Motus eram dictis totoque Helicone relicto

Scribere temptabam verba soluta modis.
 Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos: 25
 Quidquid temptabam scribere, versus erat.
 Interea tacito passu labentibus annis
 Liberior fratri sumpta mihiq̃ue toga est
 Induiturque umeris cum lato purpura clavo:
 Et studium nobis, quod fuit ante, manet. 30
 Iamque decem vitae frater geminaverat annos,
 Cum perit, et coepi parte carere mei.
 Cepimus et tenerae primos aetatis honores
 Deque viris quondam pars tribus una fui.
 Curia restabat; clavi mensura coacta est: 35
 Maius erat nostris viribus illud onus.
 Nec patiens corpus nec mens fuit apta labori
 Sollicitaeque fugax ambitionis eram.
 Et petere Aoniae suadebant tuta sorores
 Otia iudicio semper amata meo. 40
 Temporis illius colui fovique poëtas,
 Quotque aderant vates, rebar adesse deos.
 Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
 Quaeque nocet serpens, quae iuvat herba, Macer.
 Saepe suos solitus recitare Propertius ignes, 45
 Iure sodalicii qui mihi iunctus erat.
 Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambis
 Dulcia convictus membra fuere mei.
 Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
 Dum ferit Ausonia carmina culta lyra. 50
 Vergilium vidi tantum, nec amara Tibullo
 Tempus amicitiae fata dedere meae.
 Successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi;
 Quartus ab his serie temporis ipse fui.
 Utque ego maiores, sic me coluere minores 55
 Notaque non tarde facta Thalia mea est.
 Carmina cum primum populo iuvenalia legi,
 Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
 Moverat ingenium totam cantata per urbem
 Nomine non vero dicta Corinna mihi. 60
 Multa quidem scripsi; sed quae vitiosa putavi,
 Emendaturis ignibus ipse dedi.

Tunc quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi
 Iratus studio carminibusque meis.
 Paene mihi puero nec digna nec utilis uxor 65
 Est data, quae tempus per breve nupta fuit.
 Illi successit, quamvis sine crimine coniunx,
 Non tamen in nostro firma futura toro.
 Ultima, quae mecum seros permansit in annos,
 Sustulit coniunx exsulis esse viri. 70
 Filia me mea bis prima fecunda iuventa,
 Sed non ex uno coniuge fecit avum.
 Et iam complerat genitor sua fata novemque
 Addiderat lustris altera lustra novem.
 Non aliter flevi, quam me fleturus ademptum 75
 Ille fuit. matri proxima iusta tuli.
 Felices ambo tempestiveque sepulti,
 Ante diem poenae quod periere meae!
 Me quoque felicem, quod non viventibus illis
 Sum miser et de me quod doluere nihil! 80
 Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restant
 Et gracilis structos effugit umbra rogos:
 Fama, parentales, si vos mea contigit, umbrae,
 Et sunt in Stygio crimina nostra foro:
 Scite, precor, causam (nec vos mihi fallere fas est) 85
 Errorem iussae, non scelus esse fugae.
 Manibus hoc satis est. ad vos, studiosa, revertor,
 Pectora, qui vitae quaeritis acta meae.
 Iam mihi canities pulsus melioribus annis
 Venerat antiquas miscueratque comas 90
 Postque meos ortus Pisaea vinctus oliva
 Abstulerat decies praemia victor equus,
 Cum maris Euxini positos ad laeva Tomitas
 Quaerere me laesi principis ira iubet.
 Causa meae cunctis nimium quoque nota ruinae 95
 Indicio non est testificanda meo.
 Quid referam comitumque nefas famulosque nocentes?
 Ipsa multa tuli non leviora fuga.
 Indignata malis mens est succumbere seque
 Praestitit invictam viribus usa suis; 100
 Oblitusque mei ductaeque per otia vitae

Insolita cepi temporis arma manu.
 Totque tuli terra casus pelagoque, quot inter
 Occultum stellae conspicuumque polum.
 Tacta mihi tandem longis erroribus acto 105
 Iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
 Hic ego finitimis quamvis circumsoner armis,
 Tristia, quo possum, carmine fata levo.
 Quod quamvis nemo est, cuius referatur ad aures,
 Sic tamen absumo decipioque diem. 100
 Ergo quod vivo durisque laboribus obsto
 Nec me sollicitae taedia lucis habent,
 Gratia, Musa, tibi! nam tu solacia praebes,
 Tu curae requies, tu medicina venis.
 Tu dux et comes es; tu nos abducis ab Histro 115
 In medioque mihi das Helicone locum;
 Tu mihi, quod rarum est, vivo sublime dedisti
 Nomen, ab exsequiis quod dare fama solet.
 Nec, qui detrectat praesentia, livor iniquo
 Ullum de nostris dente momordit opus. 120
 Nam tulerint magnos cum saecula nostra poëtas,
 Non fuit ingenio fama maligna meo,
 Cumque ego praeponam multos mihi, non minor illis
 Dicor et in toto plurimus orbe legor.
 Si quid habent igitur vatum praesagia veri, 125
 Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
 Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
 Iure tibi grates, candide lector, ago.

I. 1. Idź, mała książeczko, do Rzymu!

Parve (nec invideo) sine me, liber, ibis in urbem:
 Ei mihi, quod domino non licet ire tuo!
 Vade, sed incultus, qualem decet exsulis esse:
 Infelix habitum temporis huius habe.
 Nec te purpureo velent vaccinia fuco:
 Non est conveniens luctibus ille color;
 Nec titulus minio, nec cedro charta notetur,
 Candida nec nigra cornua fronte geras.

Felices ornent haec instrumenta libellos:
 Fortunae memorem te decet esse meae. 10
 Nec fragili geminae poliantur pumice frontes,
 Hirsutus sparsis ut videre comis.
 Neve liturarum pudeat. qui viderit illas,
 De lacrimis factas sentiet esse meis.
 Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta: 15
 Contingam certe, quo licet, illa pede.
 Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic,
 Si quis, qui, quid agam, forte requiret, erit,
 V!vere me dices, salvum tamen esse negabis;
 Id quoque, quod vivam, munus habere dei. 20
 Atque ita tu tacitus (quaerenti plura legendum),
 Ne, quod non opus est, forte loquare, cave!
 Protinus admonitus repetet mea crimina lector
 Et peragar populi publicus ore reus.
 Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis: 25
 Causa patrocínio non bona peior erit.
 Invenies aliquem, qui me suspiret ademptum
 Carmina nec siccis perlegat ista genis
 Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
 Sit mea lenito Caesare poena levis: 30
 Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
 Placatos misero qui volet esse deos.
 Quaeque volet, rata sint, ablataque principis ira
 Sedibus in patriis det mihi posse mori.
 Ut peragas mandata, liber, culpabere forsan 35
 Ingeniique minor laude ferere mei.
 Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
 Quaerere: quaesito tempore tutus eris.
 Carmina proveniunt animo deducta sereno:
 Nubila sunt subitis tempora nostra malis. 40
 Carmina secessum scribentis et otia quaerunt:
 Me mare, me venti, me fera iactat hiems.
 Carminibus metus omnis obest: ego perditus ensem
 Haesurum iugulo iam puto iamque meo.
 Haec quoque quod facio, iudex mirabitur aequus 45
 Scriptaque cum venia qualiacumque leget.
 Da mihi Maeoniden et tot circumice casus:

Ingenium tantis excidet omne malis.
 Denique securus famae, liber, ire memento,
 Nec tibi sit lecto displicuisse pudor. 50
 Non ita se praebet nobis fortuna secundam,
 Ut tibi sit ratio laudis habenda tuae.
 Donec eram sospes, tituli tangebar amore
 Quaerendique mihi nominis ardor erat.
 Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi, 55
 Sit satis: ingenio sic fuga parta meo.
 Tu tamen i pro me, tu, cui licet, adspice Romam:
 Di facerent, possem nunc meus esse liber!
 Nec te, quod venias magnam peregrinus in urbem,
 Ignotum populo posse venire puta. 60
 Ut titulo careas, ipso noscere colore;
 Dissimulare velis, te liquet esse meum.
 Clam tamem intrato, ne te mea carmina laedant:
 Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
 Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum 65
 Non putet e gremio reiciatque suo:
 'Inspice' dic 'titulum: non sum praeceptor amoris;
 Quas meruit, poenas iam dedit illud opus.'
 Forsitan exspectes, an in alta palatia missum
 Scandere te iubeam Caesareamque domum? 70
 Ignoscant augusta mihi loca dique locorum:
 Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
 Esse quidem memini mitissima sedibus illis
 Numina; sed timeo, qui nocuere, deos.
 Terretur minimo pennae stridore columba, 75
 Unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
 Nec procul a stabulis audet discedere, si qua
 Excussa est avidi dentibus agna lupi.
 Vitaret caelum Phaëton, si viveret, et quos
 Optarat stulte, tangere nollet equos. 80
 Me quoque, quae sensi, fateor Iovis arma timere;
 Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
 Quicumque Argolica de classe Capherea fugit,
 Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
 Et mea cymba semel vasta percussa procella 85
 Illum, quo laesa est, horret adire locum.

Ergo cave, liber, et timida circumspecte mente
 Et satis a media sit tibi plebe legi.
 Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
 Icarus, aequoreis nomina fecit aquis. 90
 Difficile est tamen hinc, remis utaris an aura,
 Dicere, consilium resque locusque dabunt.
 Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
 Mitia, si vires fregerit ira suas:
 Si quis erit, qui te dubitantem et adire timentem 95
 Tradat et ante tamen pauca loquatur: adi.
 Luce bona dominoque tuo felicior ipso
 Pervenias illuc et mala nostra leves.
 Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
 Solus Achilleo tollere more potest. 100
 Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto:
 Nam spes est animi nostra timore minor.
 Quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira,
 Et poenae tu sis altera causa, cave.
 Cum tamen in nostrum fueris penetrabile receptus 105
 Contigerisque tuam, scrinia curva, domum:
 Adspicies illic positos ex ordine fratres,
 Quos studium cunctos evigilavit idem.
 Cetera turba palam titulos ostendet apertos
 Et sua detecta nomina fronte geret. 110
 Tres procul obscura latitantes parte videbis,
 Ei, quia, quod nemo nescit, amare docent.
 Hos tu vel fugias vel, si satis oris habebis,
 Oedipodas facito Telegonosque voces.
 Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae, 115
 Nuper ab exsequiis carmina rapta meis.
 His mando dicas inter mutata referri
 Fortunae vultum corpora posse meae.
 Namque ea dissimilis subito est effecta priori
 Flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit. 120
 Plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam:
 Sed vereor tardae causa fuisse viae.
 Et si, quæ subeunt, tecum, liber, omnia ferres,
 Sarcina laturo magna futurus eras.

Longa via est, propera! nobis habitabitur orbis 125
 Ultimus, a terra terra remota mea.

I. 2. Burza na morzu.

Di maris et caeli, (quid enim nisi vota supersunt?)
 Solvere quassatae parcite membra ratis,
 Neve, precor, magni subscribite Caesaris irae!
 Saepe premente deo fert deus alter opem.
 Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo; 5
 Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
 Oderat Aeneam propior Saturnia Turno;
 Ille tamen Veneris numine tutus erat.
 Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem,
 Eripuit patruo saepe Minerva suo. 10
 Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
 Quis vetat irato numen adesse deo?
 Verba miser frustra non proficienda perdo.
 Ipsa graves spargunt ora loquentis aquae
 Terribilisque Notus iactat mea dicta precesque, 15
 Ad quos mittuntur, non sinit ire deos.
 Ergo idem venti, ne causa laedar in una,
 Velaque nescio quo votaue nostra ferunt.
 Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!
 Iam iam tacturos sidera summa putes. 20
 Quantae diducto subsidunt aequore valles!
 Iam iam tacturas Tartara nigra putes.
 Quocumque adspicio, nihil est nisi pontus et aër,
 Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
 Inter utrumque fremunt immani murmure venti: 25
 Nescit, cui domino pareat, unda maris.
 Nam modo purpureo vires capit Eurys ab ortu,
 Nunc Zephyrus sero vespere missus adest,
 Nunc sicca gelidus Boreas bacchatur ab arcto,
 Nunc Notus adversa proelia fronte gerit. 30
 Rector in incerto est nec quid fugiatve petatve,
 Invenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.
 Scilicet occidimus nec spes est ulla salutis,

Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
 Opprimet hanc animam fluctus frustraue precanti 35
 Ore necaturas accipiemus aquas.
 At pia nil aliud quam me dolet exsule coniunx :
 Hoc unum nostri scitque gemitque mali.
 Nescit in immenso iactari corpora ponto,
 Nescit agi ventis, nescit adesse necem. 40
 Di bene, quod non sum mecum conscendere passus,
 Ne mihi mors misero bis patienda foret!
 At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
 Dimidia certe parte superstes ero.
 Ei mihi, quam celeri micuerunt nubila flamma! 45
 Quantus ab aetherio personat axe fragor!
 Nec levius tabulae laterum feriuntur ab undis,
 Quam grave ballistae moenia pulsat onus.
 Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes :
 Posterior nono est undecimoque prior. 50
 Nec letum timeo : genus est miserabile leti.
 Demite naufragium : mors mihi munus erit.
 Est aliquid fatoque suo ferroque cadentem
 In solida moriens ponere corpus humo
 Et mandare suis aliqua et sperare sepulcrum 55
 Et non aequoreis piscibus esse cibum.
 Fingite me dignum tali nece : non ego solus
 Hic vehor. immeritos cur mea poena trahit?
 Pro superi viridesque dei, quibus aequora curae,
 Utraque iam vestras sistite turba minas : 60
 Qamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
 Hanc sinite infelix in loca iussa feram.
 Si, quam commerui poenam, me pendere vultis :
 Culpa mea est ipso iudice morte minor.
 Mittere me Stygias si iam voluisset ad undas 65
 Caesar, in hoc vestra non eguisset ope.
 Est illi nostri non invidiosa cruoris
 Copia : quodque dedit, cum volet, ipse feret.
 Vos modo, quos certe nullo, puto, crimine laesi,
 Contenti nostris iam, precor, este malis! 70
 Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
 Quod periit, salvum nunc caput esse potest.

Ut mare considat ventisque ferentibus utar,
 Ut mihi parcatis: non minus exsul ero.
 Non ego divitias avidus sine fine parandi 75
 Latum mutandis mercibus aequor aro;
 Non peto, quas quondam petii studiosus, Athenas,
 Oppida non Asiae, non loca visa prius,
 Non, ut Alexandri claram delatus ad urbem
 Delicias videam, Nile iocose, tuas: 80
 Quod faciles opto ventos, (quis credere posset?)
 Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt.
 Obligor, ut tangam laevi fera litora Ponti:
 Quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
 Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas, 85
 Exilem facio per mea vota viam.
 Seu me diligitis, tantos compescite fluctus
 Pronaque sint nostrae numina vestra rati;
 Seu magis odistis, iussae me advertite terrae
 (Supplicii pars est in regione mei): 90
 Ferte, — quid hic facio? — rapidi mea carbasa venti!
 Ausonios fines cur mea vela volunt?
 Noluit hoc Caesar; quid, quem fugat ille, tenetis?
 Adspiciat vultus Pontica terra meos.
 Et iubet et merui: nec, quae damnaverit ipse, 95
 Crimina defendi fasque piumque puto.
 Si tamen acta deos numquam mortalia fallunt,
 A culpa facinus scitis abesse mea.
 Immo ita, si scitis, si me meus abstulit error
 Stultaque mens nobis, non scelerata fuit, 100
 Quod licet et minimis, domui si favimus illi,
 Si satis Augusti publica iussa mihi,
 Hoc duce si dixi felicia saecula proque
 Caesare tura pius Caesaribusque dedi,
 Si fuit hic animus nobis: ita parcite, divi! 105
 Si minus, alta cadens obruat unda caput!
 Fallor, an incipiunt gravidæ vanescere nubes
 Victaque mutati frangitur ira maris?
 Non casus, sed vos sub condicione vocati,
 Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem. 110

I. 3. Ostatnia noc w Rzymie.

Cum subit illius tristissima noctis imago,
 Qua mihi supremum tempus in urbe fuit,
 Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
 Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
 Iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar 5.
 Finibus extremæ iusserat Ausoniae.
 Nec spatium fuerat, nec mens satis apta parandi:
 Torpuerant longa pectora nostra mora.
 Non mihi servorum, comites non cura legendi,
 Non aptae profugo vestis opisve fuit. 10
 Non aliter stupui, quam qui Iovis ignibus ictus
 Vivit et est vitae nescius ipse suae.
 Ut tamen hanc animi nubem dolor ipse removit
 Et tandem sensus convaluere mei,
 Adloquor extremum maestos abiturus amicos, 15
 Qui modo de multis unus et alter erant.
 Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
 Imbre per indignas usque cadente genas.
 Nata procul Libycis aberat diversa sub oris
 Nec poterat fati certior esse mei. 20
 Quocumque adspiceres, luctus gemitusque sonabant
 Formaue non taciti funeris intus erat.
 Femina virque meo, pueri quoque funere maerent,
 Inque domo lacrimas angulus omnis habet.
 Si licet exemplis in parvis grandibus uti, 25
 Haec facies Troiae, cum caperetur, erat.
 Iamque quiescebant voces hominumque canumque
 Lunaue nocturnos alta regebat equos.
 Hanc ego suspiciens et ab hac Capitolia cernens,
 Quae nostro frustra iuncta fuere Lari, 30
 'Numina vicinis habitantia sedibus', inquam,
 'Iamque oculis nunquam templa videnda meis
 Dique relinqendi, quos urbs habet alta Quirini,
 Este salutati tempus in omne mihi!
 Et quamquam sero clipeum post vulnera sumo, 35
 Attamen hanc odiis exonerate fugam
 Caelestique viro, quis me deceperit error,

Dicite, pro culpa ne scelus esse putet.
 Ut, quod vos scitis, poenae quoque sentiat auctor:
 Placato possum non miser esse deo. 40
 Hac prece adoravi superos ego, pluribus uxor,
 Singultu medios impediēte sonos.
 Illa etiam ante Lares passis adstrata capillis
 Contigit extinctos ore tremēte focos
 Multaque in adversos effudit verba Penates 45
 Pro deplorato non valitura viro.
 Iamque morae spatium nox praecipitata negabat
 Versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
 Quid facerem? blando patriae retinebar amore;
 Ultima sed iussae nox erat illa fugae. 50
 A! quotiens aliquo dixi properante: 'quid urges?
 Vel quo festinas ire, vel unde, vide!'
 A! quotiens certam me sum mentitus habere
 Horam, propositae quae foret apta viae.
 Ter limen tetigi, ter sum revocatus et ipse 55
 Indulgens animo pes mihi tardus erat.
 Saepe 'vale' dicto rursus sum multa locutus
 Et quasi discedens oscula summa dedi.
 Saepe eadem mandata dedi meque ipse fefelli
 Respiciens oculis pignora cara meis. 60
 Denique 'Quid propero? Scythia est, quo mittimur', in-
 [quam,
 'Roma relinquenda est: utraque iusta mora est.
 Uxor in aeternum vivo mihi viva negatur
 Et domus et fidae dulcia membra domus,
 Quosque ego dilexi fraterno more sodales, 65
 O mihi Thesea pectora iuncta fide!
 Dum licet, amplectar; numquam fortasse licebit
 Amplius; in lucro est, quae datur hora mihi'.
 Nec mora, sermonis verba imperfecta relinquo
 Complectens animo proxima quaeque meo. 70
 Dum loquor et flemus, caelo nitidissimus alto,
 Stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.
 Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquam,
 Et pars abrumpi corpore visa suo est.
 Sic doluit Mettus tunc, cum in contraria versos 75

Ultores habuit proditiōnis equos.
 Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum
 Et feriunt maestae pectora nuda manus.
 Tum vero coniunx umeris abeuntis inhaerens
 Miscuit haec lacrimis tristia verba meis: 80
 'Non potes avelli: simul, a simul ibimus' inquit:
 'Te sequar et coniunx exsulis exsul ero.
 Et mihi facta via est et me capit ultima tellus:
 Accedam profugae sarcina parva rati.
 Te iubet a patria discedere Caesaris ira, 85
 Me pietas: pietas haec mihi Caesar erit'.
 Talia temptabat, sicut temptaverat ante,
 Vixque dedit victas utilitate manus.
 Egredior (sive illud erat sine funere ferri),
 Squalidus immissis hirta per ora comis. 90
 Illa dolore amens tenebris narratur obortis
 Semianimis media procubuisse domo.
 Utque resurrexit foedatis pulvere turpi
 Crinibus et gelida membra levavit humo,
 Se modo, desertos modo complorasse Penates, 95
 Nomen et erepti saepe vocasse viri;
 Nec gemuisse minus, quam si nataeque meumque
 Vidisset structos corpus habere rogos;
 Et voluisse mori, moriendo ponere sensus,
 Respectuque tamen non periisse mei. 100
 Vivat! et absentem — quoniam sic fata tulerunt —
 Vivat et auxilio sublevet usque suo.

III. 3. Poeta chory do swojej żony.

Haec mea, si casu miraris, epistula quare
 Alterius digitis scripta sit: aeger eram.
 Aeger in extremis ignoti partibus orbis
 Incertusque meae paene salutis eram.
 Quem mihi nunc animum dira regione iacenti 5
 Inter Sauromatas esse Getasque putes?
 Nec caelum patior nec aquis adsuevinus istis
 Terraque nescio quo non placet ipsa modo.
 Non domus apta satis, non hic cibus utilis aegro,

Nullus, Apollinea qui levet arte malum, 10-
 Non qui soletur, non qui labentia tarde
 Tempora narrando fallat, amicus adest.
 Lassus in extremis iaceo populisque locisque
 Et subit adfecto nunc mihi, quiquid abest.
 Omnia cum subeant, vincis tamen omnia, coniunx, 15
 Et plus in nostro pectore parte tenes.
 Te loquor absentem, te vox mea nominat unam ;
 Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
 Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
 Ut foret amenti nomen in ore tuum. 20-
 Si iam deficiam suppressaque lingua palato
 Vix instillato restituenda mero,
 Nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurgam
 Spesque tui nobis causa vigoris erit.
 Ergo ego sum dubius vitae, tu forsitan istic 25-
 Lucundum nostri nescia tempus agis ?
 Non agis, adfirmo. liquet hoc, carissima, nobis
 Tempus agi sine me non nisi triste tibi.
 Si tamen implevit mea sors, quos debuit, annos
 Et mihi vivendi tam cito finis adest, 30
 Quantum erat, o magni, morituro parcere, divi,
 Ut saltem patria contumularer humo ?
 Vel poena in tempus mortis dilata fuisset,
 Vel praecepisset mors properata fugam.
 Integer hanc potui nuper bene reddere lucem : 35
 Exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
 Tam procul ignotis igitur moriemur in oris
 Et fient ipso tristia fata loco ;
 Nec mea consueto languescunt corpora lecto,
 Depositum nec me qui fleat, ullus erit ; 40
 Nec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
 Accedent animae tempora parva meae ;
 Nec mandata dabo nec cum clamore supremo
 Labentes oculos condet amica manus ;
 Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri 45
 Indeploratum barbara terra teget !
 Ecquid, ubi audieris, tota turbabere mente
 Et feries pavida pectora fida manu ?

Ecquid in has frustra tendens tua braccia partes
 Clamabis miseri nomen inane viri? 50
 Parce tamen lacerare genas nec scinde capillos:
 Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
 Cum patriam amisi, tunc me periisse putato;
 Et prior et gravior mors fuit illa mihi.
 Nunc, si forte potes (sed non potes, optima coniunx), 55
 Finitis gaude tot mihi morte malis.
 Quod potes, extenua forti mala corde ferendo,
 Ad quae iam pridem non rude pectus habes.
 Atque utinam pereant animae cum corpore nostrae
 Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos. 60
 Nam si morte carens vacua volat altus in aura
 Spiritus et Samii sunt rata dicta senis,
 Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras
 Perque feros manes hospita semper erit.
 Ossa tamen facito parva referantur in urna: 65
 Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
 Non vetat hoc quisquam: fratrem Thebana peremptum
 Supposuit tumulo rege vetante soror.
 Atque ea cum foliis et amomi pulvere misce
 Inque suburbano condita pone solo; 70
 Quosque legat versus oculo properante viator,
 Grandibus in tituli marmore caede notis:
 HIC - EGO - QUI - IACEO - TENERORUM - LUSOR -
 [AMORUM -
 INGENIO - PERII - NASO - POETA - MEO
 AT - TIBI - QUI - TRANSIS - NE - SIT - GRAVE -
 [QUISQUIS - AMASTI
 DICERE - NASONIS - MOLLITER - OSSA - CUBENT.
 Hoc satis in titulo est: etinim maiora libelli
 Et diuturna magis sunt monimenta mihi,
 Quos ego confido, quamvis nocuere, daturus
 Nomen et auctori tempora longa suo. 80
 Tu tamen extincto feralia munera semper
 Deque tuis lacrimis umidaserta dato.
 Quamvis in cineres corpus mutaverit ignis,
 Sentiet officium maesta favilla pium.

Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo 85
 Dictandi vires siccaque lingua negat.
 Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
 Quod, tibi qui mittit, non habet ipse, vale!

III. 7. Nieśmiertelność poety.

Singula quid referam? nil non mortale tenemus
 Pectoris exceptis ingeniique bonis.
 En ego, cum caream patria vobisque domoque
 Raptaque sint, adimi quae potuere mihi,
 Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque: 5
 Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
 Quilibet hanc saevo vitam mihi finiat ense;
 Me tamen extincto fama superstes erit,
 Dumque suis victrix omnem de montibus orbem
 Prospiciet domitum Martia Roma, legar. 10

III. 10. Zima w Tomi.

Si quis adhuc istie meminit Nasonis adepti
 Et superest sine me nomen in urbe meum,
 Suppositum stellis numquam tangentibus aequor
 Me sciat in media vivere barbaria.
 Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique Getaeque, 5
 Quam non ingenio nomina digna meo!
 Dum tamen aura tepet, medio defendimur Histro:
 Ille suis liquidis bella repellit aquis.
 At cum tristis hiems squalentia protulit ora
 Terraque marmoreo est candida facta gelu, 10
 Dum vetat et Boreas et nix habitare sub arcto,
 Tum patet has gentes axe tremente premi.
 Nix iacet et iactam, ne sol pluviaeque resolvant,
 Indurat Boreas perpetuamque facit.
 Ergo ubi delieuit nondum prior, altera venit 15
 Et solet in multis bima manere locis.
 Tantaque commoti vis est aquilonis, ut altas

Aequet humo turres tectaque rapta ferat.
 Pellibus et sutis arcent mala frigora braciis
 Oraque de toto corpore sola patent. 20
 Saepe sonant moti glacie pendente capilli
 Et nitet inducto candida barba gelu;
 Nudaque consistunt formam servantia testae,
 Vina nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
 Quid loquar, ut vincti concrecant frigore rivi 25
 Deque lacu fragiles effodiantur aquae?
 Ipse, papyrifero qui non angustior amne
 Miscetur vasto multa per ora freto,
 Caeruleos ventis latices durantibus, Hister
 Congelat et tectis in mare serpit aquis; 30
 Quaque rates ierant, pedibus nunc itur et undas
 Frigore concretas ungula pulsat equi;
 Perque novos pontes subter labentibus undis
 Ducunt Sarmatici barbara plaustra boves.
 Vix equidem credar, sed cum sint praemia falsi 35
 Nulla, ratam debet testis habere fidem.
 Vidimus ingentem glacie consistere pontum
 Lubricaque immotas testa premebat aquas.
 Nec vidisse sat est; durum calcavimus aequor
 Undaque non udo sub pede summa fuit. 40
 Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,
 Non foret angustae mors tua crimen aquae.
 Tum neque se pandi possunt delphines in auras
 Tollere — conantes dura coërcet hiems —
 Et quamvis Boreas iactatis insonet alis, 45
 Fluctus in obsessio gurgite nullus erit;
 Inclusaeque gelu stabunt in marmore puppes
 Nec poterit rigidas findere remus aquas.
 Vidimus in glacie pisces haerere ligatos,
 Sed pars ex illis tunc quoque viva fuit. 50
 Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas
 Sive redundatas flumine cogit aquas,
 Protinus aequato siccis aquilonibus Histro
 Invehitur celeri barbarus hostis equo.
 Hostis equo pollens longeque volante sagitta 55
 Vicinam late depopulatur humum.

Diffugiunt alii nullisque tuentibus agros
 Incustoditae diripiuntur opes,
 Ruris opes parvae, pecus et stridentia plaustra,
 Et quas divitias incola pauper habet. 60
 Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis
 Respiciens frustra rura Laremque suum:
 Pars cadit hamatis misere confixa sagittis;
 Nam volucris ferro tinctile virus inest.
 Quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt 65
 Et cremat insontes hostica flamma casas.
 Tunc quoque, cum pax est, trepidant formidine belli
 Nec quisquam presso vomere sulcat humum
 Aut videt aut metuit locus hic, quem non videt, hostem;
 Cessat iners rigido terra relicta situ. 70
 Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra
 Nec cumulant altos fervida musta lacus.
 Poma negat regio; nec haberet Acontius, in quo
 Scriberet hic dominae verba legenda suae.
 Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos: 75
 Heu loca felici non adeunda viro!
 Ergo tam late pateat cum maximus orbis,
 Haec est in poenam terra reperta meam.

III. 12. Wiosna w Rzymie.

Frigora iam Zephyri minuunt annoque peracto
 Longior antiquis visa Tomitis hiems;
 Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen,
 Tempora nocturnis aequa diurna facit.
 Iam violam puerique legunt hilaresque puellae, 5
 Rustica quae nullo nata serente venit;
 Prataque pubescunt variorum flore colorum
 Indocilique loquax gutture vernat avis;
 Utque malae matris crimen deponat, hirundo
 Sub trabibus cunas tectaque parva facit; 10
 Herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
 Exit et expandit molle cacumen humo;
 Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:

Nam procul a Getico litore vitis abest;
 Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus: 15
 Nam procul a Geticis finibus arbor abest.
 Otia nunc istic iunctisque ex ordine ludis
 Cedunt verbosi garrula bella fori.
 Lusus equis nunc est, levibus nunc luditur armis,
 Nunc pila, nunc celeri vertitur orbe trochus, 20
 Nunc, ubi perfusa est oleo labente iuventus
 Defessos artus Virgine tinguit aqua.
 Scaena viget studiisque favor distantibus ardet
 Proque tribus resonant terna theatra foris.
 O quater, et quotiens non est numerare, beatum, 25
 Non interdicta cui licet urbe frui!
 At mihi sentitur nix verno sole soluta,
 Quaeque lacu durae non fodiantur aquae;
 Nec mare concrescit glacie nec, ut ante, per Histrum
 Stridula Sauromates plaustra bubuleus agit. 30
 Incipient aliquae tamen huc adnare carinae,
 Hospitaque in Ponti litore puppis erit.
 Sedulus occurram nautae dictaque salute,
 Quid veniat, quaeram, quisve quibusque locis.
 Ille quidem mirum ni de regione propinqua 35
 Non nisi vicinas tutus ararit aquas.
 Rarus ab Italia tantum mare navita transit,
 Litora rarus in haec portubus orba venit.
 Sive tamen Graeca scierit sive illè Latina
 Voce loqui (certe gratior huius erit; 40
 Fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
 Huc aliquem certo vela dedisse Noto),
 Quisquis is est, memori rumore voce referre
 Et fieri famae parsque gradusque potest.
 Is, precor, auditos possit narrare triumphos 45
 Caesaris et Latio reddita vota Iovi
 Teque, rebellatrix tandem Germania, magni
 Triste caput pedibus supposuisse ducis.
 Haec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
 Ille meae domui protinus hospes erit. 50
 Ei mihi! iamne domus Scythico Nasonis in orbe est

Iamque suum mihi dat pro Lare poena locum?
 Di facite, ut Caesar non hic penetrare domumque,
 Hospitium poenae sed velit esse meae!

IV. 1. Muza pocieszeniem.

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis,
 Excusata suo tempore, lector, habe.
 Exsul eram requiesque mihi, non fama petita est,
 Mens intenta suis ne foret usque malis.
 Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor, 5
 Indocili numero cum grave mollit opus.
 Cantat et innitens limosae pronus harenae,
 Adverso tardam qui trahit anne ratem;
 Fessus ut incubuit baculo saxove resedit
 Pastor, arundineo carmine mulcet oves. 10
 Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
 Fallitur ancillae decipiturque labor.
 Fertur et abducta Lyrneside tristis Achilles
 Haemonia curas attenuasse lyra.
 Cum traheret silvas Orpheus et dura canendo 15
 Saxa, bis amissa coniuge maestus erat.
 Me quoque Musa levat Ponti loca iussa petentem:
 Sola comes nostrae perstitit illa fugae;
 Sola nec insidias, Sinti nec militis ensem,
 Nec mare, nec ventos barbariamque timet. 20

IV. 6. I czas nie koi cierpienia.

Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri
 Praebet et incurvo colla premenda iugo:
 Tempore paret equus lentis animosus habenis
 Et placido duros accipit ore lupos;
 Tempore Poenorum compescitur ira leonum 5
 Nec feritas animo, quae fuit ante, manet,
 Quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri
 Belua, servitium tempore victa subit.

Tempus, ut extensis tumeat, facit, uva racemis
 Vixque merum capiant grana, quod intus habent. 10
 Tempus et in canas semen producit aristas
 Et, ne sint tristi poma sapore, cavet.
 Hoc tenuat dentem terram renovantis aratri,
 Hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
 Hoc etiam saevas paullatim mitigat iras, 15
 Hoc minuit luctus maestaque corda levat.
 Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas
 Praeterquam curas attenuare meas.
 Ut patria careo, bis frugibus area trita est,
 Dissiluit nudo pressa bis uva pede. 20
 Nec quaesita tamen spatio patientia longo est
 Mensque mali sensum nostra recentis habet.
 Scilicet et veteres fugiunt iuga saepe iuveni
 Et domitus freno saepe repugnat equus.
 Tristior est etiam praesens aerumna priore: 25
 Ut sit enim sibi par, crevit et aucta mora est.
 Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt;
 Nunc magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
 Est quoque non nihilum vires afferre recentes
 Nec praeconsumptum temporis esse malis. 30
 Fortior in fulva novus est luctator harena,
 Quam cui sunt tarda bracchia fessa mora.
 Integer est melior nitidis gladiator in armis,
 Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
 Fert bene praecipites navis modo facta procellas: 35
 Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
 Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante,
 Quam mala sunt longa multiplicata die.
 Credite, deficio; nostroque a corpore quantum
 Auguror, accedunt tempora parva malis. 40
 Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat:
 Vix habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
 Corpore sed mens est aegro magis aegra malique
 In circumspectu stat sine fine sui.
 Urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales, 45
 Et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
 Vulgus adest Scythicum bracataque turba Getarum

Sic me, quae video non videoque, movent.
 Una tamen spes est, quae me soletur in istis,
 *Haec fore morte mea non diuturna mala.

50

E libris Amorum.

I. 15. Sława poety żyć będzie wiecznie.

Quid mihi, livor edax, ignavos obicis annos
 Ingeniique vocas carmen inertis opus?
 Non me more patrum, dum strenua sustinet aetas,
 Praemia militiae pulverulenta sequi
 Nec me verbosas leges ediscere nec me 5
 Ingrato vocem prostituisse foro?
 Mortale est, quod quaeris, opus. mihi fama perennis
 Quaeritur, in toto semper ut orbe canar.
 Vivet Maeonides Tenedos dum stabit et Ide,
 Dum rapidas Simois in mare volvet aquas; 10
 Vivet et Ascræus, dum mustis uva tumebit,
 Dum cadet incurva falce resecta Ceres;
 Battia des semper toto cantabitur orbe:
 Quamvis ingenio non valet, arte valet;
 Nulla Sophocleo veniet iactura cothurno: 15
 Cum sole et luna semper Aratus erit;
 Ennius arte carens animosique Accius oris
 Casurum nullo tempore nomen habent.
 Varronem primamque ratem quae nesciet aetas
 Aureaque Aesonio terga petita duci? 20
 Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
 Exitio terras cum dabit una dies.
 Tityrus et segetes Aeneïaeque arma legentur,
 Roma triumphati dum caput orbis erit;
 Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma, 25
 Dicentur numeri, culte Tibulle, tui.
 Gallus et Hesperii et Gallus notus Eois
 Et sua cum Gallo nota Lycoris erit.
 Ergo, cum silices, cum dens patientis aratri
 Depereant aevo, carmina morte carent: 30

Cedant carminibus reges regumque triumphi,
 Cedat et auriferi ripa benigna Tagi!
 Vilia miretur vulgus; mihi flavus Apollo 30
 Pocula Castalia plena ministret aqua
 Sustineamque coma metuentem frigora myrtum
 Atque ita sollicito multus amante legar!
 Pascitur in vivis livor: post fata quiescit,
 Cum suus ex merito quemque tuetur honos. 35
 Ergo etiam cum me supremus adederit ignis,
 Vivam parsque mei multa superstes erit.

III. 9. Na śmierć Tybulla.

Memnona si mater, mater ploravit Achillem
 Et tangunt magnas tristia fata deas,
 Flebilis indignos, Elegeia, solve capillos!
 A, nimis ex vero nunc tibi nomen erit:
 Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus 5
 Ardet in exstructo, corpus inane, rogo.
 Ecce, puer Veneris fert eversamque pharetram
 Et fractos arcus et sine luce facem.
 Adspice, demissis ut eat miserabilis alis
 Pectoraque infesta tundat aperta manu. 10
 Excipiunt lacrimas sparsi per colla capilli
 Oraque singultu concutiente sonant:
 Fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
 Egressum tectis, pulcher Iule, tuis.
 Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo, 15
 Quam iuveni rupit cum ferus inguen aper.
 At sacri vates et divum cura vocamur!
 Sunt etiam, qui nos numen habere putent.
 Scilicet omne sacrum mors importuna profanat,
 Omnibus obscuras inicit illa manus. 20
 Quid pater Ismario, quid mater profuit Orpheo?
 Carmine quid victas obstipuisse feras?
 Et Linon in silvis idem pater 'aelinon' altis
 Dicitur invita concinuisse lyra.
 Adice Maeoniden, a quo, ceu fonte perenni, 25

Vatum Pieriis ora rigantur aquis;
 Hunc quoque summa dies nigro submersit Averno:
 Defugiunt avidos carmina sola rogos.
 Durat opus vatum, Troiani fama laboris
 Tardaque nocturno tela retexta dolo. 30
 Sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt,
 Altera cura recens, altera primus amor.
 Cum rapiunt mala fata bonos (ignoscite fasso),
 Sollicitor nullos esse putare deos.
 Vive pius: moriere; pius colo sacra: colentem 35
 Mors gravis a templis in cava busta trahet.
 Carminibus confide bonis: iacet, ecce Tibullus.
 Vix manet e toto, parva quod urna capit.
 Tene, sacer vates, flammae rapuere rogales,
 Pectoribus pasci nec timuere tuis? 40
 Aurea sanctorum potuissent templa deorum
 Urere, quae tantum sustinere nefas.
 Avertit vultus, Erycis quae possidet arces.
 Sunt quoque, qui lacrimas continuisse negant.
 Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus 45
 Ignotum vili supposuisset humo.
 Hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
 Mater et in cineres ultima dona tulit.
 Hinc soror in partem misera cum matre doloris
 Venit inornatas dilaniata comas, 50
 Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
 Oscula nec solos destituere rogos.
 Delia descendens 'felicius' inquit 'amata
 Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram'.
 'Cui Nemesis 'quid' ait 'tibi sunt mea damna dolori? 55
 Me tenuit moriens deficiente manu'.
 Si tamen e nobis aliquid nisi nomen et umbra
 Restat, in Elysia valle Tibullus erit.
 Obvius huic venias hedera iuvenalia cinctus
 Tempora cum Calvo, docte Catulle, tuo; 60
 Tu quoque, si falsum est temerati crimen amici,
 Sanguinis atque animae, prodige Galle, tuae. .
 His comes umbra tua est, si qua est modo corporis
 {umbra,

Auxisti numeros, culte Tibulle, pios:
 Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna
 Et sit humus cineri non onerosa tuo! 65

III. 15. Miłosne pieśni, żegnajcie!

Quaere novum vatem, tenerorum mater amorum:
 Raditur hic elegis ultima meta meis;
 Quos ego composui, Paeligni ruris alumnus,
 (Nec me deliciae dedecuerunt meae)
 Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres, 5
 Non modo militiae turbine factus eques.
 Mantua Vergilio, gaudet Verona Catullo;
 Paelignae dicar gloria gentis ego,
 Quam sua libertas ad honesta coëgerat arma,
 Cum timuit socias anxia Roma manus. 10
 Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
 Moenia, quae campi iugera parva tenent,
 'Quae tantum' dicet 'potuistis ferre poetam,
 Quantulacumque estis, vos ego magna voco'.
 Culte puer puerique parens Amathusia culti, 15
 Aurea de campo vellite signa meo!
 Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus:
 Pulsanda est magnis area maior equis.
 Imbelles elegi, genialis Musa, valetе,
 Post mea mansurum fata superstes opus! 20

Ex Arte amatoria.

II. 113.—145. Piękność przemija.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
 Fit minor et spatio carpitur ipsa suo.
 Nec violae semper nec ianthina lilia florent
 Et riget amissa spina relictа rosa.
 Et tibi iam venient cani, formose, capilli, 5
 Iam venient rugae, quae tibi corpus arent.

Iam molire animum, qui daret, et adstrue formae:
 Solus ad extremos permanet ille rogos.
 Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
 Cura sit et linguas edidicisse duas. 10
 Non formosus erat, sed erat facundus Ulixes,
 Et tamen aequoreas torsit amore deas:
 O quotiens illum doluit properare Calypso
 Remigioque aptas esse negavit aquas!
 Haec Troiae casus iterumque iterumque rogabat, 15
 Ille referre aliter saepe solebat idem;
 Litore constiterant. illic quoque pulchra Calypso
 Exigit Odrysii fata cruenta ducis;
 Ille levi virga (virgam nam forte tenebat),
 Quod rogat, in spisso litore pingit opus. 20
 Haec' inquit 'Troia est' (muros in litore fecit),
 'Hic tibi sit Simois; haec mea castra puta.
 Campus erat', (campumque facit), 'quem caede Dolonis
 Sparsimus, Haemonios dum vigil optat equos.
 Illic Sithonii fuerant tentoria Rhesi; 25
 Hac ego sum captis nocte revectus equis'.
 Pluraque pingebat, subitus cum Pergama fluctus
 Abstulit et Rhesi cum duce castra suo.
 Tum dea 'quas' inquit 'fidas tibi credis ituro,
 Perdiderint undae nomina quanta, vides?' 30
 Ergo age, fallaci timide confide figurae,
 Quisquis es, atque aliquid corpore pluris habe.

Ex epistulis ex Ponto.

I. 3. Tęsknota za ojczyzną. Do Rufina.

Cum bene firmarut animum praecepta iacentem
 Sumptaque sunt nobis prectoris arma tui,
 Rursus amor patriae ratione valentior omni,
 Quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
 Sive pium vis hoc, sive hoc muliebre vocari, 5
 Confiteor misero molle cor esse mihi.
 Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat

Fumum de patriis posse videre focis.
 Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
 Ducit et immemores non sinit esse sui. 10
 Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
 Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
 Cum bene sit clausae cavea Pandione natae,
 Nititur in silvas illa redire suas.
 Adsuetos tauri saltus, adsueta leones — 15
 Nec feritas illos impedit — antra petunt.
 Tu tamen exilii morsus e pectore nostro
 Fomentis speras cedere posse tuis.

I. 4. Do swojej żony.

Iam mihi deterior canis aspergitur aetas
 Iamque meos vultus ruga senilis arat:
 Iam vigor et quasso languent in corpore vires;
 Nec, iuveni lusus qui placuere, iuvant.
 Nec, si me subito videas, agnoscere possis: 5
 Aetatis facta est tanta ruina meae.
 Confiteor facere hoc annos: sed et altera causa est
 Anxietas animi continuusque labor.
 Te quoque, quam iuvenem discedens urbe reliqui,
 Credibile est nostris insenuisse malis. 10
 O! ego, di faciant, talem te cernere possim
 Caraque mutatis oscula ferre comis
 Amplectique meis corpus non pingue lacertis
 Et 'gracile hoc fecit' dicere 'cura mei:'
 Et narrare meos flenti flens ipse labores 15
 Sperato numquam colloquioque frui.

I. 6. Nadzieja.

Haec dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
 In dis invisā sola remansit humo.
 Haec facit, ut vivat fossor quoque compede vinctus
 Liberaque a ferro crura futura putet.

Haec facit, ut, videat cum terras undique nullas, 5
 Naufragus in mediis bracchia iactet aquis.
 Saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit,
 Nec spes huic vena deficiente cadit.
 Carcere dicuntur clausi sperare salutem
 Atque aliquis pendens in cruce vota facit. 10
 Haec dea quam multos laqueo sua colla ligantis
 Non est proposita passa perire nece!

III. 2. Do Maksymusa Kotty.

Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
 Missa sit ut vere perveniatque, precor.
 Namque meis sospes multum cruciatibus aufers
 Atque, sit in nobis pars bona salva, facis.
 Cumque labent aliqui iactataque vela relinquant, 5
 Tu lacerac remanes ancora sola rati.
 Grata tua est igitur pietas; ignoscimus illis,
 Qui cum fortuna terga dedere fugae.
 Cum feriant unum, non unum fulmina terrent
 Iunctaque percusso turba pavere solet; 10
 Cumque dedit paries venturae signa ruinae,
 Sollicito vacuus fit locus ille metu.
 Quis non e timidis aegri contagia vitat,
 Vicinum metuens ne trahat inde malum?
 Me quoque amicorum nimio terrore metuque, 15
 Non odio quidam destituere mei.
 Non illis pietas, non officiosa voluntas
 Defuit: adversos extimere deos.
 Utque magis cauti possint timidique videri,
 Sic appellari non meruere mali. 20
 Aut meus excusat caros ita candor amicos,
 Utque habeant de me crimina nulla, facit.
 Sint hi contenti venia scierintque licebit
 Purgari factum me quoque teste suum.
 Pars estis pauci melior, qui rebus in artis 25
 Ferre mihi nullam turpe putastis opem.
 Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,

Cum cinis absumpto corpore factus ero.
 Fallor et illa meae superabit tempora vitae,
 Si tamen a memori posteritate legar. 30
 Corpora debentur maestis exsanguia bustis:
 Effugiunt structos nomen honorque rogos.
 Occidit et Theseus et qui comitavit Oresten:
 Sed tamen in laudes vivit uterque suas.
 Vos etiam seri laudabunt saepe nepotes 35
 Claraque erit scriptis gloria vestra meis.
 Hic quoque Sauromatae iam vos novere Getaeque
 Et tales animos barbaras turba probat.
 Cumque ego de vestra nuper probitate referrem
 (Nam didici Getice Sarmaticeque loqui), 40
 Forte senex quidam, coetu cum staret in illo,
 Reddidit ad nostros talia verba sonos:
 'Nos quoque amicitiae nomen, bone, novimus, hospes,
 Quos procul a vobis Pontus et Hister habet.
 Est locus in Scythia (Tauros dixere priores), 45
 Qui Getica longe non ita distat humo.
 Hac ego sum terra (patriae nec paenitet) ortus.
 Consortem Phoebi gens colit illa deam.
 Templam manent hodie vastis innixa columnis
 Perque quater denos itur in illa gradus. 50
 Fama refert illic signum caeleste fuisse:
 Quoque minus dubites, stat basis orba dea;
 Araque, quae fuerat natura candida saxi,
 Decolor adfuso tincta cruore rubet.
 Femina sacra facit taedae non nota iugali, 55
 Quae superat Scythicas nobilitate nurus.
 Sacrifici genus est (sic instituere parentes),
 Advena virgineo caesus ut ense cadat.
 Regna Thoans habuit Maeotide clarus in ora
 Nec fuit Euxinis notior alter aquis. 60
 Sceptra tenente illo liquidas fecisse per auras
 Nescio quam dicunt Iphigeniam iter.
 Quam levibus ventis sub nube per aethera vectam
 Creditur his Phoebe deposuisse locis.
 Praefuerat templo multos ea rite per annos 65
 Invita peragens tristia sacra manu:

Cum duo velifera iuvenes venere carina
 Presseruntque suo litora nostra pede.
 Par fuit his aetas et amor. quorum alter Orestes,
 Ast Pylades alter (nomina fama tenet). 70
 Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram
 Evincti geminas ad sua terga manus.
 Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
 Ambiat ut fulvas infula longa comas.
 Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis, 75
 Dum tardae causas invenit ipsa morae,
 'Non ego crudelis, iuvenes, ignoscite!' dixit,
 'Sacra suo facio barbariora loco.
 Ritus is est gentis. qua vos tamen urbe venitis?
 Quodve parum fausta puppe petistis iter?' 80
 Dixit et audito patriae pia nomine virgo
 Consortes urbis comperit esse suae.
 Alteruter votis' inquit 'cadat hostia sacris:
 Ad patrias sedes nuntius alter eat'.
 Ire iubet Pylades carum periturus Oresten: 85
 Hic negat inque vices pugnat uterque mori.
 Exstitit hoc unum, quo non convenerit illis:
 Cetera par concors et sine lite fuit.
 Dum peragunt iuvenes pulchri certamen amoris,
 Ad fratrem scriptas exarat illa notas. 90
 Ad fratrem mandata dabat: cuique illa dabantur,
 (Humanos casus adspice!) frater erat.
 Nec mora: de templo rapiunt simulacra Dianae
 Clamque per immensas puppe feruntur aquas.
 Mirus amor iuvenum, quamvis abiire tot anni, 95
 In Scythia magnum nunc quoque nomen habet'.
 Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo,
 Laudarunt omnes facta piamque fidem.
 Scilicet hac etiam, qua nulla ferocior ora est,
 Nomen amicitiae barbara corda movet. 100
 Quid facere Ausonia geniti debetis in urbe,
 Cum tangant duros talia facta Getas?
 Adde, quod est animus semper tibi mitis, et altae
 Indicium mores nobilitatis habent,
 Quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor, 105

Quos Numa maternus non neget esse suos,
 Adiectique probent genetiva ad nomina Cottae,
 Si tu non esses, interitura domus.
 Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
 Conveniens istis moribus esse puta!

110

Ex epistulis Heroidum.

Penelopa do Uliksesa.

Hanc tua Penelope lento tibi mittit, Ulixē:
 Nil mi rescribas, at tamen ipse veni.
 Troia iacet certe Danaïs invisa puellis.
 Vix Priamus tanti totaque Troia fuit.
 O utinam tum, cum Lacedaemona classe petebat, 5
 Obrutus insanis esset adulter aquis!
 Quando ego non timui graviora pericula veris?
 Res est solliciti plena timoris amor.
 In te fingebam violentos Troas ituros;
 Nomine in Hectoreo pallida semper eram: 10
 Sive quis Antilochum narrabat ab Hectore victum,
 Antilochus nostri causa timoris erat;
 Sive Menoetiaden falsis cecidisse sub armis,
 Flebam successu posse carere dolos.
 Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam: 15
 Tlepolemi leto cura novata mea est.
 Denique quisquis erat castris iugulatus Achivis
 Frigidius glacie pectus amantis erat.
 Sed bene consuluit casto deus aequus amorī:
 Versa est in cineres sospite Troia viro. 20
 Argolici rediere duces, altaria fumant,
 Ponitur ad patrios barbara praeda deos.
 Grata ferunt nymphae pro salvis dona maritis:
 Illi vieta suis Troica fata canunt.
 Mirantur laetique senes trepidaeque puellae: 25
 Narrantis coniunx pendet ab ore viri.
 Atque aliquis posita monstrat fera proelia mensa
 Pingit et exiguo Pergama tota mero:

'Hac ibat Simois, hac est Sigeia tellus,
 Hic steterat Priami regia celsa senis. 30
 Illic Aeacides, illic tendebat Ulixes,
 Hic lacer admissos terruit Hector equos'.
 Rettulit et ferro Rhesumque Dolonaque caesos,
 Utque sit hic somno proditus, ille dolo.
 Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum, 35
 Thracia nocturno tangere castra dolo
 Totque simul mactare viros adiutus ab uno!
 At bene cautus eras et memor ante mei?
 Usque metu micuere sinus, dum victor amicum
 Dictus es Ismariis isse per agmen equis. 40
 Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
 Ilios et, murus quod fuit, esse solum:
 Si maneo, qualis Troia durante manebam,
 Virque mihi dempto fine carendus abest?
 Diruta sunt aliis, uni mihi Pergama restant, 45
 Incola captivo quae bove victor arat.
 Iam seges est, ubi Troia fuit, reseccandaque falce
 Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus;
 Semisepulta virum curvis feriuntur aratris
 Ossa, ruinosas occulit herba domos: 50
 Victor abes nec scire mihi, quae causa morandi,
 Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
 Quisquis ad haec vertit peregrinam litora puppem,
 Ille mihi de te multa rogatus abit:
 Quamque tibi reddat, si te modo viderit usquam, 55
 Traditur huic digitis charta novata meis.
 Nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arva,
 Misimus: incerta est fama remissa Pylo.
 Misimus et Sparten: Sparte quoque nescia veri.
 Quas habitas terras aut ubi lentus abes? 60
 Utilius starent etiam nunc moenia Phoebi:
 (Irascor votis heu levis ipsa meis!)
 Scirem, ubi pugnares, et tantum bella timerem
 Et mea cum multis iuncta querella foret.
 Quid timeam, ignoro; timeo tamen omnia demens 65
 Et patet in curas area lata meas.
 Quaecumque aequor habet, quaecumque pericula tellus,

Tum longae causas suspicor esse morae.
 Dulichii Samiique et, quos tulit alta Zacynthos,
 Turba ruunt in me luxuriosa proci 70
 Inque tua regnant nullis prohibentibus aula:
 Viscera nostra, tuae dilacerantur opes.
 Quid tibi Pisandrum Polybumque Medontaque dirum
 Eurymachique avidas Antinoique manus
 Atque alios referam, quos omnes turpiter absens 75
 Ipse tuo partis sanguine rebus alis?
 Irus egens pecorisque Melanthius actor edendi
 Ultimus accedunt in tua damna pudor.¹
 Tres sumus imbelles numero: sine viribus uxor
 Laërtesque senex Telemachusque puer. 80
 Ille per insidias paene est mihi nuper ademptus,
 Dum parat invitis omnibus ire Pylon.
 Di, precor, hoc iubeant, ut euntibus ordine fatis
 Ille meos oculos comprimat, ille tuos.
 Hoc faciunt custosque boum longaevaue nutrix, 85
 Tertius immundae cura fidelis harae.
 Sed neque Laërtes, ut qui sit inutilis armis,
 Hostibus in mediis regna tenere potest.
 Nec mihi sunt vires inimicos pellere tectis:
 Tu citius venias, portus et ara tuis! 90
 Est tibi sitque, precor, gnatus, qui mollibus annis
 In patrias artes erudiendus erat.
 Respice Laërten: ut iam sua lumina condas,
 Extremum fati sustinet ille diem.
 Certe ego, quae fueram te discedente puella, 95
 Protinus ut venias, facta videbor anus.
 Me pater Icarius viduo discedere lecto
 Cogit et immensas increpat usque moras.
 Increpet usque licet: tua sum, tua dicar oportet,
 Penelope coniunx semper Ulixis ero. 10

Słowniczek imion własnych.

(C. = Catullus, T. = Tibullus, P. = Propertius, O. = Ovidius, Tr. = Tristia, A. = Amores, eP. = ex Ponto, Aa. = Ars amatoria, Her. = epistulae Heroidum, adi. = adiectivum, adverb. = adverbium, fem. = femininum, plur. = pluralis, metonim. = metonimicznie).

A.

Accius L., rzymski tragik (170.—104. przed Chr.) O. A. I. 15.

Acheron, rzeka w świecie podziemnym P. III. 5.

Achilles, syn Peleusa i Tetydy, znany bohater grecki w wojnie trojańskiej P. II. 1. 3. III. 18. IV. 4. 11. O. A. III. 9. O. Tr. IV. 1. — adi. Achilleus O. Tr. I. 1.

Achivi, jedna z nazw Greków w czasie wojny trojańskiej P. III. 18. O. Her.

Acontius, młodzieniec z wyspy Keos. Zakochał się w Kidyppie, córce pewnego znakomitego Ateńczyka. Żeby ją pozyskać, rzucił w świątyni Artemidy na wyspie Delos złote jabłko z napisem: „Przysięgam przed Artemidą, że wyjdę za Akoncynusza“. Kidyppa podjęła przypadkiem to jabłko i odczytała napisane na niem słowa, a ponieważ każda przysięga, złożona w tej świątyni, musiała być dotrzymana, przeto oddała rękę Akoncynuszowi O. Tr. III. 10.

Actius, adi. do Actium, przylądka w Akarnanii, gdzie Oktawian zbudował Apollinowi świątynię za zwycięstwo nad Antoniuszem i Kleopatrą r. 31. przed Chr. P. II. 1. 34. IV. 6.

Adriaticum (mare), morze Adryatyckie, osławione jako bardzo burzliwe. Nazwa jego pochodzi od etruskiego miasta Adria, leżącego nad morzem na północ od ujścia rzeki Padu C. 4.

Aeacus, syn Jowisza i nimfy Eginy, ojciec Peleusa, dziadek Achillesa; po śmierci sędzia w świecie podziemnym P. IV. 11. — Aeacides, Achilles jako wnuk Eaka O. Her.

Aegaeae undae, morze Egejskie, nazwane tak od imienia króla Egeusa, który miał w niem utonąć, gdy zobaczył, że okręt Tezeusa wraca z Krety z czarnymi żaglami T. I. 3.

Aegeus, mityczny król ateński, ojciec Tezeusa C. 64.

Aegyptus, P. II. 1.; Aegyptia sistra, miedziane brzękadła, których używano przy oddawaniu czei egipskiej bogini Izydzie O. A. III. 9.

Aemilia ratis, okręt, na którym Emiliusz Paweł przywiózł do Rzymu rzeką Tybrem zdobycz, zabraną w wojnie z Perseusem, ostatnim królem macedońskim, w r. 168. przed Chr. P. III. 3.

Aeneas, syn Wenery i Anchizesa, brat Amora, praojciec rodu julijskiego, założył w Italii miasto Lawinium po długim tułactwie po rozmaitych krajach i morzach O. A. III. 9. P. II. 34. III. 4. — adi. Aeneius O. A. I. 15.

Aelio plectro, na sposób eolskiej (z wyspy Lesbos) poetki Safony P. II. 3.

Aesonides, P. I. 15. i Aesonius dux O. A. I. 15. Jazon, syn Ezona, króla Jolku w Tessalii, który zakochał się w królowej Hipsypili na wyspie Lemnos w drodze do Kolchidy, lecz potem ją porzucił i popłynął dalej po złote runo.

Afra regna, prowincja rzymska, utworzona z afrykańskich posiadłości Kartaginy P. IV. 11.

Agamemnon, syn Atreusa, naczelny wódz Greków w wojnie trojańskiej P. IV. 6.

Aganippeus, adi. do Aganippe, córki bożka rzeki Permessu, nimfy źródła na Helikonie P. II. 3.

Alba Longa, macierzyste miasto Rzymu, założone przez Julusa, syna Eneasza, od którego Oktawian wyprowadzał swój ród T. I. 7. P. III. 3. IV. 6.

Alcmaeoniae furiae: Alkmeon, syn argińskiego króla i wieszczka Amfiarausa, zabił swoją matkę Eryfilę, mszcząc się za śmierć ojca w wyprawie siedmiu przeciw Tebom, w której Amfiaraus wziął udział namówiony przez żonę. Za to zabójstwo ścigały Furye Alkmeona P. III. 5.

Alexandri urbs, Aleksandrya O. Tr. I. 2.

Alphenus, prawdopodobnie P. Alpheus Varus z miasta Kremony, uczony prawnik, konsul z r. 39. przed Chr. C. 30.

Alphesiboea, córka arkadyjskiego króla Fegeusa, żona Alkmeona, który ją później porzucił. Kiedy go zaś za to zabili bracia Alfezybei, ona zwróciła się przeciw nim i pozabijała ich, mszcząc się za śmierć męża P. I. 15.

Amastris, miasto nadmorskie w Paflagonii w Azji M. C. 4.

Amathusia, Venus od Amathus, miasta na połudn. wybrzeżu Cypru C. 68. O. A. III. 15.

Amor, syn Wenery i Jowisza, bożek miłości, miłość, pieśni miłosne T. I. 13. II. 1. 2. P. I. 1. 5. 7. 22. II. 3. 10. O. A. III. 15. plur.

Amphitryonides, Herkules, syn Alkmeny, żony tebańskiego króla Amfitryona C. 68.

Androgeon, syn Minosa, odniósł zwycięstwo we wszystkich zawodach w czasie uroczystości panatenejskich, lecz zginął wskutek zdrady. Za to zmusił Minos pokonanych w wojnie Ateńczyków do posyłania mu co roku po 7 młodzińców i 7

dziewcząt na pożarcie Minotaurusowi. Androgeona miał wskrzesić Asklepiusz P. II. 1. adi. Androgeonaeus C. 64.

Antilochus, syn Nestora, przyjaciel Achilleasa, zginął pod Troją z rąk Hektora O. Her.

Antinous, jeden z zalotników Penelopy O. Her.

Antius, C. 44., skądinąd nieznany, nazwany petitor, co może oznaczać albo ubiegającego się o urząd, albo oskarżyciela.

Antonius, M. tryumwir P. III. 9.

Aonium nemus, gaj Muz na Helikonie w Beocyi (Aonia) P. IV. 3.

Aoniae sorores, Muzy O. Tr. IV. 10.

Apelles, największy malarz grecki i wogóle starożytny z Kolofonu albo Efezu (356. — 308 przed Chr.). Najsławniejszym jego obrazem była Ἀφροδίτη ἀναδουμένη (wynurzająca się z piany morskiej). Ten obraz znajdował się w świątyni Eskulapa na wyspie Kos P. III. 9.

Apollo, syn Jowisza i Latony, urodzony na górze Cynthus na wyspie Delos, bóg muzyki, poezyi, śmierci, sztuki wieszczania i sztuki lekarskiej P. III. 9. IV. 6. O. A. I. 15. Tr. 1. 2. — adi. Apollineus O. Tr. III. 3.

Aquitani, mieszkańcy Akwitanii (południowo zachodniej Gallii), których powstanie w r. 27. przed Chr. zgniótł Messala T. I. 7. II. 1.

Arabes, mieszkańcy Arabii, która dostarczała Rzymianom wonnej żywicy T. II. 2. — adi. Arabius P. II. 3.

Arabia intacta, ze względu na bezskuteczną przeciw niej wyprawę namiestnika Egiptu Eliusa Gallusa w r. 23. przed Chr. P. II. 10.

Arar, rzeka, zwana dziś Saône, wpada do Rodanu koło Lionu T. I. 7.

Aratus z Soloe w Cylicyi, ur. ok. r. 270. przed Chr. Napisał poemat astronomiczny p. t. Φαινόμενα καὶ Διασημεία, który Cyccero przełożył wierszem na język łaciński O. A. I. 15.

Arcadius, adi. do Arcadia, krainy na Peloponezie P. I. 1.

Arcadius deus, bożek Pan, którego kochała dryada Pitys, przemieniona później w sosnę P. I. 18.

Argivi, jedna z nazw Greków w czasie wojny trojańskiej C. 68.— adi. 1) Argivus, P. I. 15. w znaczeniu lokalnem argijski. 2) Argolicus O. Tr. I. 1. Her. grecki ze względu na Agamemnona, naczelnego wodza Greków w wojnie trojańskiej, którego stolicą były Mikeny w Argolidzie.

Ariadna, córka Minosa, porzucona przez Tezeusa na wyspie Dii (według późniejszego podania na wyspie Naksos), skąd zabrał ją ze sobą Bakchus C. 64. P. II. 3.

Arionius, adi. do Arion, lutnisty i poety dytyrambicznego z Metymny na wyspie Lesbos, żyjącego w w. VI. przed Chr., którego ocalił od śmierci delfin, według podania (Herodot I. 23.)

zaniósłszy go na swym grzbiecie przez morze z Italii do Koryntu P. II. 26.

Arrius, bliżej nieznany, prawdopodobnie tensam Q. Arrius, o którym wspomina Cycero w Brut. 69. 242. C. 84.

Ascraeus, Hezyod, tak nazwany od miasta beockiego Ascera. Z jego dzieła „Ἑργα καὶ ἡμέραι“ korzystał Wergiliusz, pisząc swoje „Georgica“ P. II. 34. O. A. I. 15. — **Ascraeus fons**, źródło na Helikonie, u którego podnóża leżała Askra w Beocyi, ojczyzna poety Hezyoda P. II. 10.

Asia, Azya M., rzymska prowincya, utworzona z posiadłości królestwa pergameńskiego w r. 121. przed Chr. C. 46. 68. P. II. 3. O Tr. I. 2.

Assyrii odores, zam. Syrii. Wonne maści, kadzidla, wina i inne towary, które przychodziły z portów syryjskich do Rzymu przez Antyochię, nazywano bez różnicy syryjskimi lub assyryjskimi T. I. 3.

Atax, rzeka w Gallii Narboneńskiej, dziś Aude T. I. 7.

Atamanus, epirocki od plemienia Atamanów P. IV. 6.

Athenae, stolica Attyki C. 65. O. Tr. I. 2.

Atridae amor alter, miłość Agamemnona do branki Bryzeidy, gdyż pierwsza była do Klitemnestry P. III. 18.

Attalicae vestes, suknie, przetykane złotem, wynalazku Attalusa Filometora P. III. 18.

Augustus, zaszczytne imię Oktawiana od r. 27. przed Chr. P. II. 10. O. Tr. I. 2. **Augusta ratis** w bitwie pod Akcyum P. IV. 6. jest anachronizmem.

Aurora, (greck. Ἥως), córka Hiperyona, matka Memnona, żona Tytona, bogini zorzy porannej T. I. 3.

Ausonia, nazwa Italii od plemienia Ausones = Aurunci, mieszkającego w wielu okolicach Italii dolnej, zwłaszcza w Kampanii koło Massyku i Kales O. Tr. I. 3. — adi. **Ansonius** P. III. 4. IV. 4. O. Tr. IV. 10. I. 2. eP. III. 2.

Auster, wiatr południowy T. I. 1.

Avernus (Iacus). jezioro niedaleko Bajów w Kampanii, uważane z powodu przykrych wyziewów siarczanych w starożytności za wchód do świata podziemnego P. III. 18. O. A. III. 9.

B.

Bacchus, syn Jowisza i Semeli, bożek wina; metonim. wino T. I. 7. II. 1. IV. 6.

Baiae, nadmorskie miasto w Kampanii z ciepłymi źródłami, sławne w starożytności miejsce kąpielowe P. I. 11. III. 18.

Bassus, poeta jambiczny, przyjaciel Owidyusza O. Tr. IV. 10.

Battiades, poeta aleksandryjski Kallimach (patrz wstęp

str. X. XVI.) jako potomek Battusa, założyciela Cyreny C. 65. O. A. I. 15.

Bellerophonteus, adi. do Bellerophontes.

Bellerophonteus equus, skrzydlaty koń Pegaz, na którym Bellerofont zabił Chimajrę. Ten Pegaz miał powstać z krwi Gorgony Meduzy, zabitej przez Perseusa, a kiedy uderzył nogą o skałę, otworzyło się źródło Hippocrene P. III. 3.

Bessi, plemię trackie w górach Rhodope O. Tr. III. 10.

Bithyni, mieszkańcy Bitynii w półn.-zachod. Azji M. C. 31.

Bootes, poganiacz wołów, gwiazda w konstellacyi Wielkiego Niedźwiedzia P. III. 5.

Boreas, wiatr północny O. Tr. I. 2. III. 10.

Britannus, zamiast Britannicus, adi. do Britannia P. II. 1.

C.

Cadmi arx, założone przez Kadmusa Teby w Beocyi P. III. 9. Cadmeae Thebae P. I. 7.

Caecilius, poeta z Comum Novum. Pisał epylion (mały poemat epiczny) o bogini Cybeli, lecz nie wiadomo, czy go dokończył C. 35.

Caesar, C. Iulius C. 93. P. IV. 6.: pater Caesar; C. Iulius Caesar Octavianus Augustus P. II. 1. 31. III. 4. 9. 18. IV. 6. 11. O. Tr. 1. 2. III. 12.

Caesares = Tiberius, Germanicus, Drusus O. Tr. I. 2. — adi. Caesareus O. Tr. I. 1.

Caesius C. 14., poeta skądinąd nieznany, plur. = tacy poeci, jak Caesius.

Calamis z Aten żył ok. r. 460. przed Chr., rzeźbił posągi bogów i bohaterów z kości słoniowej, marmuru i kruszczu; sławne były również jego konie, rzeźbione z kruszczu P. III. 9.

Callimachus patrz wstęp str. X. XVI. P. II. 1. III. 9.

Calliope, Muza poezyi epickiej i wogóle Muza P. II. 1. III. 3. IV. 6., Calliopea P. III. 3.

Calvus, C. Licinius, poeta i mowca, przeciwnik w wymowie Cyclerona i Hortenzjusza, przyjaciel Katulla C. 14. P. II. 34. O. A. II. 9.

Calypso, córka Atlasa, nimfa na wyspie Ogigii P. I. 15. O. Her.

Camillus, P. III. 9. plur. = mężowie tacy, jak Kamillus.

Cannensis pugna, bitwa pod Kannami r. 216. przed Chr. P. III. 3.

Caphereus, przylądek na połudn. krańcu Eubei, gdzie rozbiła się flota grecka w powrocie z pod Troi O. Tr. I. 1.

Capitolia plur. P. IV. 1. O. Tr. I. 3.

Carnus, collect. zamiast plur. Carnutes, plemię gallickie, mieszkające między Sekwaną a Loarą z głównem miastem Cebanum (Orleans) T. I. 7.

Carthago, miasto na półn. wybrzeżu Afryki P. II. 1.

Castalia aqua, źródło na Parnasie w Focydzie O. A. I. 15., arbor Castalia P. III. 3.

Castor, syn Jowisza i Ledy, brat Polluksa C. 4. 68. P. II. 26.

Caucasea rupes, skała na Kaukazie, do której był przykuty Prometheus P. II. 1

Cecropia, gród Cekropsa Ateny C. 64.

Centaurica saxa. Na przodach okrętów wojennych Antoniusza pod Akcyum byli przedstawieni Centaurowie, rzucający skałami P. IV. 6.

Cepheus, adi etyopski od imienia etyopskiego króla Cefeusa P. IV. 6.

Cerberus, pies z trzema głowami, który miał strzedz wejścia do świata podziemnego T. I. 3. 7. P. III. 5. IV. 11.

Ceres, staroitalska bogini rolnictwa, grecka Δημήτηρ T. I. 1. II. 1.; metonim. zboże O. A. I. 15. — adi. Cerealis O. Tr. III. 12.

Cerinthus T. IV. 3. 4. prawdopodobnie pseudonim Kornutusa (T. II. 2.), przyjaciela Tybulla.

Charybdis, niebezpieczny wir w cieśninie sycylijskiej naprzeciw skały Scylli C. 64.

Chiron, syn Saturna i Filliry; Centaur, znawca sztuki lekarskiej, uzdrowił Fojniksa, wychowawcę Achillesa, którego oślepił własny ojciec Amintor P. II. 1.

Chius, adi. do Chios, wyspy na morzu Śródziemnem T. II. 1.

Cilices, mieszkańcy Cylicyi, krainy w połudn. stronie Azji M., naprzeciw Cypru T. I. 7. — adi. fem. Cilissa spica, szafran P. IV. 6

Cimbri, plemię germańskie, zwyciężone przez Maryusza P. II. 1.

Circaeus, adi. do Circe, córki Heliosa, czarownicy, która przybyła z Kolchidy do Lacyum i zamieszkała na przylądku Circei P. II. 1.

Claudius, M. Claudius Marcellus, który zdobył miasto Syrakuzy r. 212. przed Chr. P. III. 18

Claudia, córka Appiusza Klaudyusza Ślepego, Westalka. W r. 204. przed Chr. oczyściła się od zarzutu sprzeniewierzenia się swemu ślubowi w ten sposób, iż ciągnęła liną po Tybrze okręt z obrazem bogini Cybeli, który stanął w rzece i żadną miarą nie dawał się ruszyć. — Inna znów Westalka Emilia, z której nieostrożności zgasł święty ogień Westy, rzuciła w rozpacz swoją białą suknię na ognisko, żeby ukryć swoją winę, bogini zaś z litości nad nią sprawiła, że św. ogień zapłonął na nowo P. IV. 11.

Coeus, jeden z Tytanów, ojciec bogini Latony P. III. 9.

Colchis, Medea P. II. 1.

Comum Novum, miasto w Gallii przedalpejskiej nad Lago di Como (Lacus Larius) C. 35.

Cous, adi. do Cos, wyspy na morzu Egejskim. Słynne były w starożytności materye jedwabne z tej wyspy P. II. 1.

Corinna: 1) poetka z Tanagry w Beocyi ok. r. 500. przed Chr., szła w zawody o lepsze z Pindarem i odniosła nad nim w zawodach zwycięstwo. Z jej poezyi pozostały tylko nieznaczne fragmenty P. III. 3. 2) kobieta, opiewana przez Owidyusza w Amores O. Tr. IV. 10.

Cornelius, Nepos, znany historyk ok. r. 94. — 24. przed Chr., przyjaciel Cycerona, Attyka i Katulla, wspomniany w C. 1. jako autor III ksiąg pierwszej historii powszechnej Rzymian, zachowanej tylko w kilku fragmentach.

Cornelia, córka Korneliusza Scypiona i Skrybonii, drugiej żony Oktawiana Augusta, przedwcześnie zmarła żona L. Emiliusza Pawła Lepida, bratanica tryumwira P. IV. 11.

Cornutus, T. II. 2., przyjaciel Tybulla, patrz Cerinthus.

Cotta, M. Valerius Maximus, syn M. Waleryusza Messali Korwina, przyjaciel Owidyusza, poeta i mowca O. eP. III. 2.

Crassi: M. Licinius Crassus, tryumwir i syn jego Publiusz; polegli obaj w r. 53. przed Chr. w ucieczce z bitwy z Partami pod Carrhae P. II. 10. III. 4.; singul. tryumwir P. IV. 6.

Creșus, adi. do Creta P. II. 1.

Creta, wyspa na morzu Śródziemnem C. 64.

Croesus, znany król Lidyi P. III. 5. 18.

Cupido = Amor, bóg miłości C. 68. P. II. 1. O. A. I. 15.; plur. C. 3. — adi. Cupidineus O. Tr. IV. 10.

Curii fratres = Curiatii, znani trzej bracia albańscy, którzy walczyli z trzema braćmi rzymskimi Horacyuszami P. III. 3.

Cybele (Cybele), bogini frygijska, matka bogów, Magna mater Idaea, uważana za założycielkę i opiekunkę miast i przedstawiana z tego powodu z wieżą na głowie P. IV. 11.

Cyclades, wyspy na morzu Egejskim C. 4.

Cydnus, rzeka, przepływająca przez miasto Tarsus w Cylicyi T. I. 7.

Cylleneus, adi. do Cyllene, góry w Arkadyi, miejsca urodzenia Hermesa czyli rzymsk. Merkurego C. 68.

Cymothoë, jedna z córek morskiego bóstwa Nereusa P. II. 26.

Cynthus, Apollo, nazwany tak od góry Cynthus, miejsca swego urodzenia na wyspie Delos P. II. 34.

Cyrenaeus, adi. do Cyrene, miasta na półn. wschodniem wybrzeżu Afryki; a que Cyrenaea e, źródło natchnienia poety

Kallimacha, któremu Propercyusz oddawał cześć boską jako herosowi P. IV. 6.

Cytaine, Medea, urodzona w mieście Cytae (Κύτται) nad rzeką Phasis w Kolchidzie P. I. 1.

Cytorus, góra w pobliżu miasta Amastris w Paflagonii w Azji M. C. 4. — adi. Cytorius.

D.

Danai, jedna z nazw Greków w czasie wojny trojańskiej P. III. 9; Danai proles T. I. 3. i turba P. II. 31.: 49 córek króla Argos Danausa, które pozabijały swych mężów, za co musiały w podziemiu czerpać wodę do beczek bez dna.

Daphnis, imię pasterza w poezji idyllicznej P. II. 34.

Daulias, Prokna z Daulii w Focydzie, córka Pandyona, żona króla trackiego Tereusa. Zabiła razem ze swoją siostrą Filomelą swego syna Itysa (u Katulla Itylus) i podała Tereusowi przygotowaną z niego potrawę. Bogowie przemienili ją w słowika, jej siostrę w jaskółkę (podług późniejszego podania odwrotnie), a Tereusa w dudka C. 65.

Delia, bogini Diana, urodzona na wyspie Delos T. IV. 3.

Delos, wyspa na morzu Egejskiem, miejsce urodzenia Apollina i Diany P. IV. 6.

Dia, wysepka w pobliżu półn. wybrzeża Krety C. 64.

Diana, córka Jowisza i Latony, siostra Apollina, bogini łowów i księżyca T. IV. 3. O. eP. III. 2.

Dindymus, góra we Frygii, na której znajdowała się świątynia bogini Cybeli, patrz Caecilius C. 35.

Dolon, Trojańczyk; chciał uprowadzić konie Achillesa, lecz schwytyany został zabity przez Diomedesa i Odysseusa O. Aa. Her.

Domitius Marsus, poeta epigramatyczny z czasów Augusta Epigr. DM.

Doricus, dorycki; wogóle grecki P. IV. 6.

Dulichius Irus, żebrak z Dulichium, wyspy na połudn. wschód od Itaki P. III. 5., patrz Irus — Dulichii, mieszkańcy wyspy Dulichium O. Her.

E.

Elea palma, nagroda zwycięzców na igrzyskach w Olimpii, w krainie Elis — Pisatis nad rzeką Alpheus P. III. 9.

Elysia vallis O. A. III. 9. i Elysii campi T. I. 3. Epigr. DM. przybytek sprawiedliwych w świecie podziemnym.

Enceladus, jeden z Gigantów, który walczył przeciw Jowiszowi P. II. 1.

Ennius, Q. z Rudiae w Kalabryi (239. — 169. przed Chr.). Ojciec poezji rzymskiej P. III. 3. O. A. I. 15., autor 18 ksiąg *Annales*, t. j. historii Rzymu od początku aż do jego czasów, napisanej w heksametrach, z której zachowało się ledwie 600 wierszy; 4 ksiąg satyr, z których pozostały tylko nieznaczne fragmenty; tragedyi i komedyi według wzorów greckich i wierszy treści rozmaitej.

Eous, (Ἠώς), adi. do Eos = Aurora, wschodni T. II. 2. P. II. 3. IV. 6. O. A. I. 15.

Epidaurius (deus), Eskulap od miasta Epidaurus w Argolidzie z świątynią Eskulapa P. II. 1.

Erechtheus portus, Pireus, nazwany tak od imienia Erechtheusa, króla — praojca Ateńczyków C. 64.

Erinna, obok Safony i Korynny najsławniejsza poetka grecka z wyspy Telos. Żyła za czasów Aleksandra W. Umarła w 19. r. życia. Najsławniejsze jej dzieło „Ἠλεγκτική“ (wrzeciono) P. II. 3.

Erycina, przydomek Wenery od sławnej świątyni na górze Eryx na Sycylii C. 64. — Eryx O. A. III. 9.

Etruscus, adi. do Etruria P. I. 22. II. 1. III. 9.

Euadne, córka argiwskiego króla Ifisa, rzuciła się na stos swego męża Kapaneusa, zabitego piorunem, żeby przez śmierć połączyć się z nim napowrót P. I. 15.

Euboicus, adi. do Euboea O. Tr. I. 1.

Eumenides, eufemistyczna nazwa Erynii, u Rzymian Furi; mścicielki zbrodni (Megaera, Alecto, Tisiphone) C. 64. P. IV. 11.

Euphrates, rzeka w Mezopotamii, granica państwa rzymskiego od strony Partów P. II. 10. III. 4. IV. 6.

Europa, C. 68. P. II. 3.

Eurotas, rzeka w Lakonii koło Sparty C. 64.

Eurus, wiatr połudn. wschodni C. 4. P. III. 5. O. Tr. I. 2.

Eurymachus, jeden z zalotników Penelopy O. Her.

Euxinum mare O. Tr. IV. 10.; aquae Euxinae O. eP III. 2. morze Czarne.

F.

Fabius, Q. Fabius Maximus Verrucosus Cunctator, bohater z czasów II. wojny punickiej P. III. 3.

Falernus (ager), pole w Kampanii, słynne w starożytności z wybornego wina T. II. 1. P. IV. 6.

G.

Galaesus, dziś Galaso, rzeka w Italii dolnej, wpada do morza koło Tarentu P. II. 34.

Gallus Corn., elegik rzymski, patrz wstęp str. XI. P. I. 5. III. 34. O. Tr. IV. 10. O. A. I. 15.

Galli, Gallowie, którzy pod dowództwem Brennusa napadli na Delfy w r. 278. przed Chr. P. II. 31.

Garonna, rzeka między Akwitanią a Gallią celtycką T. I. 7.

Germania O. Tr. III. 12.

Getae, plemię trackie, mieszkające niegdyś nad brzegami Istru (dolnego Dunaju) w dzisiejszej Rumunii i Bułgarii O. Tr. IV. 10. III. 3. 10. IV. 6. eP. III. 2. 10.; adi. *Geticus* O. Tr. III. 12. eP. III. 2.; adverb. *Getice* O. eP. III. 2.

Glaucus, rybak beocki, przemieniony w wieszczonego bożka morskiego P. II. 26.

Gnosius, adi. de Gnosus, miasta na północnem wybrzeżu Krety C. 64.

Golgi, osada Sykionczyków na Cyprze, gdzie oddawano cześć Wenerze C. 64.

Gorgoneus (Iacus) = Hippocrene, patrz Bellerophonteus P. III. 3.

Gortynius, adi. do Gortys albo Gortyna, miasta na wyspie Krecie C. 64.

Graecus O. Tr. III. 12. i Graius, grecki; Grai, Grecy C. 68. P. II. 34. III. 9. O. eP. III. 2.

H.

Haemonius, tessalski. Haemonium hospitium, gościna Jazona, który pochodził z Jolku w Tessalii, zwanej dawniej Haemonia P. I. 15. — Haemonia cuspis, dzida Achillesa, którego ojczyzną była Ftia w Tessalii P. II. 1. — Haemonii equi, konie Achillesa O. Aa.

Hannibal, znany bohater kartagiński P. III. 3.

Hebe, córka Jowisza i Hery, żona Herkulesa; bogini wiecznej młodości; nalewa bogom nektar C. 68.

Hector, syn Pryama i Hekuby, największy bohater trojański O. Her. — adi. Hectoreus, trojański P. IV. 6. a O. Her. w znaczeniu dosłownem.

Helena, córka Jowisza i Ledy, siostra Dioskurów, żona Manelausa, uprowadzona przez Parysa C. 68. P. II. 1. 3. 34.

Helicon, pasmo górskie w Beocyi, poświęcone Apollinowi i Muzom P. II. 10. III. 3. 5. O. Tr. IV. 10.

Helle, córka Atamasa i Nefeli; uciekła od swojej macochy Inony ze swoim bratem Fryksosem na branie ze złotem runem, lecz utonęła w nazwanej od jej imienia cieśninie morskiej P. II. 26. O. Tr. III. 12.

Herculeus, adi. do Hercules. — Herkules, syn Jowisza i Alkmeny, miał zbudować groblę, która zamykała jezioro Lukryńskie koło Bajów P. I. 11. III. 18.

Hesperus, - Noctifer, zorza wieczorna C. 62. — adi. Hesperius, zachodni, plur. mieszkańcy Zachodu P. II. 3. O. A. I. 15.

Hiberus, adi. do Hiberia - Hiszpania C. 64. P. II. 3.; plur. mieszkańcy Hiszpanii C. 9.

Hister, tracka i grecka nazwa dolnego Dunaju. U Rzymian nazywał się górny Dunaj, a później i dolny Danuvius O. Tr. IV. 10. III. 10. 12. O. eP. III. 2.

Homerus, P. I. 7. II. 1.

Horatius, Q. Horatius Flaccus, największy liryk rzymski (65. — 8. przed Chr.) O. Tr. IV. 10.

Horatia pila, zam. Horatiana p., włącznie trzech braci Horacyuszów, znanych z wojny króla rzymskiego Tullusa Hostylusza przeciw Albańczykom P. III. 3.

Hortensius Hortalus C. 65. patrz wstęp stron. XIII.

Hylaeus, Centaur, który razem z Milanionem starał się o rękę córki Jazosa Atalanty i zranił go maczugą P. I. 1.

Hymen, **Hymenaeus**, bóg małżeństwa, pieśń weselna C. 62. P. IV. 4

Hypsipyle, królowa państwa niewieściego na wyspie Lemnos, która przyjęła gościnnie Jazona, a ten ją potem porzucił i popłynął dalej po złote runo P. I. 15.

I.

Iacchus, przydomek Bakchusa C. 64.

Iasis, Atalanta, żona Milaniona P. I. 1. — patrz Hylaeus i Milanion P. I. 1.

Iason, syn króla Jolku Ezona, który z rozkazu swego wuja Peliasa przywiózł złote runo z Kolchidy P. II. 34.

Icarius, ojciec Penelopy O. Her.

Icarus, syn Dedala. utonął w morza po stopieniu się wosku, którym były przyklejone jego skrzydła. Od jego imienia, a raczej od wyspy Ikaros otrzymała nazwę część morza Egejskiego między wyspami Chios a Kos O. Tr. I. 1

Idalium, miasto na Cyprze, gdzie oddawano cześć Wenerze C. 64. — Idalium astrum, gwiazda Wenery P. IV. 6.

Ide, góra we Frygii, dziś Kas-dag O. A. I. 15.

Idomeneus, genet. eos, syn Deukaliona, wnuk Minosa (anarchronizm), pochowany w mieście Gnosos, w którym oddawano mu cześć jako herosowi C. 64.

Ilias: 1) epopea Homera P. II. 1. P. II. 34.

Ilios, Troja O. Her. — adi. Iliacus C. 68. P. IV. 4.

Indi, mieszkańcy Iudyi T. II. 2. P. III. 4. — **Inda be-lu a**, słon O. Tr. IV. 6.

Iolciacus, adi. do Iolcus, miasta w Tessalii nad cieśniną Pagazyjską, ojczyzny Jazona P. II. 1

Ionii fluctus C. 84. *Ioniae aquae*, morze Jońskie P. IV. 6. między Grecją, Italią i Sycylią.

Iphigenia, córka Agamemnona i Klitemnestry. siostra Orestesa, przeniesiona przez Artemidę do Tauridy, gdzie była kapłanką tej bogini O. eP. III. 2.

Irus, żebrak, o którym opowiada Homer w ks. XVIII. Odyssei. Jak wogóle Krezus oznaczał w starożytności największego bogacza, tak znowu Irus największego nędzarza P. III. 5. O. Her.

Isis, bogini egipska, żona Ozirisa, której oddawano cześć w Rzymie od czasów Sulli T. I. 3.

Ismarius, adi. do Ismarus, góry i miasta w Tracyi, tracki O. A. III. 9. Her.

Italia P. I. 22. O Tr. III. 12.

Itali, mieszkańcy Italii, Rzymianie C. 1.

Ithacus, mieszkaniec Itaki, Odysseus P. I. 15. O. eP. I. 3.

Itonus, góra koło ftyockich Teb w Tessalii, gdzie znajdowała się sławna świątynia Ateny C. 64.

Itylus C. 65., patrz Daulias.

Iugurtha, król Numidy, pokonany przez Maryusza w r. 105. przed Chr., wprowadzony w czasie jego tryumfu do Rzymu i tam uduszony P. III. 5. IV. 6.

Iulus, syn Eneasza i Lawinii, praojciec rodu julijskiego O. A. III. 9. — adi. Iuleus i Iulius, należący do Augusta P. IV. 6.

Iuno, córka Saturna i Rei, siostra i żona Jowisza, królowa bogów, opiekunka małżeństw T. I. 3.

Iuppiter, syn Saturna i Rei, najwyższy bóg olimpijski, ojciec bogów i ludzi C. 1. 70. 72. T. I. 3. P. II. 1. III. 9. IV. 4. O. Tr. I. 1. 3. Iuppiter secundus (*Ζεὺς ὀρθιος*), wiatr pomyślny C. 4. — Iuppiter pluuius (*Ζεὺς ὕετιος*, *ἔμβριος*) T. I. 7. — Iuppiter Latius, opiekun państwa rzymskiego, któremu w czasie tryumfu składano ofiary na Kapitolu ze zdobyczy wojennej P. III. 4 O Tr III. 12.

Ixion, król Lapitów w Tessalii, za obrazę Junony wpleciony w świecie podziemnym w koło, wciąż się obracające T. I. 3. P. IV. 11.

Ixionides, Piryteus, syn Iksyona, przyjaciel Tezeusa, z którym chodził do świata podziemnego po Perzefonę. P. II. 1.

L.

Lacedaemon, Sparta O. Her.

Laërtes, ojciec Odysseusa O. Her.

Laodamia, córka Akastusa, żona Protezylaosa, króla Filaki w Tessalii, który poległ pierwszy z bohaterów greckich pod Troją z rąk Hektora C. 68.

Lar, plur. Lares, bóstwa opiekuńcze domów, rodzin i całego państwa rzymskiego; metonim. dom T. I. 1. 10. II. 1. P. III. 3.

Larium litus = lacus Larius, dziś Lago di Como C. 35.

Latinus P. IV. 6 O. Tr. III. 12. i **Latius** P. III. 4., adi. do Latium, latyński, rzymski.

Lavinus, adi. do Lavinium, miasta, założonego przez Eneasa na cześć jego żony Lawinii P. II. 34.

Leandros, młodzieniec z Abydos nad Hellespontem, w którym utonął O. Tr. III. 10.

Lepidus: 1) mąż Kornelii, patrz Cornelia, 2) syn pierwszego P. IV. 11.

Lethaeus, adi. do Lethe (λήθη = zapomnienie), rzeki w świecie podziemnym, z której zmarli pili zapomnienie życia ziemskiego C. 65. T. I. 3.

Leucadia, kobieta, opiewana przez epickiego i elegijnego poetę P. Terencyusza Warrona z Ataksu (Atacinus) P. II. 34.

Leucothea, córka Kadmusa Ino, macocha Helli i Fryksosa. Prześladowana przez swego męża Atamasa rzuciła się w szale w morze i została przemieniona w boginię morską pod imieniem Leukotei P. II. 26.

Libones Scribonii, znakomity ród rzymski, z którego pochodziła Skrybonia, druga żona Augusta, matka Kornelii, przedwcześnie zmarłej żony L. Emiliusza Pawła Lepida P. IV. 11.

Libuus lacus, jezioro Garda C. 31.

Libycus, adi. do Libya, półn. — wschodniej Afryki P. II. 31. O. Tr. I. 3.

Licinius C. 50. patrz Calvus.

Liger, rzeka w Gallii, dziś Loire T. I. 7.

Linos, syn Apollina. Apollo, opłakując jego śmierć. miał wołać: 'Αἶ Λίνος'. Stąd słowo αἶλινος było refrainem pieśni żałobnej na przedwczesną śmierć młodzieńca, pod którego obrazem opłakiwano zamieranie przyrody. Także sama ta pieśń nazywała się αἶλινος (aelinos) O. A. III. 9.

Lucifer, syn Aurory i Ceyksa, dzień T. I. 3. O. Tr. IV. 10.

Lucretius, T. Lucretius Carus (98. — 55. przed Chr.), autor dydaktycznego poematu „De rerum natura“, w którym przedstawił poglądy na świat filozofa greckiego Epikura O. A. I. 15.

Lucrinus (Iacus), jezioro Lukryńskie koło Bajów w Kampanii było oddzielone od morza groblą długą na 8 stadyów, zbudowaną według podania przez Herkulesa. Augustus kazał tę groblę przekopać w r. 37. przed Chr. przy zakładaniu Portus Iulius albo Misenus P. I. 11.

Lyaeus, przydomek Bakchusa P. III. 5. O. A. III. 15.

Lycius, adi. do Lycia, kraju w połudn. stronie Azji M. między Karyą a Pamfilią O. Her.

Lycoris, Volunnia, na scenie znana pod imieniem Cytheris, kobieta, opiewana przez elegika Korn. Gallusa P. II 34. O A. I. 15.

Lydus, adi. do Lydia, mieszkaniec Lidy, Krezus P. III. 15.

Lyrnesis, Bryzeida, Hippodamea, żona Minesa, zabitego przez Achillesa wraz z jego braćmi po zdobyciu Lyrnessos O Tr. IV. I.

Lysippus, sławny rzeźbiarz grecki z czasów Aleksandra W Zeus z Otrikoli miał być jego dziełem P. III. 9.

M.

Macer, Aemilius Macer Veronensis umarł w r. 16. po Chr. Napisał poematy dydaktyczne „Ornithogonia“ i „Theriaca“, t. j. o ptakach i o ukąszeniu przez jadowite węże i o pomocnych przeciw temu ziołach. Z dzieł jego pozostały tylko fragmenty O Tr. IV. 10.

Machaon, syn Asklepiusza, sławny lekarz grecki w czasie wojny trojańskiej P. II. 1.

Maecenas, C. Cilnius (70. — 8. przed Chr.), potomek dawnych królów etruskich; w Rzymie należał do stanu rzyckiego; serdeczny przyjaciel Oktawiana; opiekun poetów, podobnie jak Messala. Do jego kółka należeli między innymi poetami Horatius, Vergilius i Propertius P. II. 1. III. 9.

Maeonides, Homer, który miał pochodzić ze Smyrny w Lidyi, zwanej dawniej Maeonia O. Tr. IV. 10. I. 1. A. I. 15. III. 9.

Maeotis ora, wybrzeże morza Azowskiego O. eP. III. 2. — adi. Maeoticus P. II. 3.

Malia lympha, gorące źródło przy wejściu do Termopil koło cieśniny malijskiej C. 68.

Manes, duchy zmarłych, którym oddawano cześć pod imieniem Dii Manes O. Tr. IV. 10.

Manius Allius, przyjaciel Katulla, w którego domu poeta schodził się z Lesbią C. 68.

Mantua, miasto w Gallii zapadańskiej niedaleko Andes, miejsca urodzenia Wergiliusza O. A. III. 15.

M. Tullius Cicero, największy mowca rzymski (106. — 43. przed Chr.) C. 49.

Marius C., pogromca Jugurty, króla Numidy, Cymbrów i Teutonów P. II. 1. III. 5. — adi. Marianus P. III. 3.

Mars, syn Jowisza i Junony, bóg wojny; metonim wojna T. I. 10. P. III. 3. 4. — adi. Martius T. I. 1. O. Tr. III. 7.

Medi, Partowie, którzy zajmowali znaczną część dawnego państwa medyjsko — perskiego P. III. 9.

Medon, herold zalotników Penelopy O. Her.

Melanthius, pasterz kóz Odysseusa O. Her.

Memnon, syn bogini Eos i Tytona, król Etyopii, który walczył po stronie Trojańczyków; zginął z rąk Achillesa O. A. III. 9.

Memphites bos, wół Apis, któremu Egipcjanie oddawali cześć w mieście Memphis T. I. 7.

Menelaus, syn Atreusa, brat Agamemnona, mąż Heleny, król Sparty P. II. 3.

Menoetiades, Patroklos, syn Menojtiosa P. II. 1. O. Her.

Mentor, sławny rzeźbiarz grecki z IV. w. przed Chr.; rzeźbił bardzo piękne puhary do picia P. III. 9.

Meroë, wyspa na rzece Nilu w Etyopii, W r. 22. przed Chr. wpadła królowa z Meroe Kandaka do Egiptu, lecz odparł ją Petroniusz, namiestnik rzymski P. IV. 6.

Messala, M. Valerius Messala Corvinus (64. przed Chr. — 8. po Chr.), sławny wódz i mowca; walczył pod Philippi po stronie Brutusa i Kassjusza, potem połączył się z Antoniuszem, a wkońcu przeszedł na stronę Oktawiana. Pod Akcyum dowodził flotą, a potem został wysłany celem uporządkowania stosunków na Wschód. W Gallii odniósł sławne zwycięstwo nad Akwitańczykami nad rzeką Atax w r. 28. przed Chr., za co odbył tryumf w r. 27. Opiekował się poetami i uczonymi, jak Mecenaz. Do jego kółka poetów należał Tybullus T. I. 1. 3. 7.

Mettus, Mettius Fuffetius, wódz albański, rozdarty kołmi za zdradę na rozkaz króla rzymskiego Tullusa Hostyliusza O. Tr. I. 3.

Milanion, Arkadyjczyk, patrz Iasis P. I. 1.

Minerva, greck. Παλλάς 'Αθήνη, córka Jowisza, bogini wojny, mądrości i sztuk O. Tr. IV. 10. I. 2; metonim. robota tkacka P. II. 1.

Minois: 1) córka Minosa Aryadna C. 64., 2) adi. fem. do Minos P. IV. 11.

Minos, syn Jowisza i Europy, brat Radamantysa, król Krety, po śmierci sędzia w świecie podziemnym C. 64.

Minotaurus, potwór z głową woła, syn żony Minosa Pa-zyfaí C. 64.

Misena plur. u poetów, przylądek, miasto i port rzymskiej floty wojennej koło Bajów w Kampanii P. I. 11.

Misenus, trębacz na flocie Eneasza. Za współzawodnictwo z bożkiem morskim Trytonem został porwany przez niego i zatopiony w morzu; pochowany w Misenum P. III. 18.

Mopsopius, attycki od imienia mitycznego króla Mopsopusa T. I. 7.

Mulciber = Vulcanus (greck. Ἡφαίστος) jako miękczący, topiący żelazo O Tr. I. 2.

Musae, boginie poezyi, śpiewu, tańcu i nauk; metonim. poezya, natchnienie poetyckie C. 68. P. II. 10. IV. 6. O. Tr. IV. 10. A. III. 15. Tr. IV. 1.

Mutina, dziś Modena, miasto w Gallii przedalpejskiej, pamiętne bitwą w r. 43. przed Chr., w której polegli konsulowie Hircysz i Pansa P. II. 1.

Mygdonius, adi. do Mygdonia = Frygii, nazwanej tak od plemienia Migdonów lub starożytnego króla Migdona: w niej miał być wynaleziony flet P. IV. 6.

Myron, rzeźbiarz grecki z Eleuter w Beocyi, żyjący ok. r. 480. przed Chr.; sławne były jego wizerunki zwierząt, rzeźbione z kruszcu P. II. 31.

Mys, genet. Myos, rzeźbiarz grecki współczesny z Fidyszem; sławne były jego srebrne puchary z liśćmi akantusu P. III. 9.

Mysus (iuvenis): Telephus, król Mizyi w Azji M., zraniony przez Achillesa, mógł być uleczony według słów wyroczni tą samą dzidą, którą otrzymał ranę. I rzeczywiście Achilles uzdrowił go P. II. 1.

N.

Naso, P. Ovidius O. Tr. III. 3. 10. 12.

Neleus, adi. do Neleus, ojca Nestora O. Her.

Nemesis: 1) bogini sprawiedliwości i zemsty C. 50., 2) kobieta kochana przez Tybulla O. A. III. 9.

Neptunus, syn Saturna i Rei, brat Jowisza, bóg morza; metonim. morze P. II. 26. O. Tr. I. 2. C. 31. — adi. Neptunius P. III. 9.; moenia, mury trojańskie, zbudowane przez Neptuna.

Nereus, bożek morski, syn Pontusa i Dorydy P. III. 18. IV. 6.; ojciec 50-ciu córek, zwanych Nereides P. II. 26.

- Nesae**, córka bożka morskiego Nereusa P. II. 26.
Nestor, bohater grecki w wojnie trojańskiej O. Her.
Nicaea, miasto w Bitynii nad jeziorem Ascanius C. 46.
Nilus, rzeka w Egipcie T. I. 7. P. II. 1. IV. 6.; zamiast mieszkańców kraju O. Tr. I. 2.
Nireus, syn Charopusa i Aglai, Grek po Achillesie pod Troją najpiękniejszy P. III. 18.
Noctifer=Hesperus, gwiazda wieczorna C. 62.
Notus, wiatr południowy, przynoszący burzę i deszcz P. IV. 6. O. Tr. I. 2.
Numa, następca Romulusa, praojciec rodu Aureliuszów O. eP. III. 2.
Numantinus, adi. do Numantia, miasta w Hiszpanii, pamiętnego wojną z Rzymianami (143.—133. przed Chr.), zdobytego przez P. Korn. Scypiona Afrykańskiego Młodszego P. IV. 11.
Nysigenae Sileni, Sylenowie, pochodzący z Nizy w Indyi, towarzysze Bakchusa C. 64.

O.

- Oceanus** P. IV. 4. Oceanus Santonicus, część Oceanu Atlantyckiego, która przypierała do kraju Santonów na północ od ujścia Garonny T. I. 7.
Odrysius dux, wódz tracki Rhesus, którego zabił Diomedes, a Odysseus zabrał jego konie, do których były przywiązane losy Troi O. Aa.
Oedipus, król tebański, syn Lajosa i Jokasty, z którą ożenił się po zabiciu ojca O. Tr. I. 1.
Oetaeus, adi. do Oeta, pasma górskiego w południowej Tessalii C. 68.
Olympus, góra na granicy Macedonii i Tessalii, siedziba bogów, niebo C. 62. P. II. 1.
Orcus, świat podziemny C. 3.
Orestes, syn Agamemnona i Klitemnestry, który zabił swoją matkę z zemsty za śmierć ojca O. eP. III. 2.
Oromedon, król Gigantów, którego Zeus zabił piorunem P. III. 9.
Orpheus, mityczny śpiewak z Tracji, syn Apollina i Kalliope, mąż Eurydyki O. A. III. 9 Tr. IV. 1.
Ortygia, dawna nazwa wyspy Delos, tudzież wyspa koło Syrakuz P. II. 31.
Osiris, mąż Izidy, egipski bóg słońca, uprawy roli i winnej macicy; Grecy identyfikowali go ze swym Dionizosem. Wierzono, że duch jego żyje w wole Apisie T. I. 7.
Ossa, góra we wschodniej Tessalii P. II. 1.

P.

Pactolus, rzeka, wypływająca z lidyjskiej góry Tmolus; miała w swoim korycie złoty piasek P. III. 18.

Paelignus, adi. do Paeligni, plemienia italskiego w Samnium na wschód od Rzymu O. A. III. 15.

Palaestinus, adi. do Palaestina, którą, jak i dziś, zaliczano do Syrii T. I. 7.

Palatia, wzgórze palatyńskie, gdzie była pierwsza osada Rzymu P. III. 9. — adi. Palatinus P. IV. 6.

Pales, bóstwo pasterzy, opiekun pierwszej osady na Palatynie. Na jego cześć obchodzono Palilia (Parilia) P. IV. 4. dnia 21. kwietnia, który to dzień uchodził za rocznicę założenia Rzymu. W to święto oczyszczano stajnie, bydło i pasterzy T. I. 1.

Pallas, Atena P. IV. 4. O. Tr. I. 2. — adi. Palladius P. III. 9.

Pan Tegaeus, syn Merkurego, bożek pasterzy, pól i lasów, któremu oddawano cześć osobliwszą w arkadyjskim mieście Tegei P. III. 3.

Pandion, król ateński, ojciec Filomeli i Prokny O. e P. I. 3.

Parcae, boginie losu (Clotho, Lachesis, Atropos) C. 68. T. I. 7. P. III. 5. IV. 11.

Paris, syn Pryama. Uprowadzeniem Heleny dał powód do wojny trojańskiej P. II. 3.

Parnasus, góra w Focydzie; u jej podnóża leżały starożytne Delfy, a na niej znajdowało się źródło Kastalia P. II. 31.

Parrhasis, Kallisto z Parrazyi w Arkadyi, towarzysza Diany. Jowisz przemienił ją w gwiazdę, zwaną Wielkim Niedźwiedziem O. Tr. I. 3.

Parrhasius, malarz grecki z Efezu ok. r. 400. przed Chr.; malował mniejsze obrazy z przyrody P. III. 9.

Parthenius, adi. do Parthenion, góry na granicy Arkadyi i Argolidy P. I. 1.

Parthi, plemię scytyjskie na południe od morza Kaspijskiego, sławni łucznicy. Utworzyli oni w III. w. przed Chr. w Iranie potężne królestwo, od strony zachodniej aż po Eufrat, groźne dla sąsiadów, a nawet dla Rzymian. Królowie ich uważali się za następców królów perskich. Pamiętna przeciw nim wyprawa tryumwira Krassusa skończyła się jego klęską pod Carrhae w r. 53. przed Chr. Poeci epoki Augusta wspominają o nich często P. II. 10. III. 4. IV. 6.

Paullus: 1) mąż Kornelii, pasierbicy Augusta, 2) jego syn P. IV. 11.

Pelion, góra w Tessalii P. II. 1.

Pelopeus, nazywa się Agamemnon jako wnuk Pelopsa P. IV. 6.

Pelusum, miasto w dolnym Egipcie; *castra Pelusi*, obóz, wojsko Kleopatry P. III. 9.

Penates, bóstwa opiekuńcze domów i państwa rzymskiego C. 9. O. Tr. I. 3.

Penelope, żona Odysseusa O. Her.

Pergama, zamek trojański P. II. 1. 3. III. 9. O. Aa. Her.

Permessus, rzeka w Beocyi, płynąca z Helikonu do jeziora Kopais P. II. 10.

Perrhaebus, tessalski, adi. do Perrhaebia, obszaru w Tessalii, zamieszkanego przez Perrebów P. III. 5.

Perseus, ostatni król macedoński, pokonany w r. 168. przed Chr. przez Emiliusza Pawła pod Pydną; uważał się za potomka Achillesa P. IV. II.

Perusinus, adi. do Perusia, dziś Perugia, starożytnego miasta w Etruryi, spalonego w r. 41. przed Chr. w tak zwanej wojnie peruzyńskiej P. I. 22.

Phaeacia, Korcyra, kraj Feaków, u Homera Scherya T. I. 3. O. A. III. 9.

Phaedra, żona Tezeusa; podała swemu pasierbowi Hipolitowi czarodziejski napój, żeby pozyskać jego miłość, lecz bezskutecznie P. II. 1.

Phaëton, syn Heliosa i Klimeny, kierował nieszczęśliwie po niebie koniami swego ojca O. Tr. I. 1.

Pharus, wieża z latarnią morską na wyspie tejsamej nazwy koło Aleksandryi, zbudowana przez Ptolomeusa Filometora P. II. 1. — adi. **Pharius**, aleksandryjski T. I. 3.

Pheneus, miasto w Arkadyi C. 68.

Phidias (Iuppiter), sławny posąg Jowisza w Olimpii, rzeźbiony z chryzelefantyny przez Fidyasza, najsławniejszego rzeźbiarza greckiego z czasów Peryklesa P. III. 9.

Philetaeus, adi. do Philetas, poety greckiego z wyspy Kos około r. 300. przed Chr. P. III. 3. IV. 6.

Philippi, miasto w Macedonii, pamiętne bitwą Oktawiana i Antoniusza z Brutusem i Kassyuszem r. 42. przed Chr. P. II. 1.

Phillyrides, syn Filliry P. II. 1., patrz Chiron.

Philoctetes, syn Pojasa, bohater grecki pod Troją; jemu oddał Herkules swój łuk, bez którego nie można było zdobyć Troi. Odysseus i Neoptolem, syn Achillesa, sprowadzili go z wyspy Lemnos pod Troję, gdzie Machaon wyleczył jego ranę, z powodu której Grecy porzucili go na tej wyspie P. II. 1.

Phineus, król tracki; oślepił swoich synów z pierwszego małżeństwa, za co bogowie ukarali go tak, iż obrzydliwe Harpie, ptaki z głowami niewieściami, pożerały lub zanieczyszczały mu wszelkie potrawy. Od tego nieszczęścia uwolnili go synowie Boreasza w czasie wyprawy Argonautów P. III. 5.

Phlegraeus, adi. do Phlegra, okolicy wulkanicznej na pół-

wyspie chalcydyskim (τὰ Φλεγραια πεδία = pola spalone) P. II. 1. III. 9.

Phoebe, Diana, siostra Febusa Apollina O. e. P. III. 2.

Phoebi consors, bogini tauryjska (Krym), którą Grecy porównywali ze swoją Artemidą (Ταυροπόλος). Tauryjczycy składali jej ofiary z ludzi O. eP. III. 2.

Phoebus, przydomek Apollina T. IV. 4. P. II. 31. 34. III. 3. IV. 6.

Phoebi moenia, mury trojańskie, zbudowane przez Apollina i Pozejdona O. Her.

Phoenix, syn Amintora, oślepiiony i wypędzony przez ojca uciekł do Peleusa, u którego był wychowawcą Achillesa, a nawet towarzyszył mu w wyprawie pod Troję. Oczy jego wyleczył Centaur Chiron P. II. 1.

Phrygius, adi. do Phrygia, frygijski T. II. 1.; Phrygii campi, pola Bitynii C. 46.; **Phrygii avi**, trojańscy przodkowie Augusta, członka rodu julijskiego, wyprowadzającego swój początek od Eneasza P. II. 1.; **Phrygius sanguis**, krew trojańska O. Her.

Pierides, Muzy, nazwane tak od imienia swej ojczyzny Pieryi w Macedonii albo góry Pieros w Tessalii P. II. 10.; Pieriae aquae, źródła Muz (Aganippe, Hippocrene, Castalia) O. A. III. 9.

Pindus, pasmo górskie między Tessalią a Epirem P. III. 5.

Piraeus, port ateński C. 64.

Pisaeus, olimpijski, adi. do Pisa, miasta w Elidzie, w pobliżu którego odbywały się sławne igrzyska olimpijskie O. Tr. IV. 10.

Pisander, jeden z zalotników Penelopy O. Her.

Pleiades, 7 córek Atlasa i Plejony, konstellacja gwiazd na północnej stronie nieba P. III. 5.

Poenus, punicki, numidyjski P. II. 31.: columnae z szarego marmuru numidyjskiego z czerwonymi żyłami; wogóle afrykański O. Tr. IV. 6.

Pollux, brat Kastora, syn Jowisza i Ledy C. 68.

Polybus, jeden z zalotników Penelopy O. Her.

Ponticus, poeta epicki (heroo clarus O. Tr. IV. 10.), napisał epopeę Thebais na wzór greckiego poety Antimacha; przyjaciel Propercyusza P. I. 7.

Ponticus sinus, morze Czarne C. 4. Pontica terra O. Tr. I. 2.

Pontus, morze Czarne O. Tr. I. 2. III. 12. IV. 1. eP. III. 2.

Praxiteles, rzeźbiarz grecki z Aten ok. r. 364.—340. przed Chr.; rzeźbił na pentelickim marmurze i to przedewszystkiem postacie Afrodyty, Erosa i Dionizosa; osobliwie sławna była jego Wenus z Knidos P. III. 9.

Priamus, syn Laomedonta, ostatni król trojański P. II. 3. O. Her.

Priapus, bożek pól, sadów i ogrodów. Jego posąжки stawiano w ogrodach dla odstraszenia ptactwa i złodziei T. I. 1

Prometeusz, syn Japeta, brat Epimeteusa, ojciec Deukaliona, był przykuty do skały na Kaukazie za kradzież ognia z nieba. Dopiero Herkules odpędził sępa, który wygryzał mu wątrobę, i tym sposobem uwolnił go od męczarni P. II. 1. III. 5.

Propontis, dzisiejsze morze Marmora C. 4. O. Tr. III. 12.

Protesilaus, adi. do Protesilaus, patrz Laodamia C. 68.

Proteusz, wieszcz bóstwo morskie, pasterz trzód Neptuna, przemieniał się w rozmaite postacie P. I. 11.

Ptolomaeus, P. II. 1., patrz Pharos.

Pylades, syn Strofiosa, przyjaciel Orestesa O. eP. III. 2.

Pyrene. góry pirenejskie T. I. 7.

Pythius, adi. do Pytho, starożytnej nazwy Delf P. II. 31.

Python, smok, który pustoszył okolice Delf, zabity przez Apollina P. IV. 6.

Q

Quintilia, żona poety i mowcy G. Licyniusza Kalwusa, przyjaciela Katulla C. 96. P. II. 34.

Quirinus, bóstwo sabińskie = latyńskiemu Marsowi. Później czczono pod tem imieniem Romulusa P. IV. 6. O. Tr. I. 3.

R

Remus, syn Marsa i Rei Sylwii, brat Romulusa P. II. 1. III. 9. IV. 6.

Rhamnusia virgo, Nemesis, która miała w Rhamnus w Attyce sławną świątynię C. 68.

Rhesus, syn króla trackiego Ejoneusa, patrz Odrysus O. Aa. Her.

Rhodanus, rzeka w Gallii, dziś Rhône T. I. 7.

Rhodus, wyspa koło połudn.-zachodn. wybrzeża Azji M. z miastem tejsamej nazwy C. 4.

Rhoeteus, adi. do Rhoeteum, przylądka i miasta w Troadzie C. 65.

Roma, C. 68. P. III. 3. IV. 4. 6. 11. O. A. I. 15. III. 15. Tr. I. 1. eP. I. 3. — adi. Romanus T. I. 7. P. I. 7. 22. II. 10. 34. III. 3. 4. 9. IV. 4. 6.

Romulus, syn Marsa i Rei Sylwii, brat Remusa, założyciel Rzymu C. 49. P. IV. 4. 6.

Rufinus, przyjaciel Owidyusza O. eP. I. 3.

S.

Sabinus, adi. do Sabini, plemienia, mieszkającego na półn.-wschód od Rzymu między Anionem a Narem. *Sabinus fundus*, ziemska posiadłość Katulla na granicy ziemi sabińskiej i urodzajnych pól Tyburu C. 44. — *Sabinae*, kobiety sabińskie, porwane przez Rzymian P. IV. 4.

Sacra via, droga, którą szły pochody tryumfalne; prowadziła przez Forum na Kapitol P. II. 1.

Samii, mieszkańcy wyspy Same lub Samos koło Itaki, Cefalonii albo jej części O. Her.

Samius senex, Pitagoras z wyspy Samos, który ok. r. 540. przed Chr. założył w Krotonie w połudn. Italii szkołę filozoficzną, t. zw. pitagorejską; głosił wędrówkę ludzkich dusz po śmierci O. Tr. III. 3.

Sapphica Musa = Musa Sapphus. Safona, u starożytnych zwana dziesiątą Muzą, liryczna poetka grecka z VI. w. przed Chr. z Mityleny na wyspie Lesbos. Z jej dzieł pozostały tylko fragmenty C. 35.

Sarmatae albo **Sauromatae**, sing. *Sauromates*, ae, narody, które zamieszkiwały kraje na północ od morza Czarnego po obu brzegach rzeki Donu; zresztą granice ich oznaczyć trudno O. Tr. IV. 10. III. 3. 10. 12. eP. III. 2. — adi. *Sarmaticus* O. Tr. III. 3. 10., fem. także *Sarmatis* O. Tr. I. 2. — adverb. *Sarmatice* O. eP. III. 2.

Saturnus, syn Uranosa i Gai, władca świata przed Jowiszem T. I. 3. — *Saturnia*, Iuno jako córka Saturna i Rei O. Tr. I. 2. — *Saturnalia*, święto obchodzone bardzo wesoło na cześć Saturna przy końcu grudnia na pamiątkę złotego wieku za jego panowania w Lacyum C. 14.

Satyri, bóstwa leśne, towarzysze Dionizosa C. 64.

Scribonia, matka Kornelii i Julii, druga żona Augusta P. IV. 11.

Scylla: 1) córka Forkisa, potwór morski w skale w cieśninie sycylijskiej naprzeciw wiru Charybdy C. 64. 2) córka Nizosa, króla Megary. Z miłości ku Minosowi w czasie jego wyprawy przeciw Atenom wymknęła swemu ojcu z głowy złoty włos, od którego zależało jego życie. Minos rozkazał utopić ją w morzu, lecz ona żyła potem według jednych jako ptak *Ciris*, według drugih jako ryba. *Propercyusz* IV. 4. uważa ją za jedno ze Scyllą sycylijską.

Scythia, nizina na północ od morza Czarnego z nieoznaczonemi bliżej granicami O. Tr. I. 3. eP. III. 2. — adi. *Scythicus* O. Tr. III. 12. IV. 6. eP. I. 3. III. 2.

Sestius, trybun ludowy i mowca, przyjaciel Cycerona. — adi. *Sestianus* C. 44.

Siculus, adi. do *Sicilia* P. II. 1. III. 18.

Sigeius, adi. do *Sigeum*, przylądka i portu w Troadzie O. Her.

Silenus, wychowawca i towarzyszy Bakchusa P. III. 3.; plur. bóstwa leśne, które razem z Satyrami tworzyły orszak Bakchusa C. 64.

Silvanus, bóstwo opiekuńcze lasów, pól i bydła, pasącego się wśród gajów. Później pomieszano jego pojęcie z Faunem i greckim Panem P. IV. 4.

Simois, rzeka w Troadzie, wypływająca z góry Idy O. A. I. 15. Aa. Her.

Sinti, naród na północ od Tracji O. Tr. IV. 1.

Sirius, psia gwiazda, z której pojawieniem się następują najgorętsze dni. W tym właśnie czasie zaczyna Nil wzbierać T. I. 7.

Sirmio, dziś Sermione, półwysep nad jeziorem Garda. Tam miał Katnllus ziemską posiadłość C. 31.

Sisyphus (redupl. σοφός = przemądry, bardzo przebiegły), syn Eola z Tessalii, król Koryntu, musiał za karę dźwigać w świecie podziemnym do góry ogromną skałę, która staczała się ciągle z pod samego szczytu P. IV. 11.

Sithonius, tracki, adi. do *Sithon*, syna Neptuna i Ossy, króla Tracji O. Aa.

Sophocleus, adi. do *Sophocles*, największego tragika greckiego (496.—406. przed Chr.) O. A. I. 15.

Sparte, stolica Lakonii O. Her.

Strymonis, Traczanka, nazwana tak od nazwy rzeki Strymonu Penthesilea, królowa Amazonek, która miała pochodzić z Tracji. Zakochała się w Achillesie tak, jak Tarpea w królu sabińskim Tacyuszu P. IV. 4.

Stygius, adi. do *Styx*, głównej rzeki w świecie podziemnym T. I. 7. P. III. 18. O. Tr. IV. 10. I. 2.

Stymphalia monstra, ptaki na jeziorze stymfalijskim w Arkadyi z żelaznymi pazurami i dziobami C. 68.

Suebus, adi. do *Suebi*, najpotężniejszego plemienia germańskiego, które Rzymianie poznali po raz pierwszy za czasów Cezara P. III. 3.

Suffenus, poeta bliżej nieznanym C. 22.

Sugambri, plemię germańskie nad dolnym Renem P. IV. 6.

Sulla C. 14., bliżej nieznanym; nazwany pogardliwie *litterator*, co oznacza nauczyciela szkoły elementarnej, a więc w przytoczonym miejscu = *mediocriter doctus*.

Sulmo, miejscowość w kraju Pelignów, ojczyzna Owidyusza O. Tr. IV. 10. O. A. III. 15.

Sulpicia, patrz wstęp str. XV.

Syria, kraj w Azji nad morzem Śródziemnem C. 84.

Syrtis, niebezpieczne dla okrętów ławy piaszczyste koło północnego wybrzeża Afryki; wielka Syrta koło Cyreny, a mała na zachód od Trypolisu C. 64.

Syrus, mieszkaniec Syrii T. I. 7.

T.

Tagus, po hiszpańsku Tajo, po portugalsku Tejo, rzeka na półwyspie pirenejskim ze złotym piaskiem w korycie O. A. I. 15.

Tantalus, syn Jowisza, ojciec Pelopsa i Nioby, król Frygii i Lidyi, rozgłaszał tajemnice bogów, a w końcu podał im potrawę ze swego syna Pelopsa, za co w świecie podziemnym cierpiał wieczny głód i pragnienie T. I. 3. — adi. **Tantaleus** P. II. 1. IV. 11. — **Tantalus**, Nioba, córka Tantara P. II. 31.

Tarbella, adi. do Tarbelli, którzy mieszkali w Akwitanii między Aturem (dość Adour) a Pirenejami T. I. 7.

Tarpeia, córka dowódcy Kapitolu, wydała zamek wrogom w wojnie Romulusa z Sabinami pod Tacyuszem, lecz zginęła zarzucona ich tarczami P. IV. 4.

Tartara, świat podziemny O. Tr. I. 2.

Tatius T., król sabiński, a potem razem z Romulusem rzymski T. IV. 4.

Tauri, mieszkańcy Chersonezu tauryckiego, dzisiejszego Krymu O. eP. III. 2.

Taurus, połudn. góry graniczne Azji M. w Cylicyi C. 64. T. I. 7.

Telegonus, syn Odysseusa i Kirki (Circe), który, szukając za ojcem, przybył na Itakę, a gdy zabierał przemocą środki żywności, Odysseus rzucił się na niego i zginął z jego rąk O. Tr. I. 1.

Telemachus, syn Odysseusa i Penelopy O. Her.

Tenedos, wyspa blisko Troady O. A. I. 15.

Teucrus, trojański=rzymski, adi. do Teucer (crus), syna Skamandra z Krety, który osiadł we Frygii i był królem trojańskim P. IV. 6. — **Teuceri**, Trojańczycy O. Tr. I. 2.

Teutonicus, adi. do Teutoni, plemienia germańskiego, pokonanego przez Maryusza P. III. 3.

Thalia, Muza komedii (wesołej poezyi), wogóle Muza O. Tr. IV. 10.

Thebae, główne miasto Beocyi, założone przez Kadmusa P. I. 7.

Thebana soror, Antygona, która wbrew zakazowi króla Kreona pokryła ziemią poległego pod Tebami swego brata Polinejesa O. Tr. III. 3.

Thebanus deus, Herkules jako syn Alkmeny, królowny tebańskiej P. III. 18.

Themis, bogini sprawiedliwości, pierwsza żona Zeusa. Do niej należała pierwotnie wyrocznia delficka C. 68.

Thermodon, rzeka w Kappadocyi, niegdyś kraju Amazonek P. IV. 4.

Thermopylae, wąwóz w Focydzie, gdzie góry Eta zbliżają się do cieśniny malijskiej, nazwane tak od gorących źródeł, które tam się znajdują; pamiętne śmiercią Leonidasa z 300 towarzyszymi C. 68.

Theseus, syn Egeusa, mityczny król Aten; zabił przy pomocy córki Minosa Aryadny Minotaura, lecz potem porzucił ją na wyspie Dii; przyjaciel Pirytaus, króla Lapitów, z którym razem chodził do świata podziemnego po Perzefony C. 64. P. II. 1. O. eP. III. 2. — adi. Theseus O. Tr. I. 3.

Thessalia, kraj w północno-wschodniej Grecyi P. I. 5,

Theutras, mała rzeczka koło Bajów w Kampanii P. I. 11.

Thoas, król na Chersonezie tauryckim, za którego panowania Ifigenia była tam kapłanką Artemidy O. eP. III. 2.

Thracius, adi. do Thracii, dzisiejszej Rumelii C. 4. O. Her.

Thynia, północna część Bitynii od nazwy narodu Thyni, którzy przybyli tam z Tracji C. 31.

Thyrsis, imię pasterza w poezyi sielankowej P. II. 34.

Tibullus, O. A. I. 15. III. 9. Tr. IV. 10.

Tibur, adi. do Tibur, miasta w Lacyum nad rzeką Anionem, dziś Tivoli C. 44.

Tigris, rzeka w Mezopotamii (w państwie Partów) P. III. 4.

Tisiphone, patrz Eumenides: Furye miały węże na głowie zamiast włosów T. I. 3. P. III. 5.

Titanes, synowie Uranosa i Gai, którzy, żeby zdobyć niebo, stawiali góry Osse, Olimp i Pelion jedną na drugą, lecz Zeus pokonał ich piorunami P. II. 1.

Tityos, syn Jowisza i Gai, olbrzym, zabity przez Apollina i Dianę, leżał rozciągnięty na 9 morgów, a dwa sępy wygryzały mu wciąż odrastającą wątrobę T. I. 3. P. III. 5.

Tityrus, imię pasterza w I. eklodzie Wergiliusza O. A. I. 15.

Tlepolemus, syn Herkulesa, wódz Rodyjczyków w wojnie trojańskiej; zginął z rąk Sarpedona O. Her.

Tomitae, mieszkańcy miasta Tomi, dziś Köstendje, na południe od ujścia Dunaju, kolonii Miletu, miejsca wygnania Owidyusza O. Tr. IV. 10. III. 12. I. 2.

Trinacria rupe, góra Etna na Sycylii C. 68.

Triton, syn Neptuna, bóstwo morskie, pół człowieka a pół ryby; gra na muszli P. IV. 6.

Trivia, Artemida, którą połączono z boginią księżycy i Hekata; jako bogini czarów chodziła po rozdrożach O. eP. III. 2.

Troes, Trojańczycy, tak nazwani od imienia króla frygijskiego Trosa, syna Erychtoniusza, wnuka Dardanusa O. Her.

Troia, miasto we Frygii C. 68. P. II 3. O. Tr. I. 2. 3. Aa. Her. — adi. Troiaaus P. II. 34. O. A. III. 9. Troicus O. Her.

Tullus, brataniec L. Wolkacyusza Tullusa, konsula z r. 33. przed Chr., który zapoznał Propercyusza z Mecenase P. I. 22.

Turnus, syn Daunusa i Wenilii, książę Rutulów w Ardei, narzeczony Lawinii O. Tr. I. 2.

Tusculus, adi. do Tusculum, miasta w Lacyum na północ od Rzymu. Ze zdobyczy na Akwitańczykach odnowił Messala drogę, zw. via Latina, która prowadziła z Rzymu pomiędzy Tusculum a górami albańskimi na południe T. I. 7.

Tyrus, miasto w Fenicyi, sławne z farbiarń szkarłatem. — adi. Tyrius T. I. 7.

U.

Ulixes, Odysseus O. Tr. I. 2. Her.

Umbria, kraj w środkowej Italii między Rubikonem, Tybrem i Adryatykiem, ojczyzna Propercyusza P. I. 22.

V.

Varro, P. Terentius Atacinus, z Ataksu w Gallii Narbońskiej, ur. w r. 82. przed Chr., rzymski poeta, napisał na wzór Apolloniusza z Rodos epopeę p. t. Argonautica, patrz Leucadia P. II. 34. O. A. I. 15.

Varus, Quintilius Varus z Kremony, przyjaciel Wergiliusza i Horacego, który opłakuje jego śmierć w C. I. 24.

Vatinianus, adi. do Vatinius, stronnika Cezara, trybuna ludowego z r. 59. przed Chr., oskarżonego przez Kalwusa i Cicerona C. 14.

Venus, córka Jowisza i Diony, matka Amora i Eneasza, bogini miłości; metonim. miłość C. 68.; plur. C. 3.; T. I. 1. 3. IV. 3. 13. P. I. 1. III. 3. 4. 5. 9. O. A. III. 9. Tr. I. 2

Verannius, przyjaciel Katulla, w r. 56. przed Chr. przyłączył się do kohorty przybocznej Pizona, kiedy ten udawał się do Hiszpanii C. 9.

Vergilius, P. Vergilius Maro (70.—19. przed Chr.) z Andes

koło Mantuy, autor Eneidy, Eklog i Georgik Epigr. DM. P. II. 34 O Tr. IV. 10. A. III. 15.

Verona, miasto w Gallii przedalpejskiej, ojczyzna Katulla C. 68. O. A. III. 15.

Vesta, córka Saturna i bogini Ops, grecka Hestia, bogini ogniska domowego P. III. 4. IV. 4. 11.

Virgo aqua, wodociąg, który prowadził wodę do Campus Martius, nazwany tak dlatego, że źródło, z którego płynęła ta woda, miała wskazać żołnierzom pewną dziewczyna O. Tr. III. 12.

Volesus (Valerius), Sabińczyk, który przybył do Rzymu z królem Tacyuszem, praojciec rzymskiego rodu Waleryuszów O. eP. III. 2.

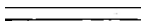
Χ.

Xerxes, syn Dariusza I., król perski (485.—465. przed Chr.), rozkazał przekopać górę Atos, wskutek czego połączył ze sobą dwie morskie cieśniny P. II. 1.

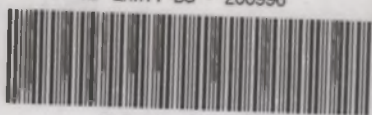
Z.

Zacynthos, wyspa na morzu Jońskim, dziś Zante O. Her.

Zephyrus, wiatr zachodni C. 46. P. I. 18. O. Tr. I. 2.

nr inw.: BG - 200996

BG W 200996